

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Kaidi Palu

**TAGASITÄITMINE MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA MÜÜGILEPINGUST
TAGANEMISE KORRAL VÕLAÕIGUSSEADUSES JA EUROOPA ÜHISE
MÜÜGIÕIGUSE ETTEPANEKUS**

Magistritöö

Juhendaja: PhD Age Värv

Tallinn
2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA TAGANEMISE EELDUSED JA ÕIGUSLIKUD TAGAJÄRJED.....	11
1.1. Lepingu tühistamise eeldused.....	11
1.1.1. Tühistamise materiaalsed eeldused.....	11
1.1.2. Õigeaegne tühistamisavaldus tühistamise formaalse eeldusena.....	16
1.2. Taganemise kui õiguskaitsevahendi kasutamise eeldused.....	18
1.2.1. Oluline lepingurikkumine.....	18
1.2.2. Täiendava tähtaja andmine kohustuse täitmiseks.....	22
1.2.3. Taganemise avaldus.....	24
1.3. Õiguslikud tagajärjed lepingu tühistamisel ja lepingust taganemisel.....	26
1.3.1. Lepingu tühistamise õiguslikud tagajärjed.....	26
1.3.2. Lepingust taganemise õiguslik tagajärg: ex nunc mõju.....	28
2. OSTJA KOHUSTUSED TAGASITÄITMISEL MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA LEPNIGUST TAGANEMISE KORRAL.....	31
2.1. Kauba tagastamine.....	31
2.2. Kauba väärtuse hüvitamine.....	37
2.2.1. Lepingu alusel saadud kauba väärtuse hüvitamine.....	37
2.2.2. Asenduskauba väljaandmine või selle väärtuse hüvitamine.....	43
2.2.3. Rikastumise äralangemine.....	47
2.3. Hüvitis kauba kasutamise eest.....	50
3. MÜÜJA KOHUSTUSED TAGASITÄITMISEL MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA LEPNIGUST TAGANEMISE KORRAL.....	55
3.1. Ostuhinna tagastamine ja intressi maksmine tagastavalt rahalt.....	55
3.2. Kulutuste hüvitamine.....	60
KOKKUVÕTE.....	65

Restitution After Avoidance and Termination of Sales Contract under the Estonian Law of Obligations Act and the Common European Sales Law Proposal	70
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	74
Kasutatud kirjandus	74
Kasutatud normatiivmaterjal.....	78
Kasutatud kohtupraktika	78

SISSEJUHATUS

Praktikas on sagedased olukorrad, kus Eesti tarbija ostab kaupa teises riigis asuva müüja käest, sh sidevahendite abil. Olukordades, kus üks lepingu sõlminud pooltest lepingut rikub, tekib teisel poolel õigus kasutada lepingut rikkunud poole suhtes õiguskaitsevahendeid, milleks on ka õigus lepingust taganeda. Samuti võib lepingu sõlmimisel esineda erandlikke asjaolusid, mille tõttu ei vasta leping selle teinud isiku tegelikule tahtele. Sellisel juhul on seadusandja pidanud õigustatuks võimaldada isikul, kelle tahtekujundust vastavad asjaolud mõjutasid, vabaneda tehingu tühistamise kaudu seotusest sellega.¹

Kui pooled on sõlmitud lepingu alusel teineteisele midagi üle andnud, kaasneb lepingust taganemise ja tühistamise tagajärjena kohustus lepingu järgi üleantu tagastamiseks. Sõltuvalt sellest, kas lepingust on taganetud või on leping tühistatud, eristab võlaõigusseadus² (edaspidi VÕS) kaht erinevat tagasitaitmisrežiimi. Lepingu tühistamise korral, mil leping muutub tagasiulatuvalt kehtetuks, peavad pooled lepingu järgi saadu tagastama alusetu rikastumise sätete järgi³. Alusetu rikastumise soorituskonditsiooni regulatsiooni (VÕS §-d 1028-1036) saab kohaldada üksnes juhul, kui midagi anti üle teisele isikule õigusliku aluseta või kui see alus hiljem ära langes. Seevastu lepingust taganemise puhul ei lange saadu õiguslik alus (leping) ära (VÕS § 188 lg 2)⁴, vaid lõpeb üksnes tuleviku suhtes ja sellisel juhul toimub lepingust tulenevate juba täidetud kohustuste tagasitaitmine vastavalt lepingust taganemise tagajärgi reguleerivatele erisätetele (VÕS § 189 jj).⁵

Kokkupuude välisriigi õigusega muudab piiriüleste tehingute tegemise keerukamaks, kuivõrd sellisel juhul tõusetub lisaks küsimusele, millise riigi õigus kohaldub sõlmitavale lepingule, ka küsimus sellest, millise riigi õigus määrab lepingust taganemise kui õiguskaitsevahendi kasutamise ja lepingu tühistamise õiguslikud tagajärjed.

Õiguslikku killustatust, mis tuleneb erinevustest liikmesriikide lepinguõiguses ja mis takistab piiriülest kaubandust, saab vähendada riikide lepinguõigust ühtlustades. Liikmesriikide

¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura, 2010, lk 294.

² Võlaõigusseadus. 26. september 2001 – RT I 2001, 81, 487; RT I, 11.03.2016, 2.

³ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura, 2004, lk 299.

⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2006, lk 633.

⁵ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura, 2009, lk 588.

lepinguõiguse valdkonda tarbijakaitse õiguse osas on reguleeritud minimaalse ühtlustamise direktiivide abil, mis on aga võimaldanud liikmesriikidel kehtestada tarbija kaitseks siseriiklikus õiguses norme, mis on rangemad direktiivide sätetest. See on omakorda viinud liikmesriikides erinevate lahendusteni isegi sellistes valdkondades, mis olid liidu tasandil ühtlustatud.⁶ Lepingust taganemise kui õiguskaitsevahendi ja lepingu tühistamise õiguslike tagajärgede reguleerimine on jäetud liikmesriikide endi pädevusse. Siiski on ka selles osas võetud meetmeid liikmesriikide eraõiguse ühtlustamiseks. 2003. aastal avaldas Euroopa Komisjon tegevuskava, mille kohaselt tuleks parandada Euroopa lepinguõiguse kvaliteeti ja ühtsust, luues selleks ühine tugiraamistik, mis sisaldab ühiseid põhimõtteid, määratlusi ja näidisnorme, mida hakkaks ELi seadusandja õigusaktide koostamiseks ja muutmiseks kasutama. Ühise tugiraamistiku vastuvõtmiseks vajalike ettevalmistavate õiguslaste uuringutega seotud töö viidi lõpule 2008. aasta lõpuks ja selle alusel koostati ühise tugiraamistiku kavand (Draft Common Frame of Reference, edaspidi DCFR⁷), mis sisaldab tsiviilõiguse, sealhulgas lepingu- ja lepinguvälist kahju reguleeriva õiguse põhimõtteid, määratlusi ja näidisnorme.⁸ Samuti sisaldab DCFR tagasitõimist puudutavaid sätteid, seda nii lepingust taganemise tagajärjena kui ka lepingu tühistamise tagajärjena alusetu rikastumise regulatsiooni alusel.

Komisjoni teatises „Euroopa 2020. aastal“⁹ tunnistati vajadust muuta lepingute sõlmimine muudes liikmesriikides asuvate partneritega kauplejate ja tarbijate jaoks lihtsamaks ja odavamaks, eelkõige liikudes vabatahtliku Euroopa lepinguõiguse väljatöötamise suunas.¹⁰ 2010. aasta rohelises raamatus¹¹ pakkus Euroopa Komisjon mitmeid võimalikke Euroopa lepinguõiguse vahendeid, lahendamaks probleemi seoses erinevustega lepinguõiguses, ja algatas üldsusega konsulteerimise, kogumaks ettepanekuid ja arvamusi võimalike poliitikavõimaluste kohta Euroopa lepinguõiguse valdkonnas. Eesti seisukohtades komisjoni

⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 11.10.2011. a ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta KOM(2011) 635, Seletuskiri, lk 5.

⁷ Bar, von C., Clive, E., Schulte-Nölke (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference. Interim Outline Edition. München: Sellier, 2009. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf (28.04.2016).

⁸ Euroopa Komisjon. Roheline Raamat „Euroopa lepinguõiguse loomise võimalused tarbijate ja ettevõtjate jaoks“ KOM (2010) 348 lõplik. Arvutivõrgus: http://www.koda.ee/public/roheline_raamat_KOM_2010_348.pdf, lk 2 (15.04.2016).

⁹ Euroopa Komisjoni teatis. Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia. KOM (2010) 2020, 3.3.2010. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:ET:PDF>.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 11.10.2011. a ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta KOM(2011) 635 (viide 6), Seletuskiri, lk 5.

¹¹ Euroopa Komisjon. Roheline Raamat „Euroopa lepinguõiguse loomise võimalused tarbijate ja ettevõtjate jaoks“ KOM (2010) 348 lõplik (viide 8).

roheline raamatu kohta¹² hindas Eesti õigusliku killustatuse vähendamiseks Euroopa Liidu siseturu elavdamise eesmärgil sobivaks ka komisjoni poolt rohelises raamatus väljapakutud Euroopa lepinguõiguse vahendi variandi 4 (määrus, millega kehtestatakse Euroopa lepinguõiguse vabatahtlik vahend ehk nn 28. õiguskord), sest nimetatud juhul oleks tegemist liikmesriikidele täielikult siduva ja otsekohalduva eeskirjaga, mis välistaks võimaluse, et Euroopa lepinguõiguse vahend võetakse üle erinevas mahus, viisil ja ajal.

11. oktoobril 2011 esitasid Euroopa Parlament ja Nõukogu ettepaneku¹³ Euroopa ühise müügiõiguse määruse (edaspidi EÜM) vastuvõtmiseks. Ettepanekuga ette nähtud Euroopa ühise müügiõigusega pidi loodama iga liikmesriigi siseriikliku õiguse raames teine lepinguõiguse režiim selle reguleerimisalasse kuuluvate lepingute jaoks. Nimetatud teine lepinguõiguse režiim peaks olema kõikjal Euroopa Liidus ühesugune ja kehtima kõrvuti juba olemasoleva siseriikliku lepinguõigusega. Euroopa ühise müügiõiguse norme tuleks piiriülese lepingu puhul kohaldada vabatahtlikult, lepingupoolte selgelt väljendatud kokkuleppel.¹⁴ Valides lepingule kohaldatavaks õiguseks EÜM, ei tehtaks valikut Euroopa Liidu ja riigisisese õiguse vahel ega rahvusvahelise eraõiguse kohaselt kohaldatava õiguse valimist, vaid valiku tegemist kahe riigisisese õiguse vahel.¹⁵ EÜM artikkel 4 punkti 1 kohaselt võib EÜM normistikku kohaldada piiriüleste müügilepingute suhtes. Seejuures eristatakse EÜM-is kauplevahelisi lepinguid ja tarbijalemüügi lepinguid.¹⁶ Seega võivad pooled EÜM-i kohaselt leppida piiriülese tarbijalemüügilepingu sõlmimisel kokku, et lepingus sätestatu suhtes ei kohaldata mitte võlaõiguseaduse, vaid EÜM-i norme.

Eesti jaoks juba Euroopa lepinguõiguse ideest pikaajaseks prioriteetne ja toetustvääriv Euroopa ühtse müügiõiguse määruse eelnõu menetlus kestis pisut üle kolme aasta, enne kui komisjon otsustas eelnõu 2015. aasta alguses tagasi võtta.¹⁷ Ühise müügiõiguse määruse ettepanek asendati kahe lepinguõigusliku direktiivi ettepanekuga, millest esimene käsitleb digitaalse infosisu üleandmise lepingute teatavaid aspekte (edaspidi digitaalse infosisu

¹² Eesti seisukohad Komisjoni rohelise raamatu „Euroopa lepinguõiguse loomise võimalused tarbijate ja ettevõtjate jaoks“ kohta. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/contributions/205_fi.pdf (10.04.2016).

¹³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 11.10.2011. a ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta KOM(2011) 635. – ELT C 37/04, 10.02.2012. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:et:PDF> (13.02.2014)

¹⁴ EÜM preambula p 9, lk 17.

¹⁵ Kull, I. Euroopa Ühine müügiõigus – uus instrument Euroopa lepinguõiguses. – Juridica, 2013, nr 3, lk 157.

¹⁶ EÜM artikkel 2 punkti 1 kohaselt on tarbijalemüügi leping müügileping, mille puhul müüja on kauplevahelise ja ostja on tarbija.

¹⁷ Seletuskiri Vabariigi Valitsuse istungi päevakorrapunkti „Eesti seisukohad lepinguõiguse algatuste kohta“ juurde. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#dZDJWLW6> (29.04.2016)

direktiivi ettepanek)¹⁸ ja teine kaupade internetimüügi ja muu kaugmüügi lepingute teatavaid aspekte (edaspidi kaupade kaugmüügi direktiivi ettepanek).¹⁹ Nagu komisjon on oma 2015. aasta tööprogrammis teatanud, tuginetakse nendes kahes ettepanekus Euroopa ühist müügiõigust käsitleva määruse läbirääkimistel saadud kogemustele. Eelkõige on nendes loobutud lähenemisviisist, mille aluseks on vabatahtlik normistik ja ulatuslik normide kogum. Selle asemel sisaldavad need normide kogumit, mis on sihipärane ja täielikult ühtlustatud.²⁰

Kuivõrd Euroopa Komisjoni poolt 9. detsembril 2015 välja pakutud digitaalse infosisu ja kaupade kaugmüügi direktiivide ettepanekud reguleerivad erinevalt EÜM-ist õiguskaitsevahendina lepingu lõpetamise õigust üksnes kauba lepingutingimustele mittevastavuse korral ning peamisi tagajärgi sel alusel lepingu lõpetamisel ega sisalda ühtlustatud norme lepingust taganemise ja tagasitaitmise puhuks muude lepingurikkumiste korral ega hõlma ka tagasitaitmist lepingu tühistamisel, hakkavad direktiivide senisel kujul Eesti õigusesse ülevõtmisel seega ka direktiividega reguleerimata osas kohalduma siseriikliku eraõiguse sätted (VÕS). See tähendab, et kui EÜM-i vastuvõtmise korral saanuks pooled müügilepingu sõlmimisel valida, et lepingu suhtes kohaldatakse VÕS-i asemel EÜM-i, kohalduks EÜM-i regulatsioon ka tagasitaitmisele tarbija lepingust taganemisel kauba üleandmata jätmise tõttu või lepingu tühistamisel, samas kui direktiivide vastuvõtmisel, milles ühtlustatud tagasitaitmise normid puuduvad, kohalduks toodud näite puhul VÕS-i tagasitaitmise regulatsioon. Siinkohal on ka oluline märkida, et erinevalt VÕS-ist näeb EÜM lepingu tühistamisel ja lepingust taganemisel ette samasugused tagajärjed. Eeltoodust tulenevalt on vajalik analüüsida, millised on EÜM-is nii lepingu tühistamise kui lepingust taganemise puhuks ettenähtud tagajärjed tagasitaitmise osas ning kuidas need erinevad VÕS-i samasisulisest regulatsioonist. Teema aktuaalsust näitab asjaolu, et autorile teadaolevalt puuduvad senini terviklikud uurimistööd, mis oleksid pühendatud VÕS-is ja EÜM-is sätestatud lepingu tühistamise ja lepingust taganemise õiguslike tagajärgede võrdlemisele. Eesti õiguskirjanduses on antud magistr töö teemaga seonduvaid küsimusi küll mõnevõrra puudutatud,²¹ käesoleva magistr töö raames aga analüüsitakse tagasitaitmist müügilepingu

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 9.12.2015. a. ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv kaupade internetimüügi ja muu kaugmüügi lepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta KOM (2015) 635 lõplik. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1461756540991&uri=CELEX:52015PC0635> (15.04.2016).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 9.12.2015. a. ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv digitaalse sisu üleandmise lepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta KOM (2015) 634 lõplik. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1461788888545&uri=CELEX:52015PC0634> (15.04.2016).

²⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 9.12.2015. a. ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv kaupade internetimüügi ja muu kaugmüügi lepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta KOM (2015) 635 lõplik, Seletuskiri, lk 2.

²¹ Värvi, A. Restitution of Performances after Avoidance of Contracts Under the CESL and Estonian Law. – *Juridica International*, 2013, Vol 20, pp 41-51.

tühistamise korral terviklikumalt ja põhjalikumalt. Lisaks leiavad magistritöös erinevalt varasemas õiguskirjanduses avaldatust analüüsimist ka tagasitäitmine müügilepingust taganemise korral ning sellisel juhul esinevad erinevused kahe lepinguõiguse režiimi – VÕS-i ja EÜM-i kohaldumisel.

Käesoleva töö uurimiseesmärgiks on analüüsida tagasitäitmise erisusi lepingust taganemise ja lepingu tühistamise korral VÕS-i ja EÜM-i kohaselt. Arvestades töö piiratud mahtu käsitletakse töös üksnes müügilepingu spetsiifilise alaliigi - tarbijalemüügilepingu tühistamise ja lepingust taganemise tagajärgi, püüdes seeläbi leida vastuse küsimusele, millisel juhul võib tarbijast ostja positsiooni lepingu tagasitäitmisel pidada paremaks, st millisel juhul on tarbijast ostja õigused paremini kaitstud. Lähtudes EÜM-i seletuskirja²² kohaselt määrusega tarbijatele tagatavast kõrgest kaitsetasemest või Euroopa Liidus kehtivate tarbijakaitseenormidega tagatust paremast kaitsetasemest, püstitab töö autor hüpoteesi, et EÜM-is sisalduva tagasitäitmise regulatsiooni puhul on tarbijast ostja positsioon lepingu tühistamisel või lepingust taganemisel paremini kaitstud võrreldes VÕS-i vastavasisulise regulatsiooniga.

Töö põhineb võrdlev-analüütilisel uurimismeetodil. EÜM-is sisalduvat tagasitäitmise regulatsiooni, mis näeb nii lepingust taganemise kui ka lepingu tühistamise puhuks ette samasugused tagajärjed, võrreldakse Euroopa lepinguõiguse raamnormistiku (DCFR) III²³ ja VII²⁴ raamatus, Saksa tsiviilseadustikus²⁵ (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi BGB) ja VÕS-is sisalduva tagasitäitmise regulatsiooniga. DCFR-i ja selle kohta olemasolevat õiguskirjandust on võrdleva ainesena kasutatud eelkõige EÜM-i normide tõlgendamisel, kuivõrd EÜM-i normistiku koostamisel on aluseks olnud ka DCFR-i regulatsioon.²⁶ Pidades silmas, et Eesti õigus tugineb suuresti Saksamaa eeskujule, on VÕS-i regulatsiooni käsitlemisel kasutatud töös võrdlevalt ka BGB norme ja neile antud tõlgendusi.

Erinevate regulatsioonide võrdlemise abil püütakse välja selgitada, millised on regulatsioonide vahelised erinevused tagasitäitmisel lepingu tühistamise ja lepingust taganemise korral ning kas ja kuidas mõjutavad need tarbijast ostja õigusi ja kohustusi tagasitäitmisel. Seeläbi soovitakse jõuda selgusele, kas EÜM-i reguleerimisalasse kuuluva

²² EÜM seletuskiri, lk 9.

²³ Bar, von C., Clive, E (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference. Full Edition. Vol.1. München: Sellier, 2010.

²⁴ Bar, von C., Clive, E (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference. Full Edition. Vol.4. München: Sellier, 2009.

²⁵ Bürgerliches Gesetzbuch (Saksamaa Liitvabariigi tsiviilseadustik), vastu võetud 18. august 1896. Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html (15.02.2016).

²⁶ Kull, I (viide 15), lk 157.

müügilepingu puhul oleks tarbijale kasulikum kokkuleppe sõlmimine EÜM-is sisalduva lepinguõiguse režiimi, mitte võlaõigusseaduse režiimi, kohaldamise kasuks. Jaatava vastuse korral sellele küsimusele oleks tarbijate õiguskindluse ja kõrgema kaitsetaseme ning siseturu tõrgeteta toimimise tagamiseks põhjendatud digitaalse infosisu ja kaupade kaugmüügi direktiivide ettepanekute kohaldamisalast välja jäävate aspektide osas, milles EÜM VÕS-iga võrreldes tarbija seisundit soodustab, liikmesriikide õigust ühtlustada. Ühtlasi peaks regulatsioonide analüüsimine andma vastuse küsimusele, kas ja millistel kaalutlustel võib erinevalt EÜM-is sätestatud ühtsest tagasitaitmise režiimist pidada õigustatuks VÕS-is ja sellega sarnaselt DCFR-is ja BGB-s ettenähtud kahte režiimi tühistatud või ühepoolset lõpetatud lepingute tagasitaitmiseks.

Andmaks tervikliku ülevaate sellest, millise regulatsiooni valikul on tarbija õigused tagasitaitmisel lepingust taganemise või lepingu tühistamise korral paremini kaitstud, on oluline ka see, milline regulatsioonidest tagab tarbijale kõrgema kaitse tagasitaitmisele eelnevalt, st lepingust taganemisel või selle tühistamisel. Sestap analüüsitakse töös ka lepingu tühistamise ja taganemise eeldusi ja nende erinevusi VÕS-is ja EÜM-is.

Töö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk annab ülevaate lepingu tühistamise ja lepingust taganemise kui õiguskaitsevahendi õiguslikust olemusest, selgitades nende eeldusi ja üldisi õiguslikke tagajärgi. Samuti antakse töö esimeses peatükis ülevaade tühistatud müügilepingu tagasitaitmisel kohalduvast VÕS-i alusetu rikastumise regulatsioonist ja EÜM-is sisalduvast tagasitaitmise regulatsioonist. Lepingu tühistamise eeldustest leiavad käsitlemist eksimus, pettus, ähvardus või vägivald ja EÜM-is tühistamise eeldusena sätestatud raskete asjaolude ärakasutamine. Kuivõrd Eesti õigus (VÕS § 116 lg 2) pakub mitteammendava loetelu olulise lepingurikkumise ja seega taganemise materiaalse eelduse koosseisudest, milliste kõikide analüüsimine taganemise eeldusena käesoleva töö raames ei ole mõistlikult võimalik, käsitletakse tarbija lepingust taganemist õiguskaitsevahendina seoses olulise lepingurikkumisega, mis seisneb selles, et kaup ei vasta lepingutingimustele või kaup ei ole üle antud või ei ole seda tehtud mõistliku aja jooksul. Samuti käsitletakse taganemise materiaalse eeldusena müügilepingute puhul VÕS §-s 223 ettenähtud täiendavaid olulise lepingurikkumise aluseid. VÕS-is sisalduvate lepingu tühistamise ja lepingust taganemise eelduste võrdlemisel EÜM-is sätestatuga selgitatakse, millised on regulatsioonide vahelised erinevused ja milline regulatsioonidest tagab tarbijast ostjale lihtsama võimaluse müügilepingu tühistamiseks või lõpetamiseks.

Töö teises peatükis käsitletakse võrdluses võlaõigusseadusest ja EÜM-ist tulenevaid ostja peamisi õiguseid ja kohustusi tühistatud ja taganemisega lõpetatud müügilepingu tagasitaitmisel. Seeläbi selgitatakse välja regulatsioonide erinevused ja nende võimalikud puudujäägid ja mõju ostja õigustele ja kohustustele tagasitaitmisel.

Töö viimane, kolmas peatükk, on pühendatud müüja kohustustele müügilepingu tagasitaitmisel lepingust taganemise ja lepingu tühistamise korral. Võrreldakse müüja peamisi kohustusi tagasitaitmisel kohaldamisele kuuluva võlaõigusseaduse ja EÜM regulatsiooni alusel ning antakse selle tulemusel hinnang võrreldavate regulatsioonide erinevustele ja nende mõjule ostja õigustele tagasitaitmisel lepingu tühistamise ja lepingust taganemise korral.

1. MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA TAGANEMISE EELDUSED JA ÕIGUSLIKUD TAGAJÄRJED

1.1. Lepingu tühistamise eeldused

1.1.1. Tühistamise materiaalsed eeldused

Lepingu tühistamise õigus on lepingu sõlminud isiku kujundusõigus, mille teostamisega on võimalik algselt kehtivalt sõlmitud leping muuta tühiseks. Tühistamisõigus eksisteerib selliste lepingute suhtes, mille sõlmimisel esinenud erandlike asjaolude tõttu ei vasta leping selle sõlminud isiku tegelikule tahtele, mistõttu on seadusandja pidanud õigustatuks võimaldada isikul, kelle tahtekujundust lepingu sõlmimisel vastavad asjaolud mõjutasid, vabaneda lepingu tühistamise kaudu seotusest sellega.²⁷

Lepingu kehtivalt tühistamiseks, st tühistamisega silmas peetavate õiguslike tagajärgede saavutamiseks peavad olema täidetud nii tühistamise materiaalsed kui formaalsed eeldused, millele on tähelepanu juhtinud ka Riigikohus.²⁸ Tühistamise materiaalseks eelduseks on seadusest tulenevad alused, mis annavad õiguse leping tühistada.²⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse³⁰ (edaspidi TsÜS) § 90 lg 1 kohaselt tehingu, mis on tehtud olulise eksimuse, pettuse, ähvarduse või vägivalla mõjul, võib seaduses sätestatud korras tühistada. Seadus võib sätestada ka muid aluseid, mille korral võib tehingu tühistada. Üheks selliseks seaduses sätestatud muuks tühistamise aluseks on TsÜS §-s 131 sätestatud võimalus tühistada leping esindaja kohustuste rikkumise tõttu.³¹ Kuivõrd EÜM-is sätestatud tagasitaitmise regulatsioon kohaldub vaid EÜM-is sätestatud tühistamise juhtudele³², milleks on eksimus, pettus, ähvardus ja raskete asjaolude ärakasutamine, ei leia töös põhjalikumat käsitlemist muud lepingu tühistamise alused.

Sarnaselt Eesti õiguses sätestatule on ka BGB, EÜM-i ja DCFR-i normide kohaselt lepingu tühistamise alusteks eksimus (TsÜS § 92; BGB § 119; EÜM artikkel 48; DCFR II artikkel 7:201), pettus (TsÜS § 94; BGB § 123; EÜM artikkel 49; DCFR II artikkel 7:205) ja ähvardus või vägivald (TsÜS § 96; BGB § 123; EÜM artikkel 50; DCFR II artikkel 7:206).

²⁷ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 294.

²⁸ RKTko 3-2-1-32-06 p 21; RKTko 3-2-1-153-09 p 18.

²⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 296.

³⁰ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27. märts 2002 – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015,106.

³¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 294.

³² Schulze, R (ed). Common European Sales Law (CESL): Commentary. München: Beck, 2012, p 682.

Siiski sätestavad EÜM artikkel 51 ja DCFR II artikkel 7:207 lisaks eelnimetatutele veel ühe lepingu tühistamise aluse, milleks on raskete asjaolude ärakasutamine. Mõlema nimetatud regulatsiooni kohaselt on poolel õigus leping tühistada, kui pool oli lepingu sõlminud poolega sõltuvus- või usaldussuhtes, majanduslikult raskes olukorras või tal olid erakorralised vajadused, oli mõtlematu, puudulike teadmistega või kogenematu ning kui teine pool teadis või pidi sellest teadma ning kasutas neid asjaolusid ja lepingu eesmärki arvesse võttes esimese poole olukorda ära, saades lepingust ebaproportsionaalselt suurt kasu või ebaausaid eeliseid. Eesti õiguse kohaselt on kirjeldatud olukorra puhul tegemist vastuoluga heade kommetega (TsÜS § 86 lg 2) ja leping seega tühine algusest peale.³³ Raskete asjaolude ärakasutamine oli lepingu tühistamise aluseks ka Eesti õiguses enne 01. maid 2009 kehtinud TsÜS § 97 kohaselt, mis aga tühistati ajendatuna soovist lahendada laenusaaajate SMS-laenudega kaasnevad probleemid, kus laenusaaaja sattus raskesse olukorda kõrgete intresside tõttu. Selle tulemusel lisati TsÜS §-le 86 lõiked 2, 3 ja 4³⁴, millega täpsustati heade kommetega vastuolu põhimõtet selliselt, et see hõlmab ka raskete asjaolude ärakasutamist. Seega kui pooled on teinud valiku EÜM-i regulatsiooni kohaldamise kasuks ja müüja kasutab ära tarbijal esinenud raskeid asjaolusid, siis ei ole leping tühine ja seda tuleb täita, välja arvatud juhul, kui tarbija teatab müüjale lepingu tühistamisest aasta jooksul alates sellest, kui ta sai vastavatest asjaoludest teada või tal oli võimalik vabalt tegutseda (EÜM artikkel 52 lg 2 punkt b). Selles osas võib Eesti õigust pidada tarbija suhtes soodsamaks EÜM-i regulatsioonist³⁵.

Modernne tehinguõpetus, mille aluseks võib pidada nii Euroopa lepinguõiguse printsiipe (PECL) kui ka Rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiipe (PICC) ning millest on oma regulatsioonis juhindunud ka TsÜS (§ 92),³⁶ lähtub eksimuse käsitlemisel usalduse kaitse ja riskide jaotumise põhimõttest, millest kantuna ei ole TsÜS kohaselt eksimuse peamiseks sisuks mitte tahte mittevastavus tahteavaldusele, vaid tahte kujunemine ebaõigete asjaolude alusel.³⁷ Eksimuse mõiste on määratletud TsÜS § 92 lg-s 1, mille kohaselt on tegemist ebaõige ettekujutusega tegelikest asjaoludest. TsÜS § 92 lg 2 kohaselt võib tühistada üksnes olulise eksimuse mõjul tehtud tehingu.³⁸ Oluline on eksimus, mis oli sellise tähtsusega, et tehingu teinud isikuga sarnane isik ei oleks samasuguses olukorras tehingut teinud või oleks selle teinud oluliselt teistsugustel tingimustel. Siiski ei anna mitte igasuguse eksimuse

³³ Värvi, A (viide 21), p 42.

³⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 275-276.

³⁵ Värvi, A (viide 21), p 43.

³⁶ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 299.

³⁷ Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A. Tehingu tühistamise aluseks oleva eksimuse ja pettuse piiritlemine. – Juridica, 2007, Nr 10, lk 706.

³⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 300

esinemine eksinud poolele õigust eksimuse tõttu tehtud tehingut tühistada, vaid olulise eksimuse mõjul tehtud tehingu tühistamise õigus on piiratud TsÜS § 92 lg-s 3 loetletud juhtudega.³⁹

TsÜS § 92 lg 3 eristab punktides 1-3 eksimuse kolme põhikoosseisu, milleks on teise poole põhjustatud eksimus (punkt 1), teise poole poolt äratuntud või äratuntav eksimus (punkt 2) ja poolte ühine eksimus (punkt 3). Nii põhjustatud eksimuse kui ka äratuntud eksimuse puhul on eksinule tagatud võimalus tehing tühistada tulenevalt asjaolust, et tehingu teine pool on seotud asjaoludega või pahauskne asjaolude suhtes, milles eksinud pool eksis, ning teise poole usaldus tehingu kehtima jäämise suhtes ei vääri seetõttu kaitset. Põhjustatud eksimuse korral on ebaõige ettekujutus otseselt tingitud teise poole poolt ning äratuntud või äratuntava eksimuse korral saab tehingu teisele poolele ette heita asjaolu, et ta teadis eksimusest või pidi sellest teadma ning tulenevalt hea usu põhimõttest oli kohustatud sellest eksinud poolt teavitama.⁴⁰ Riigikohus on leidnud⁴¹, et TsÜS § 92 lg 3 alusel eksimuse tõttu lepingu tühistamise õiguse tuvastamiseks tuleb välja selgitada, kas teisel lepingupoolel oli hea usu põhimõttest tulenev objektiivne teatamiskohustus. Hea usu põhimõttest tuleneva teatamiskohustuse (VÕS § 6) olemasolu hindamisel tuleb TsÜS § 95 kohaselt eelkõige arvestada, kas asjaolu on teisele poolele ilmselt tähtis, millised eriteadmised on pooltel, millised on teise poole mõistlikud võimalused vajalikke andmeid saada ja kui suuri kulutusi on pool andmete saamiseks teinud.⁴²

Erinevalt Eesti õigusest, kus eksimus kujutab endast ebaõiget ettekujutust tegelikest asjaoludest (TsÜS § 92), esineb eksimus vastavalt EÜM artikli 48 lg-s 1 sätestatule faktilistes või õiguslikes asjaoludes. EÜM-i regulatsiooniga sarnaselt on eksimus käsitletud ka DCFR II artikkel 7:201 lg-s 1. Osundatud erinevusest eksimuse mõiste määratlemisel ei saa siiski järeldada, et Eesti õiguse kohaselt oleks tarbija, kes ei ole sageli teadlik asjakohastest õiguse sätetest, EÜM-iga võrreldes vähem kaitstud.⁴³ Seda põhjusel, et Eesti õiguskirjanduses⁴⁴ on leitud, et eksimus võib seonduda ka ebaõige ettekujutusega tehinguga kaasnevatest õiguslikest tagajärgedest.

³⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 300.

⁴⁰ Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A (viide 37), lk 706.

⁴¹ RKTko 3-2-1-93-05 p 16.

⁴² Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A (viide 37), lk 711.

⁴³ Värvi, A (viide 21), p 43.

⁴⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Saare, K. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn, Juura, 2012, lk 155.

Kui Eesti õigus juhindub TsÜS § 92 lg 2 sõnastusest „tehingu teinud isikuga sarnane mõistlik isik ei oleks samasuguses olukorras tehingut teinud või oleks selle teinud oluliselt teistsugustel tingimustel“ nähtuvalt mõistlikkuse kui objektiivsest põhimõttest, siis EÜM seevastu lähtub subjektiivsest kriteeriumist, nähes artikli 48 lg 1 punktis a ette, et „eksimuses olnud pool ei oleks samasuguses olukorras lepingut sõlminud või oleks selle sõlminud oluliselt teistsugustel lepingutingimustel“. EÜM-iga samasisuline regulatsioon sisaldub ka DCFR II artikli 7:201 lg 1 punktis a. Subjektiivsest eksimuse käsitlemisest lähtub ka Saksa õigus (BGB § 119 lg 1).⁴⁵ Kuigi EÜM-is ettenähtud subjektiivne lähenemine võib üldiselt olla tarbija jaoks soodsam, siis teisest küljest tasakaalustab sellist esmapilgul soodsamat positsiooni EÜM-i artikli 48 lg 1 punktis a sisalduv reegel, mis näeb ette, et teine pool sellest teadis või pidi teadma.⁴⁶ Mis on see, millest teine pool teadis või pidi teadma, ei ole nimetatud sättest selgelt väljaloetav, kuid sätte sõnastus viitab sellele, et teine pool peab teadma eksimuse olulisusest selle konkreetse tarbija jaoks, millise asjaolu tõendamist on aga raske ette kujutada, eriti olukorras, kus leping on sõlmitud Interneti vahendusel ja pooled ei ole üksteisega kunagi tegelikkuses kohtunud.⁴⁷ Eeltoodu valguses ei saa autori hinnangul asuda seisukohale, et ainuüksi EÜM-is sisalduv eksimuse regulatsioon seaks tarbija TsÜS-i regulatsiooniga võrreldes soodsamasse positsiooni.

Erinevalt Eesti õigusest (TsÜS § 92 lg 3 p 2), DCFR-ist (II, artikkel 7:20) ja EÜM-ist (artikkel 48 lg 1 p b iii) ei ole Saksa õiguse kohaselt (BGB § 119) lepingu tühistamisel eksimuse tõttu oluline teise poole teadmine eksimusest. Siinkohal tuleb siiski märkida, et Saksa õiguses on tehingu tühistaval poolel kohustus BGB § 122 kohaselt hüvitada teisele poolele tühistamise läbi tekkinud kahju ja seejuures omab tähendust teise poole teadmine eksimusest. Kui teine pool teadis eksimusest või pidi eksimusest teadma, siis ei ole lepingu tühistanud pool BGB § 122 lg 2 kohaselt siiski kohustatud tühistamise läbi tekkinud kahju hüvitama.⁴⁸ Seega ei saa kokkuvõttes, arvestades BGB §-s 122 sisalduvat kahju hüvitamise kohustust, siiski väita, et Saksa õiguse kohaselt oleks ostja lepingu tühistamise tagajärjel soodsamas positsioonis põhjusel, et ta ei pea vaidluse korral tõendama asjaolu, et teine pool teadis või pidi eksimusest teadma.

Pettuse puhul, mille mõiste on määratletud TsÜS §-s 94, on tegemist eksimusega, mille tekkimise eest vastutab tehingu teine pool. Pettus seondub seega eksimuse kahe

⁴⁵ Bar, von C., Clive, E (eds) (viide 23), p 466.

⁴⁶ Värvi, A (viide 21), p 43.

⁴⁷ Ibid, p 43.

⁴⁸ Bar, von C., Clive, E (eds.) (viide 23), p 469.

põhikoosseisuga, milleks on teise tehingupoole poolt põhjustatud eksimus ja äratuntud eksimus. Pettus eeldab teise tehingupoole eksimuse esilekutsumist või tema eksimuses hoidmist kas ebaõigete andmete avaldamisega või sellistest asjaoludest teatamata jätmisega, mis on hõlmatud hea usu põhimõttest tuleneva teatamiskohustusega. Oluline on, et erinevalt eksimusest on pettusena käsitatav üksnes tahtlik eksimusse viimine või eksimuses hoidmine. Erinevuseks võrreldes eksimusega on ka see, et pettuse korral ei oma eksimuse olulisus tähtsust.⁴⁹ Tehingu tühistamine pettuse tõttu eeldab TsÜS § 94 järgi põhjusliku seose olemasolu pettuse ja tehingu tegemise vahel, mida peab tõendama petetu. Seega ei ole pettusega tegemist olukorras, kus tahtlik eksitamine küll toimus, kuid ei tinginud lepingu sõlmimist.⁵⁰

EÜM-i artiklis 49 sätestatud pettuse regulatsioon on valdavas osas sarnane Eesti õiguses sätestatuga, nähes artikli 49 lg-s 1 ette poole õiguse leping tühistada, kui teine pool on teda kallutanud lepingu sõlmimisele ebaõigete asjaolude tahtliku avaldamise teel kas sõna või teoga või sellistest asjaoludest teavitamata jätmise teel, millest vastavalt hea usu ja ausa kauplemise põhimõttele ja lepingueelsele teavitamiskohustusele oleks tulnud teatada.

TsÜS § 96 määratleb õigusvastase ähvarduse ja vägivalla mõiste. Vägivalla all nimetatud sätte tähenduses tuleb mõista füüsilist vägivalda, mida rakendatakse füüsilisest isikust tehingupoole või tehingupoolt esindava füüsilise isiku suhtes. Vägivalla rakendamine isiku tehingu tegemisele kallutamiseks on alati õigusvastane ja keelatud ning annab seetõttu ka alati õiguse tehingu tühistamiseks. Ähvarduse korral tuleb eraldi tuvastada, kas selle kasutamine isiku tehingu tegemisele kallutamiseks on õigusvastane, kuivõrd tehingu tühistamise võimalus tekib üksnes õigusvastase ähvarduse korral. Ähvarduse õigusvastasus võib tekkida üksnes TsÜS § 96 lg 2 p-des 1-3 sätestatud asjaolude⁵¹ esinemise korral, milliste asjaolude puudumise korral on ähvardus õiguspärane. Õigusvastase ähvarduse esinemisel tuleb kahtluse korral TsÜS § 96 lg-s 1 nimetatud asjaolusid kaaludes tuvastada, kas ähvardus oli tehingu tegemisega kausaalses seoses.⁵²

Ähvarduse mõjul lepingu sõlmimine on lepingu tühistamise eelduseks ka EÜM-i kohaselt. EÜM-i artikkel 50 sätestab, et poolel on õigus leping tühistada, kui teine pool kallutas ta

⁴⁹ Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A (viide 37), lk 706.

⁵⁰ Ibid, lk 713.

⁵¹ TsÜS § 96 lg 2 kohaselt ähvardus on õigusvastane juhul, kui õigusvastane on: 1) tegu või tegevusetus, millega tehingu teinud isikut ähvardati; 2) ähvarduse mõjul tehtud tehingu eesmärk; 3) teo või tegevusetuse, millega ähvardati, kasutamine tehingu tegemisele kallutamiseks.

⁵² Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 311-312.

lepingu sõlmimisele, ähvardades teda vahetu ja tõsise õigusvastase kahju tekitamisega või õigusvastase teoga. Põhimõttelised erinevused EÜM-i ja TsÜS-i regulatsioonides ähvarduse käsitlemisel puuduvad, küll aga on TsÜS-i regulatsioon detailsem, sätestades § 96 lg-s 2 ka kriteeriumid, mille alusel oleks võimalik eristada õiguspäraseid ja õigusvastaseid ähvardusi. DCFR-is (II, artikkel 7:206), mille regulatsioon on olnud aluseks EÜM-i normistiku koostamisel, on ähvarduse kui tühistamise alusega seotud sünd, mis näib olevat mõeldud kohalduma juhtudel, kus puudub otsene ähvardus, kuid üks pooltest on domineerinud määral, et on üksnes käsu andmisega teist poolt sundinud.⁵³ Õiguskirjanduses on selgitatud, et kui sünd on sedavõrd tõsine, et poolel puudub iseseisev tahe, võib see EÜM-i puhul kujutada mitte alust lepingu tühistamiseks, vaid pakkumuse või nõustumuse puudumist EÜM artiklite 31 lg 1 punkti 1 ja 34 lg 1 mõttes, millisel juhul ei ole siduvat lepingut üldse sõlmitud.⁵⁴ Lähtudes sellisest tõlgendusest juhtudel, mil tarbijast ostja on sõlminud lepingu ähvarduse mõjul, oleks tarbija seisund EÜM regulatsiooni kohaselt Eesti õigusega võrreldes parem, kuivõrd sellisel juhul ei oleks lepingut sõlmitud ning seda ei oleks vaja ka täita ega sellega seotusest vabanemiseks tühistamisavaldust esitada. Kui aga sellises käsus sisaldub vahetu ähvardus, on lepingu tühistamise aluseks EÜM-i artikkel 50 (ähvardus). Samas võib olukord, kus sunni tõttu ei ole tahe tehingu tegemisel vabalt kujunenud, kujutada endast ka sõltuvussuhet ja olla lepingu tühistamise aluseks EÜM-i artikli 51 alusel (raskete asjaolude ärakasutamine).

Erinevalt Eesti õigusest (TsÜS § 96) ei näe EÜM lepingu tühistamise eeldusena ette vägivalda. Samas arvestades, et vägivalda all TsÜS § 96 tähenduses tuleb mõista füüsilist vägivalda, mida rakendatakse füüsilisest isikust tehingupoole või tehingupoolt esindava füüsilise isiku suhtes⁵⁵, ei oma vastava regulatsiooni puudumine EÜM-is, mis on mõeldud kohalduma piiriüleste müügilepingute korral, tarbija õiguste seisukohast ka olulist tähtsust.

1.1.2. Õigeaegne tühistamisavaldus tühistamise formaalse eeldusena

Tühistamise formaalseks eelduseks on õigeaegse tühistamisavalduse tegemine. Tähtajad, mille jooksul on võimalik tühistamisõigust teostada, on sätestatud TsÜS §-s 99, mille lg 1 näeb ette tühistamistähtajad ähvarduse või vägivalda ja pettuse või eksimuse korral ning lg 2 sätestab tühistamise lõpptähtajad, mille möödumise korral lõpeb tehingu tühistamise õigus

⁵³ Bar, von C., Clive, E (eds.) (viide 23), p 500.

⁵⁴ Dannemann, G., Vogenauer, S. The common European sales law in context: interactions with English and German law. Oxford University Press, 2013, p 403.

⁵⁵ Varul, P., Kull, I., Köve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 312.

sõltumata sellest, kas lg-s 1 sätestatud tähtajad on möödunud või kulgema hakanud.⁵⁶ TsÜS § 99 lg 1 p-i 1 kohaselt võib lepingu ähvarduse või vägivalla korral tühistada kuue kuu jooksul arvates ajast, mil vastava asjaolu mõju lakkas. Ähvarduse või vägivalla lakkamise ajahetk on faktiküsimus, mida tuleb hinnata sõltuvalt asjaoludest.⁵⁷ Ka pettuse või eksimuse korral on lepingu tühistamise tähtajaks kuus kuud (TsÜS § 99 lg 1 p 2), seda arvates pettusest või eksimusest teadasaamisest.

Juhul kui TsÜS § 98 lg 1 kohane tühistamise avaldus on jäänud tegemata, on kohtud tühistamisavalduseks lugenud⁵⁸ ka hagiavaldust või vastuhagi, millest tuleneb hagi või vastuhagi esitanud isiku tahe tehing tühistada. Selline tühistamisavaldus loetakse tehtuks alates hetkest, mil vastav menetlusküsimus teisele poolele kätte toimetati. Tühistamisavalduses ei pea viitama lepingu tühistamise täpsele õiguslikule alusele, piisav on, kui avalduses on välja toodud faktilised asjaolud, millest võib järeldada, millisel põhjusel leping tühistada soovitakse. Isegi kui tühistamisavalduses sisaldub konkreetne õiguslik kvalifikatsioon tühistamise materiaalse aluse osas, ei ole kohtud vaidluse korral vastava kvalifikatsiooniga seotud, sest vastavalt Riigikohtu lahendi nr. 3-2-1-153-09 p-s 18 leitule on tegemist õigusküsimusega. Seetõttu võivad kohtud tühistamise aluse õiguslikku kvalifikatsiooni muuta, nt juhul, kui isik on tehingu tühistanud teise poole poolt toimepandud pettuse tõttu, ent pettus ei leia tõendamist, võib kohus pettuse tõttu tehtud tühistamisavalduse kvalifitseerida ümber eksimuse tõttu tehtud avalduseks (Riigikohtu lahendi nr. 3-2-1-153-09 p 18).⁵⁹

Nagu ka muude kujundusõiguste puhul, võib ka lepingu tühistamine toimuda kaudse tahteavaldusega, millisel juhul tuleb vaidluse korral avalduse sisu ning avalduse teinud isiku tahet silmas pidades tuvastada, millist õiguskaitsevahendit silmas peetakse. Näiteks kui isik, kellele on müügilepingu sõlmimisel ostetud kauba kohta antud ebaõiget informatsiooni, kauba nimetatud põhjendusega müüjale tagastab ning raha tagasi nõuab, tuleb üksikjuhul tuvastada, kas isik soovib müügilepingust taganeda või seda teise poole poolt põhjustatud eksimuse tõttu tühistada. Kui tühistamine või taganemine tooksid üksikjuhul kaasa erineva õigusliku tagajärje, tuleb otsuse tegemiseks tuvastada, kumba vastandlikest tagajärgedest kauba tagastamisega eelduslikult saavutada sooviti.⁶⁰ Arvestades asjaolu, et tühistamise avaldus

⁵⁶ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 315.

⁵⁷ Ibid, lk 315.

⁵⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsuste nr. 3-2-1-140-07 p 35, nr. 3-2-1-41-04 p 22 ja nr. 3-2-1-29-04 p 17.

⁵⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 313.

⁶⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 313.

tuleb lepingu puhul teha teisele poolele ning see muutub kehtivaks kättesaamisega isiku poolt, kellele see oli suunatud, samuti arvestades vaidluse korral vastavate asjaolude tõendamise kohustust, oleks vaatamata sellele, et seadusest ei tulene tühistamisavaldusele vorminõudeid, otstarbekas siiski teha tühistamise avaldus vormis ja viisil, mis nimetatud asjaolude tõendamist vaidluse korral võimaldab.⁶¹

Sarnaselt TsÜS § 98 lg-ga 1 toimub ka sätte allikaks oleva BGB § 143 lg 1 kohaselt ning DCFR II artikli 7:209 ja EÜM artikli 52 kohaselt lepingu tühistamine avalduse tegemisega teisele poolele. Sarnaselt Eesti õigusega ei ole aga kõigil juhtudel reguleeritud tühistamisõiguse teostamise tähtajad. Lepingu võib BGB § 124 lg-te 1 ja 2 kohaselt pettuse või ähvarduse korral tühistada aasta jooksul arvates pettusest teadasaamisest või ähvarduse mõju lakkamisest. Eksimuse korral tuleb leping BGB § 121 lg 1 kohaselt tühistada viivitamata pärast tühistamise alusest teada saamist. Viivitamatu tühistamise ülemiseks piiriks on peetud kahte nädalat.⁶² DCFR II artikkel 7:210 näeb ette lepingu tühistamise mõistliku aja jooksul arvates ajast, mil pool, kes lepingu tühistab, sai teada või pidi teada saama vastavatest asjaoludest või kui tal osutus võimalikuks vabalt tegutseda. EÜM artikkel 52 lähtub tühistamise tähtaegade alguse arvestamise puhul DCFR-iga samadest kriteeriumitest, puudub üksnes vastavatest asjaoludest teada saama pidamise kriteerium. Erinevalt DCFR-is (II artikkel 7:210) sätestatust ei näe aga EÜM artikli 52 regulatsioon lepingu tühistamiseks ette mitte mõistlikku aega, vaid näeb sarnaselt Eesti õigusega lepingu tühistamiseks eksimuse korral ette kuue kuu pikkuse tähtaja. Pettuse, ähvarduse ja raskete asjaolude ärakasutamise korral on EÜM-i (artikkel 52) kohaselt lepingu tühistamise tähtajaks aasta arvates vastavatest asjaoludest teadasaamisest või ajast, mil poolel, kes lepingu tühistab, on võimalik vabalt tegutseda. Valides lepingule kohaldatavaks õiguseks EÜM-i, on poolel lepingu tühistamise korral pettuse või ähvarduse tõttu seega võlaõigusseadusega võrreldes kuue kuu võrra pikem tähtaeg tühistamisõiguse teostamiseks.

1.2. Taganemise kui õiguskaitsevahendi kasutamise eeldused

1.2.1. Oluline lepingurikkumine

VÕS § 101 lg 1 p-s 4 ette nähtud lepingust taganemine kui õiguskaitsevahend annab lepingupoolele võimaluse teise poole poolse lepingu rikkumise korral seaduses sätestatud

⁶¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 314.

⁶² Bar, von C., Clive, E (eds.) (viide 23), p 521.

eelduste täitmise korral leping ühepoolselt lõpetada.⁶³ Tegemist on ühe olulisema õiguskaitsevahendiga, mille kasutamine toimub seaduse mõtte kohaselt lepingupoolte huvide kaalumise ja kaalumisega. Taganemisõiguse tekkimise kaalumisel tuleb hinnata, kas lepingut rikkunud poole jaoks ei too lepingust taganemine kaasa ebaproportsionaalselt raskeid tagajärgi, võrreldes kohustuse rikkumise raskusega ja kas kahjustatud lepingupoole võimalused kasutada vähemkoormavaid õiguskaitsevahendeid, nagu hinna alandamine või kahjuhüvitise nõudmine, ei anna juba iseenesest piisavalt hüvitist. Seaduses (VÕS § 116 lg 1) on sätestatud üldine põhimõte, mille kohaselt võib lepingust taganeda ainult olulise rikkumise korral⁶⁴, seega on antud taganemise õigus lepingupoolele *ultima ratio* juhuks, kui oma lepingulisi suhteid teise poolega enam muul viisil korraldada ei õnnestu. Lepingust taganemise õigus on poolel VÕS § 105 kohaselt sellest sõltumata, kas teine pool rikkumise eest vastutab või mitte.⁶⁵ Sarnaselt Eesti õiguses sätestatud taganemisõigusega näeb ka EÜM artikli 106 lg 1 punkt c ostjale müüja kohustuse rikkumise korral õiguskaitsevahendina ette õiguse lepingu lõpetamiseks.

VÕS § 116 lg 2 annab mitteammendav loetelu olulise lepingurikkumise koosseisudest. Villu Kõve on märkinud⁶⁶, et kaks praktilisemat kaasuste ringi võiks olla seotud täitmise aja ületamise ja mittekohase kvaliteediga kauba tarnimise või töö tegemisega. Lisaks näevad VÕS § 223 lõiked 1 ja 2 ette täiendavad olulise lepingurikkumise koosseisud müügieseme puuduste korral.⁶⁷ VÕS § 223 lg 1 kohaselt loetakse müüjat müügilepingut oluliselt rikkunuks muu hulgas ka siis, kui asja parandamine või asendamine ei ole võimalik või ebaõnnestub või kui müüja keeldub õigustamatult asja parandamast või asendamast või ei tee seda mõistliku aja jooksul pärast talle lepingutingimustele mittevastavusest teatamist. VÕS § 223 lg 2 kohaselt peetakse tarbijalemüügi puhul müüja oluliseks lepingurikkumiseks ka asja parandamise või asendamisega ostjale põhjendamatute ebamugavuste tekitamist. Võlaõigusseaduse kommentaaride⁶⁸ kohaselt saab nimetatud eeldus kõne alla tulla juhul, kui parandatava või asendatava asja kasutamise võimalus on pikema aja jooksul takistatud ning sarnase asja kasutamise võimalused on piiratud või seotud varaliste kulutustega, mida müüja

⁶³ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V (viide 4), lk 228.

⁶⁴ Ibid, lk 228-229.

⁶⁵ Kõve, V. Lepingu ühepoolsel lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses. – Juridica, 2003, nr. 4, lk 231.

⁶⁶ Ibid, lk 231.

⁶⁷ Sein, K. *Speculum practici*. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? Kommentaar Riigikohtu otsustele tsiviilasjades nr 3-2-1-11-01, 3-2-1-80-10 ja 3-2-1-147-11. – Juridica, 2012, nr 9, lk 719.

⁶⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura, 2007, lk 64.

ei soovi kompenseerida. Seega pakub Eesti õigus erinevaid olulise lepingurikkumise ning seega taganemise materiaalse eelduse koosseise, mille olemasolu peab vaidluse korral tõendama tarbija.⁶⁹ Seevastu EÜM artikli 114 lg 2 sätestab lihtsalt, et kui tarbijalemüügi lepingu või kaupleja ja tarbija vahel sõlmitud digitaalse infosisu üleandmise lepingu puhul seisneb kohustuse rikkumine selles, et kaup ei vasta lepingutingimustele, võib tarbija lepingu lõpetada, välja arvatud juhul, kui mittevastavus on vähetähtis. Võlaõigusseaduses (VÕS § 116 lg 2 ja § 223) sätestatud taganemise materiaalsed eeldused ja EÜM artikli 114 lg 2 võrdlemisel võib järeldada, et reeglina on tarbijal EÜM alusel oluliselt lihtsam lepingust taganeda, s.t reeglina on EÜM tarbijakaitse tase selles osas kõrgem. Erandjuhtude, st pisipuuduste korral, võib see siiski ka vastupidi olla, sest Eesti õigus vähetähtsuse kriteeriumit ei sisalda ja seetõttu võib VÕS § 223 kohaldamisel jõuda tulemuseni, et ka pisipuudus, kui müüja seda mõistliku aja jooksul ei paranda, annab ostjale õiguse lepingust taganeda. Lisaks annab EÜM puhul tarbijale eelise tõendamiskoormis. Kui Eesti õiguse kohaselt peab tarbija lepingust taganemiseks tõendama, et müüja on lepingut oluliselt rikkunud, siis EÜM kohaselt ei pea tarbija lepingust taganemiseks tõendama muud kui lihtsalt seda, et kaubal on puudus ja see oli olemas riski ülemineku hetkel. EÜM kohaselt peab hoopis müüja tõendama, et konkreetsel juhul on tegu vähetähtsa mittevastavusega ja seetõttu tarbija taganeda ei saa. Seega on tarbijal EÜM kohaselt üldreeglina oluliselt lihtsam lepingust taganeda kui VÕS kohaselt.⁷⁰

Kuni 13.06.2014 kehtinud VÕS § 209 lg 5 kohaselt loeti tarbijaga sõlmitud müügilepingu puhul oluliseks lepingurikkumiseks ka asja ostjale mitteõigeaegset üleandmist. Sisuliselt tähendas see seda, et tarbija sai lepingust taganeda ilma müüjale kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata. Kuna vastav regulatsioon oli otseselt vastuolus tarbija õiguste direktiiviga⁷¹, tunnistati vastav säte seoses direktiivi artikli 18 ülevõtmisega kehtetuks ja alates 13.06.2014 tuleb ka tarbija sõlmitud müügilepingu puhul lähtuda üldregulatsioonist, mis vastab direktiivis sätestatule.⁷² Tarbija õiguste direktiivi sõnastus aga kattub suuresti

⁶⁹ Sein, K. tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks? – Juridica, 2013, nr 1, lk 71.

⁷⁰ Ibid, lk 71.

⁷¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25.10.2011, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ. – ELT L 304, lk 64-88.

⁷² Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seaduse eelnõu 505 SE seletuskiri, lk 53. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db/V%C3%B5la%C3%B5igusseaduse%20ja%20tarbijakaitseaduse%20muutmise%20seadus/> (11.12.2015).

EÜM artikli 115 sõnastusega⁷³, nii et seega saab antud küsimuses Eesti õiguse ja EÜM tarbijakaitse taset pidada võrdseks.⁷⁴

Puudustega asja saamisel peab ostja kõigepealt müüjat puudustest teavitama (VÕS § 220 lg 1). Lepingutingimustele mittevastavusest teavitamisest hakkab kulgema VÕS § 223 lg-s 1 mainitud mõistlik aeg, mille jooksul on müüjal võimalus oma kohustuse rikkumine heastada (VÕS § 107). Kui müüja selle aja jooksul oma kohustuse rikkumist ei heasta, on tegemist olulise lepingurikkumisega VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi mõttes ning ostja saab lepingust taganeda. Samas võib olla ostjal kohene lepingust taganemise õigus ka juhul, kui asja lepingutingimustele mittevastavus vastab mõnele VÕS § 116 lg-s 2 nimetatud tunnusele. Seda õigust piirab vaid müüja õigus kohustuse rikkumine heastada ning teatud juhtudel ka VÕS § 116 lg-s 4 sätestatu.⁷⁵ VÕS § 220 lg 1 sätestab, et tarbijalemüügi puhul peab tarbija teatama asja lepingutingimustele mittevastavusest müüjale kahe kuu jooksul pärast seda, kui ta sai mittevastavusest teada. Asja lepingutingimustele mittevastavusest müüjale õigeaegselt teatamata jätmisel ei või ostja VÕS § 220 lg-st 3 tulenevalt asja lepingutingimustele mittevastavusele tugineda. Eesti õigusega võrreldes on EÜM kohaselt oluliseks tarbija seisundit soodustavaks asjaoluks see, et EÜM artikli 106 lõike 3 punkti b kohaselt tarbijast ostjal kauba puudusest teavitamise kohustust ei ole.⁷⁶ Autori hinnangul saab EÜM-i kohast tarbija teavitamiskohustuse puudumist pidada piiriüleste müügilepingute puhul põhjendatud lahenduseks. Sellist lahendust pooldatakse ka kaupade kaugmüügi direktiivi ettepanekus, milles ei ole tarbijale kehtestatud teatamise kohustust. Kui liikmesriikidele jäetakse võimalus säilitada tarbijate jaoks teatamise kohustus, võib see viia selleni, et tarbijad kaotavad kergesti õiguse kasutada põhjendatud juhtudel õiguskaitsevahendit, kui teatamisega jäädakse hiljaks või teatamist ei toimu, seda eelkõige piiriüleste tehingute korral, kui kohaldatakse teise liikmesriigi õigust ja tarbija ei ole teadlik teise liikmesriigi õigusest tulenevast teatamise kohustusest.⁷⁷

⁷³ EÜM artikkel 115 lg 1 sätestab: „Kui müüja ei anna kaupa või digitaalset infosisu üle lepingus ettenähtud tähtaja jooksul ja see ei kujuta endast olulist lepingurikkumist ning ostja teatab müüjale kohustuse täitmiseks täiendava mõistliku tähtaja andmisest ning müüja ei täida kohustust täiendava tähtaja jooksul, võib ostja lepingu lõpetada.“

⁷⁴ Sein, K (viide 69), lk 72.

⁷⁵ Kalamees, P. *Speculum practici*. Müügilepingust taganemise õigus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Kommentaar Riigikohtu otsusele tsiviilasjas 3-2-1-11-10. – *Juridica*, 2010, nr 10, lk 798.

⁷⁶ Sein, K (viide 69), lk 71.

⁷⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 9.12.2015. a. ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv kaupade internetimüügi ja muu kaugmüügi lepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta KOM (2015) 635 lõplik (viide 18), preambula p 25, lk 20.

Ostja ei pea aga tingimata asja puuduste korral VÕS § 223 lg 1 alusel müüjapoolse olulise lepingurikkumise näitamiseks esitama asendamise või parandamise nõuet. Ainsaks VÕS § 223 lg-s 1 toodud alternatiiviks, mille kohaselt on müüjapoolseks oluliseks lepingurikkumiseks ja seega ka taganemiseks vajalik ostja poolt asendamise või parandamise nõude esitamine, on kolmas alternatiiv (kui müüja keeldub õigustamatult asja parandamast või asendamast). Selleks, et müüja oleks asendamisest või parandamisest õigustamatult keeldunud, on nimelt vajalik, et ostja oleks seda eelnevalt nõudnud.⁷⁸

1.2.2. Täiendava tähtaja andmine kohustuse täitmiseks

VÕS § 116 lg 4 esimene lause kohustab taganemise eeldusena andma üldjuhul alati täiendava tähtaja, kui kohustust rikkunud lepingupool kannaks teise poole lepingust taganemise korral ebamõistlikult suurt kahju. Kui vastaspool jätab oma kohustuse ka täiendava tähtaja jooksul täitmata, peaks see andma üldjuhul alati lepingust taganemise õiguse. Hea usu põhimõttest lähtudes tuleks kohustust rikkunud poolele tähtaja määramisel arusaadavaks teha, et tähtaja tulemusteta möödudes võib vastaspool lepingust taganeda. Kui võlgnik täidab oma kohustuse täiendava tähtaja jooksul, ei saa teine lepingupool enam lepingust taganeda.⁷⁹ Erandina võib VÕS § 116 lg 4 teisest lausest tulenevalt lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda, kui rikuti VÕS § 116 lg 2 p-s 2 nimetatud kohustust, s.o kohustust, mille täpne järgimine oli lepingu kohaselt teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu, või kui teine lepingupool teatab, et ta oma kohustust ei täida.

Oluline on, et VÕS § 223 lg 1 ei näe olulise lepingurikkumise ja seega taganemisõiguse eeldusena ette seda, et ostja oleks nõudnud müüjalt puuduste kõrvaldamist ja/või andnud selleks müüjale täiendava tähtaja.⁸⁰ Kuivõrd müügilepingust võib kauba puuduste korral taganeda ka VÕS § 116 lg 2 p-des 1, 3 ja 4 nimetatud alustel, millistel juhtudel näeb sama paragrahvi lg 4 lepingust taganemise eeldusena ette täiendava tähtaja andmise kohustuse täitmiseks, tekib taganemisel puudustega kauba puhul küsimus VÕS § 116 lg 4 ja § 223 lg 3 omavahelisest seosest ehk sellest, kas müügieseme puuduste korral eeldab taganemisõiguse teke üldreeglina puuduste kõrvaldamiseks täiendava tähtaja andmist. Eelnimetatud sätete vahelise vastuolu osas on õiguskirjanduses⁸¹ leitud, et VÕS § 223 lg-t 3 tuleb käsitada erinormina VÕS § 116 lg 4 suhtes. Seega ei ole müügieseme puuduste korral VÕS § 223 lg 3

⁷⁸ Kalamees, P (viide 75), lk 798.

⁷⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 402.

⁸⁰ Sein, K (viide 67), lk 719.

⁸¹ Ibid, lk 719.

järgi täiendava tähtaja määramine vajalik: ostja taganemisõiguse tekkeks piisab – nii nagu Riigikohus seda otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-11-10 ka õigesti rõhutas – üksnes puudusest teatamisest ja seeläbi müüjale heastamisvõimaluse loomisest. Kui müüja seda heastamisvõimalust ei kasuta, s.t ei asenda või paranda lepingutingimustele mittevastavat asja mõistliku aja jooksul, loetakse müüja VÕS § 223 lg 1 kohaselt lepingut oluliselt rikkunuks ning sellisel juhul lubab VÕS § 223 lg 3 ostjal ilma täiendavat tähtaega määramata lepingust taganeda.⁸²

Kui Eesti õiguse kohaselt on müüjal üldreeglina õigus oma rikkumine heastada (VÕS § 107), s.t puudustega kaup parandada või välja vahetada, ning üldreeglina peab ostja talle selleks ka võimaluse andma⁸³, siis Saksa õigus ei piira ostja taganemisõigust müügieseme puuduste korral mitte heastamise instituudi kaudu, vaid täiendava tähtaja andmise kohustusega. Saksa õiguse kohaselt on taganemine – nii müügieseme puuduste korral kui ka muudel lepingurikkumise juhtudel – üldreeglina lubatud ainult pärast täiendava tähtaja andmist. See erinevus määrab ära, kumb lepingupool peab müügieseme puuduste ilmnemisel initsiatiivi üles näitama. Saksa õiguse kohaselt on selleks ostja: ostja peab taganemiseks andma müüjale esmalt täiendava tähtaja puuduste kõrvaldamiseks ja alles pärast selle tulutut möödumist saab ta lepingust taganeda (BGB § 437 p 1 ja § 323 lg 1). Erandid sellest üldisest reeglist kehtestavad BGB § 323 lg 2 ja § 440. Tarbijalemüügilepingute puhul on Saksamaa valitsev arvamus siiski, et täiendava tähtaja andmise nõue on vastuolus tarbijalemüügi direktiiviga ja seetõttu tuleb BGB vastavat normistikku direktiiviga kooskõlas tõlgendamise kaudu korrigeerida. See tähendab, et tarbija ei pea küll andma müüjale puuduste kõrvaldamiseks täiendavat tähtaega, kuid peab siiski ise puuduste kõrvaldamist nõudma.⁸⁴

Ostja taganemisõigust müügieseme puuduste korral piirab heastamise instituudi kaudu ka DCFR, mille III artikli 3:202 p-i 2 ja artikli 3:203 järgi on võlgnikul õigus puudus mõistliku aja jooksul ja omal kulul heastada, kui ei esine artiklis III 3:203 nimetatud heastamisest keeldumise aluseid. Võlgniku põhjendatud heastamispakkumise korral on võlausaldaja taganemisõigus heastamiseks kuluva mõistliku aja jooksul välistatud.⁸⁵ Samuti tähendab see, et müügieseme puuduste ilmnemise korral peab omalt poolt initsiatiivi näitama hoopis müüja: kui ta saab teada müügieseme puudustest ja tahab vältida ostja taganemisõigust, peab ta ise aktiivselt pakkuma puuduste heastamist. Heastamise kaudu on ostja taganemisõigus piiratud

⁸² Sein, K (viide 67), lk 719, 722.

⁸³ Sein, K (viide 69), lk 70.

⁸⁴ Sein, K (viide 67), lk 720.

⁸⁵ Ibid, lk 721.

ka EÜM-is, kuid seda vaid ettevõtjate vaheliste müügilepingute puhul (artikkel 106 lg 3 ja artikkel 109): tarbijalemüügilepingu korral on tarbijal taganemisõigus eeldusel, et lepingutingimustele mittevastavus ei ole vähetähtis (artikkel 114 lg 2).⁸⁶ Kuivõrd Eesti õiguse kohaselt (VÕS § 107) on müüjal ka tarbijalemüügi korral üldreeglina õigus oma rikkumine heastada, ent EÜM artikli 106 lg 3 p-i a kohaselt ei sõltu tarbijast ostja õigus kasutada õiguskaitsevahendeid müüja õigusest kohustuse rikkumine heastada, annab EÜM siinkohal tarbijale kõrgema kaitsetaseme. Kui EÜM kohaselt saab tarbija välisriigi Interneti-poest ostetud puudusega fotoaparaadi puhul ise valida, kas ta nõuab müüjalt selle parandamist või asendamist, kas ta soovib lepingust taganeda või minna parandustöökotta, lasta puudus kõrvaldada ja nõuda müüjalt parandamiskulude hüvitamist, siis Eesti õiguse kohaselt ei saa tarbija kaubal esineva puuduse korral kohe lepingust taganeda, vaid peab esmalt lubama müüjal rikkumine heastada (VÕS § 107, § 223 lg-d 1 ja 3).⁸⁷

1.2.3. Taganemise avaldus

VÕS § 118 lg 1 sätestab, et taganemiseks õigustatud lepingupool kaotab õiguse lepingust taganemiseks, kui ta ei tee taganemise avaldust mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta sai olulisest lepingurikkumisest teada või pidi sellest teada saama või kui VÕS § 114 kohaselt määratud täiendav täitmise tähtaeg on möödunud. Keelu eesmärk on õigusrahu huvides piirata taganemisavalduse tegemise tähtaega. Lepingut rikkunud poolele peab olema võimalikult kiiresti selge, millist õiguskaitsevahendit teine pool kasutab. Esmajoones peab saama selgeks, kas lepingut tuleb veel edaspidi täita või mitte.⁸⁸ Riigikohus on lahendi nr. 3-2-1-157-12 p-s 17 märkinud, et tuvastamaks, kas lepingupool taganes lepingust mõistliku aja jooksul, tuleb esmalt selgitada, millisest hetkest alates hakkab lepingust taganemise tähtaeg kulgema. Seejuures on Riigikohus VÕS § 116 lg 1, § 118 lg 1 punktis 1 ja § 116 lg 2 punktis 1 sätestatule tuginedes leidnud, et sellest tulenevalt hakkab lepingust taganemiseks ettenähtud mõistlik aeg kulgema alates sellest, kui lepingupool sai või pidi teada saama lepingu rikkumisest, mille tõttu jäi ta olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis.

Raske on üheselt määratleda, millist tähtaega saab taganemisel lugeda mõistlikuks. Seejuures tuleb lähtuda VÕS § 7 kriteeriumitest ja hinnata lepingut, praktikat ja muid asjaolusid.

⁸⁶ Sein, K (viide 67), lk 721.

⁸⁷ Sein, K (viide 69), lk 70-71.

⁸⁸ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V (viide 3), lk 239.

Üldiselt võib eeldada, et kindlasti ei tähenda „mõistlik aeg“ ajaliselt „kohe“ ega ka mitte „viivitamata“, vaid peaks sisaldama rikkumise või tähtaja möödumise teadvustamist, oma võimaluste kaalumist ja hindamist, alternatiivide otsimist lepinguga saavutada soovitu asendamiseks jne.⁸⁹

Sarnaselt Eesti õiguses sätestatule toimub taganemine sellekohase avalduse tegemisega teisele poolele ka Saksa õiguses (BGB § 349), DCFR-is (III artikkel 3:507 lg 1) ja EÜM-is (artikkel 118). BGB § 218 kohaselt saab taganemisõigust kasutada sama aja jooksul, kui taganemiseks õigustatul on õigus esitada lepingu täitmise nõue. See välistab olukorra, kus lepingust, mille täitmise nõuded on aegunud, võiks ikkagi taganeda.⁹⁰ BGB § 218 lg 1 esimene lause, mille järgi on taganemine tühine täitmis- või järeltäitmisnõude aegumise tõttu, on aluseks VÕS § 118 lg 2 esimesele alternatiivile⁹¹, mis sätestab, et lepingurikkumise tõttu lepingust taganemine on tühine, kui kohustuse täitmise nõue on aegunud ja võlgnik tugineb sellele. Samuti on VÕS § 118 lg 2 teise alternatiivi kohaselt lepingurikkumise tõttu lepingust taganemine tühine juhul kui võlgnik keeldub õigustatult oma kohustust täitmast. Viimatinimetatud alternatiiv on mitmeti tõlgendatav, ent siiski tuleneb sättest ilmselt, et taganemisõiguse kasutamine on tervikuna välistatud, kui teine pool keeldub oma kohustuse täitmisest seadusele tuginedes VÕS § 110 või 111 järgi.⁹² Pärast VÕS §-s 118 sätestatud aega tehtud taganemise avalduse puhul on seaduse sõnastusest tulenevalt ilme seadusandja soov võtta õigeaegselt tegemata jäetud taganemise avalduselt õiguslik tähendus, st tegemist on õiguslõpetava tähtajaga.⁹³ Õigus lepingu lõpetamisest taganeda kaotatakse taganemisavalduse mõistliku aja jooksul tegemata jätmisel ka DCFR III artikkel 3:508 lg 1 järgi, milline säte on mõeldud kaitsmaks müüjat, kes võib, teadmata lepingu lõpetamisest, jätkata aja ja raha kulutamist ning teha pingutusi lepingu täitmiseks.⁹⁴

Sarnaselt Eesti õigusega (VÕS § 118 lg 1) piirab lepingust taganemise avalduse tegemise tähtaega ka EÜM artikkel 119 lg 1, nähes ette lepingu lõpetamisest teatamise mõistliku aja jooksul pärast lepingu lõpetamise õiguse tekkimist või pärast seda, kui ostja sai lepingurikkumisest teada või pidi sellest teada saama. Siiski aga kohaldub nimetatud EÜM regulatsioon üksnes ettevõtjate vaheliste müügilepingute puhul. EÜM artikli 119 lõike 2 punkti a kohaselt ei kohaldata lõiget 1 juhul kui ostja on tarbija. Erinevalt Eesti õigusest ei

⁸⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 413.

⁹⁰ Kõve, V (viide 65), lk 227.

⁹¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 412.

⁹² Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 413.

⁹³ Ibid, lk 413-414.

⁹⁴ Bar, von C., Clive, E (eds.) (viide 24), p 881.

sisalda EÜM regulatsioon ka lepingu lõpetamise õiguse teostamise ajalist piirangut täitmisnõuetega võrreldes, lubades selliselt lepingu lõpetamist ka olukorras, kus lepingu täitmise nõue on näiteks aegunud. Vaatamata sellele, et lepingust taganemise lubamist olukorras, kus täitmise nõue on aegunud, ja sellega teiselt poolelt aegumisega antava kaitse võtmist ei saa pidada mõistlikuks, võib EÜM-i regulatsiooni tarbijast ostja taganemisõiguse teostamise osas pidada eeltoodut arvestades siiski tarbija seisundit soodustavaks.

1.3. Õiguslikud tagajärjed lepingu tühistamisel ja lepingust taganemisel

1.3.1. Lepingu tühistamise õiguslikud tagajärjed

TsÜS §-des 98 ja 99 sätestatud formaalsetele tingimustele vastav ja materiaalselt õigustatud tühistamisavaldus toob kaasa lepingu tühisuse sõltumata sellest, kas teine pool sellele vastu vaidleb. Sellisel juhul võib lepingu tühistanud isik pidada lepingut kehtetuks ning ta ei ole kohustatud seda edasi täitma, eraldi hagi lepingu tühisuse tuvastamiseks esitada vaja ei ole (Riigikohtu lahend nr. 3-2-1-32-06 p 21). Juhul kui lepingu teine pool peab lepingu tühistamist õigustamatuks nt tühistamise formaalsete või materiaalsete eelduste täitmata jätmise tõttu, võib ta esitada lepingu tühistanud poole vastu lepingu täitmisele suunatud hagi või nõuda kahju lepingu täitmata jätmise tõttu. Lepingu täitmisele või täitmata jätmise tõttu tekitatud kahju hüvitamisele suunatud hagi esitamise korral peab lepingu tühistanud pool tõendama, et ta on lepingu kehtivalt tühistanud.⁹⁵

Lepingu tühistamise korral eksisteerib olukord, kus algselt kehtinud leping muutub alates tühistamisavalduse jõustumisest algusest peale kehtetuks (TsÜS § 90 lg 1 kolmas lause). Seega mõjub tühistamine tagasiulatuvalt ehk *ex tunc*. Lepingu tühistamise esmaseks tagajärjeks on lepingu kehtetus ja seega lõpeb alates lepingu tühistamisest poolte kohustus lepingut täita. Kui tühistatud leping on tühistamise hetkel veel täitmata või teatud osas täitmata, annab lepingu tühistamine seega lepingu täitmiseks kohustatud isikule täitmisest keeldumise õiguse, samuti lõpeb teise poole lepingu täitmise nõue.⁹⁶ Kuigi õiguskirjanduses⁹⁷ on peetud vaieldavaks küsimust, kas tehingu tühistamise korral langeb kohustus ära või on tegemist kohustuse algse puudumisega, on hilisemas kirjanduses asutud seisukohale, et VÕS § 1028 tähenduses toob lepingu tühistamine endaga kaasa lepingust tuleneva kohustuse äralangemise ja sellise kohustuse täitmisena saadu tuleb tagastada VÕS § 1032 jj alusel.⁹⁸

⁹⁵ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 296.

⁹⁶ Ibid, lk 296-297.

⁹⁷ Tampuu, T. Alusetu rikastumise õigus võlaõigusseaduses. Lühiväljaanne. – Juridica, 2002, nr 7, lk 456.

⁹⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 297.

Sarnaselt Eesti õigusele tunnistatakse ka EÜM artikli 54 lg-s tühistamise *ex tunc* mõju lepingule.⁹⁹ Samasugune tagajärg on lepingu tühistamise puhul ette nähtud ka DCFR-is (II artikkel 7:212 lg 1) ja BGB § 142 lg-s 1, mille kohaselt peetakse tühistatud lepingut tühiseks alates selle sõlmimisest.

Kui lepingu tühistamise hetkeks on lepingut juba täidetud ja pool või pooled on lepingu täitmisena midagi teisele poolele üle andnud, tuleb üleantu TsÜS § 90 lg 2 kohaselt üldjuhul tagastada alusetu rikastumise sätete alusel.¹⁰⁰ Alusetu rikastumise regulatsioon on Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemides võlaõiguse traditsiooniline osa, mis reguleerib olukordi, kus üks isik on teise isiku arvel midagi saanud (rikastunud) ilma õigusliku aluseta.¹⁰¹ Eesti on üks neid riike, mille alusetu rikastumise õiguse sisemine struktuur põhineb Saksa lähenemise eeskujul¹⁰² eri tüüpi rikastumiskoostete ehk kondiktsioonide eristamisel selle järgi, kas võlgniku rikastumine on toimunud soorituse teel või muul viisil.¹⁰³ VÕS §-des 1028-1036 reguleeritud soorituskondiktsiooni praktiliselt oluliseks kohaldamisalaks on eelkõige tühistatud või tühistatud lepingute tagasitaitmine.¹⁰⁴

Saksa õiguse järgi võib tehingu tühistamise korral nõuda tehingu järgi üleantu tagastamist alusetu rikastumise sätete järgi, st esmajoones BGB § 812 lg 1 alusel. Regulatsioon on üldjoontes sarnane Eestiga, kuid mitte nii detailne.¹⁰⁵ Sarnaselt Eesti ja Saksa õigusega toimub tühistatud lepingute järgi üleantu tagastamine DCFR-i järgi (II artikkel 7:212 lg 2) vastavalt alusetu rikastumise sätetele. Vaatamata sellele, et EÜM VII osas, mis reguleerib tagasitaitmist nii lepingu tühistamise kui ka lõpetamise korral, ei sisaldu selgesõnalist viidet alusetu rikastumise õigusele, on leitud, et selles sätestatud reeglite alusena on tuntav üldine eesmärk hoida ära alusetut rikastumist.¹⁰⁶

⁹⁹ Värvi, A (viide 21), p 42.

¹⁰⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 1), lk 297.

¹⁰¹ Värvi, A. Alusetu rikastumise regulatsiooni ühtlustamine Euroopa Liidus. – *Juridica*, 2008, nr 4, lk 232.

¹⁰² *Ibid*, lk 234.

¹⁰³ Värvi, A. Soorituse teinud isiku eksimuse arvestamine õigusliku aluseta soorituse tagasitaitmisel. – *Juridica*, 2013, nr 10, lk 718.

¹⁰⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 585.

¹⁰⁵ Kõve, V. Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Tartu 2009, lk 278.

¹⁰⁶ Sirena, P. The Rules about Restitution in the Proposal on a Common European Sales Law. – *European Review of Private Law*, 2011, Vol. 19, Nr. 6, p 983.

1.3.2. Lepingust taganemise õiguslik tagajärg: ex nunc mõju

Taganemisõiguse kasutamine ei too kaasa kogu lepingulise võlasuhte lõppemist ex tunc, vaid muudab olemasoleva võlasuhte ex nunc tagasitäitmisvõlasuhteks, kui üks pool on teisele poolele lepingu alusel midagi üle andnud või temalt saanud. Lepingust taganemise kaudu muutub seega pooltevahelise võlasuhte sisu: senine lepingust tulenevate kohustuste täitmisele suunatud võlasuhe asendub taganemise kaudu võlasuhtega, mille sisuks on lepingu täitmise käigus teineteisele täitmisena üleantu tagastamine.¹⁰⁷

Lepingust taganemine lõpetab ex nunc lepingust tulenevad õigused ja kohustused, eelkõige lõpeb taganemisega lepingu täitmise nõue.¹⁰⁸ Seega ei pea müüja lepingust taganemise korral enam üle andma kaupa ega ostja maksma raha, kui ta seda enne taganemist ei teinud. Vabanemine toimub üldjuhul just lepingulistest põhikohustustest.¹⁰⁹ Senine lepinguline võlasuhe ei muutu taganemisega olematuks, mistõttu juba omandatud õigused ja kohustused säilitavad oma õigusliku aluse ja võivad jääda edasi kehtima, vaatamata lepingulise võlasuhte lõppemisele. Eelkõige puudutab see lepingust juba tekkinud sekundaarnõudeid ehk lepingu rikkumise nõudeid, mis teatud eelduste korral jäävad püsima ka pärast lepingust taganemist (nt kahju hüvitamise nõuded, mis on tekkinud lepingu rikkumisest). Lepingust taganemise korral lõpevad lepingust tulenevad kohustused üksnes tuleviku suhtes, taganemine ei mõju seega tagasiulatuvalt ega lõpeta iseenesest lepingust enne taganemist tekkinud õigusi ja kohustusi.¹¹⁰ Seega ei kao müügilepingust taganemisega iseenesest ära nt müüjale raha üleandmise ega müüja poolt ostjale kauba üleandmise õiguslik alus. Oluline on, et taganemisega ei „kao ära“ lepingurikkumised, mis olid taganemise ajaks toimunud. Kui ostja oli hilinend kauba eest tasumisega või müüja kauba üleandmisega või kui müüja andis üle puudustega kauba, ei vabasta taganemine neid vastutusest selle eest. Lepingu rikkumisest tulenevad nõuded säilivad.¹¹¹

Vastavalt VÕS § 189 lg-le 1 võib kumbki lepingupool nõuda enda poolt lepingu alusel üleantu tagastamist ning saadud vilja ja muu kasu väljaandmist, kui ta tagastab kõik üleantu. Lepingust taganemisel tekkivate kohustuste eesmärk on panna pooled olukorda, milles nad oleksid olnud, kui nad ei oleks lepingut sõlminud.¹¹²

¹⁰⁷ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 297-298.

¹⁰⁸ Ibid, lk 298.

¹⁰⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 624.

¹¹⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 299.

¹¹¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 625.

¹¹² Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 298.

Lepingu järgi üleantu tagastamise kohustus (restitutsioon) on lepingust taganemise tagajärjena sarnaselt Eesti õigusega ette nähtud ka Saksa õiguses (BGB § 346 lg 1), DCFR-is (III artikkel 3:510) ja EÜM-is (artikkel 172 lg 1). Nii nagu Eesti õiguses, on ka Saksa õiguses tunnustatud, et taganemisega leping kui selline ei lõpe, vaid lõpevad üksnes täitmisega seotud kohustused – lepingu täitmise võlasuhe muutub lepingu järgi üleantu tagastamise seadusjärgseks võlasuhteks (*Abwicklungsverhältnis*).¹¹³ Ka DCFR-is on sarnaselt Eesti ja Saksa õigusele peamiseks taganemise tagajärjeks lepingupoolte vabanemine lepingu edasise täitmise kohustusest, lepingu tagasitäitmisele suunatud õigused ja kohustused jäävad kehtima. Samamoodi ei mõjuta taganemine lepingus kokkulepitut vaidluste lahendamise kohta.¹¹⁴

Eesti õigusega sarnased on lepingust taganemise tagajärjed ka EÜM-is. Nimelt sätestab EÜM artikkel 8 lg 1, et lepingu lõpetamise korral lõpevad lepingupoolte õigused ja kohustused, mis tulenevad lepingust, välja arvatud need õigused ja kohustused, mis tulenevad vaidluste lahendamist reguleerivatest lepingutingimustest või lepingutingimustest, mille toime jätkub ka pärast lepingu lõpetamist. Enne lepingu lõpetamist sissenõutavaks muutunud maksekohustused ja lepingust tuleneva kohustuse rikkumise tagajärjel tekkinud kahju hüvitamise kohustused jäävad sama artikli lõike 2 kohaselt kehtima nii nagu see toimub ka Eesti õiguse kohaselt.

Erinevalt tagasitäitmisest lepingu tühistamise korral ei toimu tagasitäitmine lepingust taganemise tagajärjena Eesti õiguse kohaselt mitte alusetu rikastumise sätete, vaid VÕS §-des 189-191 sätestatud erikorra alusel. Sellise tagasitäitmise süsteemi eeskujuks on eelkõige BGB §-d 346-348, täpsemalt omaaegne eelnõu nende paragrahvide kohta.¹¹⁵ Lepingust taganemise õiguse üks ajaloolisi juuri on tingimuslik konstruktsioon, mis nägi taganemisreservatsioonil lepingu lõpetamise kokkulepet edasilükkava tingimusega. Sellele vastavalt nähti lepingust taganemise toime eelkõige lepingu lõpetamist sel moel, nagu poleks seda kunagi sõlmitud. See dogmaatiline seisukoht oli valitsev ka pärast BGB jõustumist. Lepingu tagasitäitmise sätteid kvalifitseeriti seetõttu konsekventselt spetsiaalselt kujundatud rikastumisreeglitena. Praegu valitsev seisukoht lähtub seevastu likvideerimissuhteks ümber kujundatud, kuid siiski edasikehtivast lepingust, mis moodustab tagasitäitmise ja olemasolevate kaitse- ning

¹¹³ Köve, V (viide 65), lk 227.

¹¹⁴ Varul, P. Performance and Remedies for Non-Performance: Comparative Analysis of the PECL and DCFR. – *Juridica International*, 2008, nr 14, p 110.

¹¹⁵ Köve, V (viide 65), lk 232.

kõrvalkohustuste aluse.¹¹⁶ Lepingust taganemise puhuks ettenähtud spetsiifilist tagasitäitmisrežiimi on õigustatud, tuues esile, et taganemine ei muuda lepingut tagasiulatuvalt kehtetuks ega anna seega ka alust öelda, et sooritus on tehtud õigusliku aluseta, mis on aga põhiliseks eelduseks BGB § 812 kui alusetu rikastumise õiguse kohaldamiseks.¹¹⁷ Põhjjustena, miks ka Saksa õiguses on tunnustatud põhimõtte, et lepingu lõpetamine vabastab pooled nende kohustuste edasisest täitmisest, on õiguskirjanduses toodud esile järgmised: a) võlausaldajal ei tohiks olla takistatud kahju hüvitamise nõudmine; b) lepingus võib olla mitmeid tingimusi, mis on mõeldud kohalduma isegi juhtudel kui leping on lõpetatud, nagu näiteks lepingutingimused vaidluste lahendamise kohta; c) oleks sobimatu muuta kehtetuks vastastikused sooritused, mis on tehtud varasemalt lepingu täitmisena.¹¹⁸

¹¹⁶ Schlectriem, P. *Võlaõigus üldosa*. Õpik. Tallinn: Juura, 1999, lk 168.

¹¹⁷ Zimmermann, R. *The New German Law of Obligations : Historical and Comparative Perspectives*. Oxford University Press, 2005, p 72.

¹¹⁸ *Ibid*, p 73.

2. OSTJA KOHUSTUSED TAGASITÄITMISEL MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA LEPNIGUST TAGANEMISE KORRAL

2.1. Kauba tagastamine

Tühistatud lepingu alusel üleantud kauba tagastamine toimub Eesti õiguses vastavalt alusetu rikastumise soorituskondiktsiooni regulatsioonile. Soorituskondiktsiooni puhul võlgnetakse primaarsena saadu väljaandmine natuuras – rikastunud isik peab välja andma saadu ja sellest saadud kasu (VÕS § 1032 lg 1 lause 1). Sarnaselt Eesti õigusega näeb ka Saksa alusetu rikastumise õigus (BGB § 818 lg 2) eelkõige ette saadu väljaandmise natuuras.

Ka lepingust taganemise korral võib vastavalt VÕS § 189 lg 1 lausele 1 kumbki lepingupool nõuda tema poolt lepingu alusel üleantu tagastamist ning saadud viljade ja muu kasu väljaandmist, kui ta tagastab kõik üleantu. Kui üleantu tagastamine on objektiivselt võimalik, tuleb üleantu tagastada.¹¹⁹ VÕS § 189 lg 1 esimese lause aluseks on BGB § 346 lg 1,¹²⁰ mis näeb sarnaselt Eesti õigusega ette üleantu ja sellest saadud kasu väljaandmise.

Põhimõtte, mille kohaselt tuleb nii lepingu tühistamisel kui ka taganemisel lepingu alusel saadu tagastada natuuras, tuleneb ka EÜM artikli 172 lg 1 sõnastusest, mis näeb ette, et kui lepingupool tühistab või lõpetab lepingu, on kummalgi lepingupoolele kohustus tagastada teisele poolele sellelt poolelt lepingu alusel saadu.¹²¹ Siiski on aga EÜM artikli 173 lg-s 1 täiendatud naturaalrestitutsiooni põhimõtet, nähes nii lepingu tühistamise kui ka taganemise puhuks ette, et kui saadu tagastamine on võimalik, kuid nõuaks ebamõistlikke pingutusi või kulutusi, võib saaja hüvitada saadu väärtuse rahas juhul, kui see ei kahjusta teise poole varalisi huve.¹²² Seega ei ole ostja EÜM regulatsiooni kohaldamisel lepingu alusel saadud kauba tagastamise võimalikkuse korral tingimata kohustatud kaupa lepingu tühistamisel või lepingust taganemisel tagastama.

EÜM artikli 173 lg 1 kohane regulatsioon, mis annab olukorras, kus saadu tagastamine nõuaks ebamõistlikke pingutusi või kulutusi, õiguse saadu asemel selle väärtuse hüvitamiseks, sisaldub ka DCFR-is, seda nii lepingu tühistamise (VII artikkel 5:101 lg 2) kui ka taganemise puhul (III artikkel 3:510 lg 3 lause 2). Esmapilgul näib selline regulatsioon tarbijat

¹¹⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 631.

¹²⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 627.

¹²¹ Schulze, R (ed). (viide 32), lk 680.

¹²² Värvi, A (viide 21), p 45.

soodustavana, võimaldades tal valida saadu väljaandmise ja väärtuse hüvitamise vahel. Siinkohal väärib siiski märkimist, et see, milliseid kulutusi või pingutusi võib pidada mõistlikuks, jääb EÜM artikli 5 lg-s 1 sätestatud mõistlikkuse objektiivse hindamise nõuet silmas pidades kohtute otsustada.¹²³ DCFR VII artikli 5:101 lg 2 kommentaari¹²⁴ kohaselt tuleks kulutuste ebamõistlikkuse hindamisel võtta arvesse mitte üksnes materiaalseid ja majanduslikke tunnuseid, vaid samuti saadu ainulaadsust, mis võib olla tingitud selle läbinisti sentimentaalsest või kunstilisest väärtusest. Sellise väärtusega vara ei ole mõistlikult saadav mujalt ja seega ei võimalda selle rahalise väärtuse hüvitamine üleandjale piisavat asendust.¹²⁵

Erinevalt DCFR III artikli 3:510 lg 3 lauses 2 ja DCFR VII artikli 5:101 lg-s 2 sätestatust välistab EÜM artikkel 173 lg 1 lause 2 selles nimetatud tingimuste (saadu tagastamine nõuaks ebamõistlikke pingutusi või kulutusi) esinemisel siiski õiguse valida saadu tagastamise asemel selle väärtuse rahas hüvitamise juhul, kui see kahjustab teise poole varalisi huve. Kuivõrd müügilepingu tühistamisega ja taganemisega kaasneb müüja õigus ülekantud omandiõiguse tagasisaamiseks, siis kahjustab saadu tagastamise asemel selle väärtuse rahas hüvitamine alati teise poole omandiõigusi, mis muudaks aga sätte selles toodud tingimusel tarbetuks. Sarnastel kaalutlustel on õiguskirjanduses leitud, et EÜM artikkel 173 lg 1 teises lauses sisalduv välistus saadu väärtuse rahas hüvitamiseks peaks olema mõeldud kohalduma juhtudel, kui teine pool omab õiguslikku huvi saadu tagastamiseks natuuras, mitte selle rahalise väärtuse hüvitamiseks. Seejuures on näitena toodud asjad, mis on unikaalsed, mis ei ole vabalt turult saadavad või mis omavad teisele isikule emotsionaalset väärtust. Kuivõrd eelnimetatud tõlgendus ei nähtu EÜM artikli 173 lg 1 lause 2 sõnastusest endast, on soovitatud muuta sätte sõnastust selliselt, et saadu väärtuse rahas hüvitamine oleks saadu tagastamise asemel võimalik juhul, kui teine pool ei oma õiguslikku huvi saadu tagastamiseks.¹²⁶ Nimetatud ettepanek oleks kooskõlas EÜM artikli 173 aluseks oleva põhimõttega, milleks on õiguskirjanduses avaldatu¹²⁷ kohaselt valdav kohustus tagastada saadu natuuras.

Eesti õiguses puudub regulatsioon, mis annab tsiviilõiguslikus suhtes isikule õigusliku aluseta saadu tagastamise võimalikkuse korral teatud kriteeriumite puhul valiku saadu tagastamise ja selle väärtuse hüvitamise vahel. Küll aga võib seda eeldada hea usu üldpõhimõttest tulenevalt

¹²³ Värvi, A (viide 21), p 45.

¹²⁴ Bar, von C., Swann, S (eds.). Principles of European Law: Study Group on a European Civil Code. Unjustified Enrichment (PEL.Unj.Enr.). München: Sellier, 2010, p 447.

¹²⁵ Ibid, p 447.

¹²⁶ Schulze, R (ed) (viide 32), p 697.

¹²⁷ Ibid, p 693.

ja see on selgesõnaliselt nähtud ette riigivastutuse seaduses¹²⁸ (§ 22 lg 1)¹²⁹, mis annab õigusliku aluse avalik-õiguslikus suhtes saadud asja puhul, kui selle tagastamine on seotud ülemääraste kuludega, õigustatud isikule õiguse nõuda asja väärtuse hüvitamist rahas. Lepingust taganemise puhul, kus kauba üleandmise õiguslik alus jääb alles, puudub samuti Eesti õiguse kohaselt ostjal valikuõigus saadud kauba tagastamise ja selle väärtuse hüvitamise vahel. Kuigi EÜM regulatsiooni kohase ostjale antava valikuõigusega kauba tagastamise ja selle väärtuse hüvitamise vahel võimaldatakse ostjal vältida tagastusvõlasuhtest reeglina tulenevat saadu natuuras tagastamise kohustust, saab autori hinnangul sellist regulatsiooni iseenesest pidada põhjendatuks EÜM kohaldamisalasse kuuluvate piiriüleste müügilepingute puhul, kus saadu tagastamisega võivad kaasnedä märkimisväärsed kulutused. Alusetu rikastumise õiguse seisukohast võib sellist lähenemist pidada põhjendatuks ka seetõttu, et soorituskondiktsiooni kohaldamine ei tohiks tuua kaasa võlgniku vara vähenemist tema alusetust rikastumisest suuremas ulatuses.

Hindamiseks, kas EÜM-is ostjale antud õigus kauba tagastamise asemel selle väärtuse hüvitamiseks seab tarbijast ostja Eesti õigusega võrreldes soodsamasse positsiooni, omab olulist tähtsust asjaolu, kes peab võrreldavate regulatsioonide alusel kandma kauba tagastamise kulud, mis piiriüleste müügilepingute puhul võivad osutada märkimisväärselt.

VÕS § 1032 lg 1 lauses 1 ette nähtud naturaalsestitutsiooni kohaldamise jaoks omab tähtsust VÕS § 1033 lg 3, mille järgi saadu väljaandmise või väärtuse hüvitamise kulud kannab üleandja.¹³⁰ Regulatsiooni on põhjendatud asjaoluga, et saadu väljaandmise nõuete tagajärjel ei või alusetult rikastunud isik sattuda varaliselt halvemasse olukorda, kui ta oleks olnud ilma alusetult rikastumist kaasa toonud sündmuseta.¹³¹ Toodust tulenevalt kannab lepingu tühistamise korral saadud kauba tagastamise kulud müüja. Seevastu ei reguleeri võlaõigusseadus kauba tagastamise kulude küsimust lepingust taganemise korral. Siiski on õiguskirjanduses leitud, et VÕS § 90 regulatsioon, mille kohaselt kannab võlgnik oma kohustuse täitmisega seotud kulud, kehtib ka taganemise puhul tagasitäitmise kohustuse täitmise kohta, st pooled peavad tagastama üleantu omal kulul.¹³² Müügilepingust taganemise korral on seega ostja, kes on kauba tagastamise kohutuse suhtes võlgnikuks, kohustatud kandma kauba tagastamisega seotud kulud. Erinevalt lepingu tühistamisest kauba tagastamise

¹²⁸ Riigivastutuse seadus. 02.05.2001 – RT I 2001, 47, 260; RT I, 13.09.2011, 11.

¹²⁹ Bar, von C., Swann, S (eds.) (viide 24), p 455.

¹³⁰ Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura, 2012, lk 117.

¹³¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 598.

¹³² Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 649.

kulude ostja kanda jätmise lepingust taganemisel võib olla seletatav sellega, et taganemisel ei lange saadu õiguslik alus ära, st lepinguline võlasuhe kui selline ei lõpe, vaid muutub lepingu tagasitäitmise võlasuhteks. Olukorras, kus müügilepingu täitmisega seotud kulud kannab VÕS §-st 90 tulenevalt kumbki pool, on igati põhjendatud vastava regulatsiooni kohaldamine ka taganemisele järgneva tagasitäitmise puhul, mille eesmärgiks on luua olukord, mis oleks võimalikult lähedane sellele, kui lepingut oleks täidetud.

EÜM ei reguleeri küsimust, kes peab kandma saadu tagastamise kulud.¹³³ Siiski võib EÜM artikli 173 lg 1 lause 2 sõnastusest „kui saadu tagastamine nõuaks ebamõistlikke kulutusi“ tulenevalt asuda seisukohale, et EÜM kohaselt peab saadu tagastamise kulud kandma saaja. Sellisele seisukohale on jõutud ka EÜM kommentaarides.¹³⁴ Kuivõrd piiriüleste müügilepingute alusel saadu tagastamine võib ostjale tähendada arvestatavaid pingutusi ja kulutusi, loobuks enamus tarbijaid tõenäoliselt kauba müüjale tagastamise võimalusest.¹³⁵ Arvestades, et valdaval enamusel juhtudest tühistatakse või lõpetatakse leping ostja poolt müüjast tulenevate asjaolude tõttu, millisel juhul on tarbija üldjuhul pigem huvitatud kauba lahtisaamisest ja ostuhinna täies ulatuses tagasisaamisest kui kauba endale jätmisest ja selle rahalise väärtuse hüvitamisest¹³⁶, võib EÜM regulatsiooni saadu tagastamise kulude ostja kanda jätmise osas pidada lepingu tühistamise korral Eesti õigusega võrreldes tarbija seisundit vähem soodustavaks, kuivõrd VÕS § 1033 lg 3 alusel kannab kauba tagastamise kulud müüja. EÜM regulatsioon, mis paneb nii lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral kauba tagastamise kulud ostja kanda, seab ostja lepingu tühistamise kokauba tagastamise tagajärjel varaliselt halvemasse olukorda, kui ta oleks olnud juhul, kui alusetu rikastumise kohustuse kaasa toonud lepingut ei oleks sõlmitud. Selline lahendus ei ole kooskõlas alusetu rikastumise õiguse eesmärgiga.

Kuivõrd lepingust taganemisel peab nii EÜM-i kui ka VÕS-i kohaselt kauba tagastamise kulud kandma ostja, võib asuda seisukohale, et olukorras, kus ostja soovib EÜM artikli 173 lg 1 lauses 2 võimaldatud juhtudel kauba tagastamise asemel hüvitada selle väärtuse, on ostja sellisel juhul EÜM regulatsiooni kohaldamisel soodsamas positsioonis, hoides kokku kauba tagastamisega kaasnevad kulud. Juhtudel, kus aga ostja ei ole lepingust taganemisel huvitatud kauba endale jätmisest ja selle väärtuse hüvitamisest, vaid kauba lahtisaamisest ja ostuhinna

¹³³ Wendehorst, C. Restitution in the Proposal for a Common European Sales Law. European Parliament, p 16.

¹³⁴ Schulze, R (ed) (viide 32), p 697.

¹³⁵ Värvi, A (viide 21), p 45.

¹³⁶ Wendehorst, C (viide 133), p 17.

tagastamisest, peab ostja sarnaselt Eesti õigusega ka EÜM-i kohaldumisel kandma kauba tagastamise kulud.

Lisaks töös eelnevalt käsitletud võimalusele teatud juhtudel kauba tagastamise võimalikkuse korral kauba tagastamise asemel selle väärtuse hüvitamiseks on oluline kõrvalekalle naturaalsest restitutsiooni põhimõttest ka EÜM artikli 173 lg-s 1 sätestatu, mis näeb ette, et digitaalse infosu¹³⁷ saaja, olenemata sellest, kas infosu anti üle füüsilisel andmekandjal või mitte, on kohustatud hüvitama selle rahalise väärtuse.¹³⁸ Nimetatud sätte eesmärgiks on ilmselt välistada andmekandja tagastamine pärast digitaalse infosu installeerimist või kopeerimist. Tähelepanuväärne on, et sätte kohaldub siiski ka juhul, kui andmekandjat, nt DVD, ei ole avatud ning see on endiselt originaalpakendis.¹³⁹ Pannes ostjale kohustuse tagastada füüsilisel andmekandjal saadud digitaalse infosu ka juhul, kui andmekandja on avamata või on tehnilistel kaalutlustel ilmne, et ostja ei ole saanud teha infosust koopiat, on sätet kritiseeritud ja leitud, et eelnimetatud juhtudel peab ostjal olema võimalik saadu tagastada.¹⁴⁰ Eesti õigus ei kohusta ei lepingu tühistamise ega lepingust taganemise korral digitaalse infosu ostjat hüvitama selle väärtust selle tagastamise asemel avamata pakendis, mistõttu võib digitaalse infosu ostja seisundit pidada soodsamaks Eesti õiguse kohaselt.¹⁴¹

Tarbijast ostja seisundit võrreldes EÜM-is sätestatuga võib Eesti õiguse kohaselt nii müügilepingu tagasitaitmisel lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral soodsamaks pidada ka põhjusel, et EÜM ei näe müügilepingu tagasitaitmisel ette poolte kohustuste samaaegse täitmise tingimust. Selle tingimuse puudumine võib viia olukorrani, kus ühel pooltest on kohustus saadu tagastamiseks ilma üleantut ise tagasi saamata.¹⁴²

Rikastumise nõude erisusi tühistamise vastastikuste lepingute, s.o lepingute korral, kus poolte lepingulised kohustused on omavahel sõltuvusseoses (vt VÕS § 111 lg 1), reguleerib VÕS § 1034. VÕS § 1034 lg 3 sätestab, et kui vastastikune leping on tühine, peavad lepingupooled

¹³⁷ EÜM Artikkel 2 p j kohaselt on digitaalseks infosuks andmed, mis on toodetud ja mida edastatakse digitaalsel kujul ning mis võivad olla toodetud ostja kirjelduse kohaselt, sealhulgas video- või audiosisu, piltide või tekstina esitatav digitaalne infosu, digimängud, tarkvara ning digitaalne infosu, mis võimaldab olemasoleva riist- või tarkvara personaliseerida, ning välja arvatud: i) finantsteenused, sh veebipõhised pangateenused; ii) õigus- ja finantsnõustamine elektroonilisel teel; iii) elektroonilised tervishoiuteenused; iv) elektroonilised sideteenused ja võrgud ning nendega seotud vahendid ja teenused; v) hasartmängud; vi) uue digitaalse infosu loomine ja olemasoleva digitaalse infosu muutmine tarbija poolt või teiste kasutajate poolt loodu kasutamine muul viisil.

¹³⁸ Värvi, A (viide 21), p 46.

¹³⁹ Schulze, R (ed) (viide 32), p 696.

¹⁴⁰ Wendehorst, C (viide 133), p 23.

¹⁴¹ Värvi, A (viide 21), p 46.

¹⁴² Schulze, R (ed) (viide 32), p 686.

nende poolt saadu välja andma või selle väärtuse hüvitama samaaegselt ja et vastavalt kohaldatakse VÕS §-s 111 sätestatud. VÕS § 208 lg-s 1 nimetatud müügilepingu poolte kohustuste näol on tegemist vastastikuste kohustustega VÕS § 111 lg 1 mõistes.¹⁴³ VÕS §-s 1034 mõeldakse tühiste lepingute all ka lepinguid, mis on kehtetud algusest peale nende tühistamise tõttu (TsÜS § 90 lg 1 lause 3).¹⁴⁴ Seega võib tühistatud müügilepingu alusel kauba saanud ostja keelduda omapoolsest tagasitaitmisest niikaua, kuni vastaspool pakub tagasisooritust ostuhinna tagastamise näol. Ka Riigikohus on mitmetes lahendites¹⁴⁵ selgitanud, et koos VÕS § 1034 lg-ga 3 tuleb alati kohaldada VÕS § 111 lg-t 1, mille kohaselt, kui lepingupooltel on lepingust tulenevad vastastikused kohustused (vastastikune leping), võib üks lepingupool oma kohustuse täitmisest keelduda, kuni teine lepingupool on oma kohustuse täitnud, täitmist pakkunud või andnud täitmiseks tagatise või on kinnitanud, et ta kohustuse täidab. Selliselt on Eesti õiguses müügilepingute tühistamise korral tagatud, et ostja, kellelt tühistamise tõttu lepingu alusel üleantu tagastamist nõutakse, ei satuks saadu väljaandmisega ebasoodsasse olukorda seeläbi, et müüja keeldub ostuhinna tagastamisest.

Vastastikuste lepingute tagasitaitmisel lähtutakse seega mitte kahest teineteisest lahutatud kondiktsioonist, vaid ühest terviklikust kondiktsioonist.¹⁴⁶ Kui loobutaks niisugusest soorituse ja vastusoorituse vastastikusest sidumisest, siis viiks see ebaõiglase tulemuseni alati sel juhul, kui tühistatud vastastikuse lepingu korral on ühe poole rikastumine ära langenud.¹⁴⁷ Näiteks, kui tarbija ostab teises liikmesriigis asuva müüja käest interneti vahendusel maali, ent see juhuslikult hävib, tekiks müügilepingust tulenevate kohustuste vastastikuse sidumiseta lepingu tühistamise korral ebaõiglase olukord, kus ostja ei peaks oma rikastumise äralangemisele tuginedes müüjale maali tagastama, kuid saaks sellegipoolest enda poolt tasutud ostuhinna tagasi nõuda.

Ka taganemisest tulenevad kohustused peavad lepingupooled VÕS § 189 lg 1 teise lause järgi täitma üheaegselt, kusjuures vastavalt kohaldatakse samuti VÕS §-s 111 sätestatud. See tähendab, et pool peab täitma tagastamiskohustuse vaid siis, kui teine pool täidab oma tagastamiskohustuse, st tagastamiskohustused on sünallagmaatilised. Nii peab ostja müügilepingust taganemise korral tagastama kauba vaid siis, kui müüja talle raha tagastab.

¹⁴³ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 68), lk 3.

¹⁴⁴ Tampuu, T (viide 97), lk 102.

¹⁴⁵ RKTko nr 3-2-1-136-05 p-d 20 ja 32, RKTko nr 3-2-1-53-11 p 22.

¹⁴⁶ Tampuu, T (viide 85), lk 459.

¹⁴⁷ Unger, K. Eraõigus I osa. Abimaterjal kohtunike ja prokuröride järealkoolituse eraõiguse õppegrupile. Tallinn: Justiitsministeerium, 2001, lk 199.

Kui ostjal kaupa enam alles ei ole, peab ta hüvitama selle väärtuse VÕS § 189 lg 2 järgi.¹⁴⁸ Sel juhul on pooltel vastastikused rahalised kohustused, mille võib kattuvast osas tasaarvestada VÕS § 197 lg 1 kohaselt.¹⁴⁹ Taganemisest tulenevate vastastikuste kohustuste samaaegse täitmise kohustusega tagatakse, et pool, kellelt taganemise tõttu lepingu alusel üleantu tagastamist nõutakse, ei satuks saadu väljaandmisega ebasoodsasse olukorda seeläbi, et tema enda vastunõude täitmine ei oleks tagatud.¹⁵⁰ Taganemisest tulenevate poolte tagastamiskohustuste samaaegse täitmise tingimus sisaldub ka Saksa õiguses (BGB § 348) ja DCFR-is (DCFR III artikkel 3:510 lg 1 lause 2).

2.2. Kauba väärtuse hüvitamine

2.2.1. Lepingu alusel saadud kauba väärtuse hüvitamine

Kui lepingu alusel üleantud kaupa ei ole enam võimalik teisele poolele tagastada, tuleb tagasitäitmisel nii lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral hüvitada lepingu alusel saadud kauba väärtus.

Lepingu tühistamise korral tuleneb kohustus kauba väärtuse hüvitamiseks VÕS § 1032 lg-st 2, mis näeb ette, et kui saadu väljaandmine ei ole saadu olemuse tõttu või muul põhjusel võimalik, peab saaja hüvitama saadu harilikku väärtuse tagasinõudmise õiguse tekkimise ajal. Eelnev vastab ideele, mille kohaselt alusetu rikastumise regulatsiooni kohaldatakse lepingutele mis on kehtetud algusest peale.¹⁵¹ See tähendab, et tagasinõude õigus tekib sooritus tegemise hetkest ning sõltumata sellest, millal kohus tuvastab lepingu tühisuse, tekib tühise lepingu tagasitäitmise nõue samal hetkel, kui tühine leping täidetakse.¹⁵² Siiski on õiguskirjanduses väljendatud erinevaid seisukohti saadu väärtuse arvestamise ajahetke osas lepingute tühistamise korral.¹⁵³ On autoreid, kes on leidnud, et lepingu tühistamise korral tekib alusetu rikastumise nõue alates tühistamisavalduse jõustumisest, st alates selle kättesaamisest lepingu teise poole poolt.¹⁵⁴ Samas on asutud ka teistsugusele seisukohale, leides, et kui VÕS § 1032 lg 2 mõtteks on määratleda sooritus eseme väärtus rikastumise hetkel, siis on selge, et ka tehingu tühistamise korral on isik rikastunud tehingu täitmise hetkel, s.o alates sooritus tegemisest. Nimelt sätestab TsÜS § 90 lg 1 kolmas lause, et kui

¹⁴⁸ Seda juhul, kui tema hüvitamiskohustus ei ole VÕS § 190 alusel välistatud.

¹⁴⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 632.

¹⁵⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20. juuni 2011.a otsus nr 3-2-1-57-11 p 31.

¹⁵¹ Värvi, A (viide 21), p 47.

¹⁵² RKTko nr 3-2-1-33-07 p 10.

¹⁵³ Värvi, A (viide 21), p 47.

¹⁵⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 595.

tehing on seaduses sätestatud alustel ja korras tühistatud, on see algusest peale kehtetu. Seetõttu võib väita, et ka tehingu tühistamise korral tuleks hüvitamisele kuuluva soorituse eseme väärtust arvestada soorituse tegemise aja, mitte aga tehingu tühistamise aja seisuga.¹⁵⁵ Sellest, kumba eeltoodud käsitlestest pooldada, sõltub ka müüja poolt ostja vastu esitatava nõude suurus juhul, kui üleantud eseme väärtus on lepingu täitmise ja tühistamise vahelisel perioodil kas vähenenud või suurenenud. Kuivõrd saadu väärtuse hüvitamine, sh arvestades väärtuse vähenemist või suurenemist, on müügilepingute kui vastastikuste lepingute tühistamise korral tihedalt seotud ja sõltuv saaja võimalusest esitada VÕS § 1033 lg-s 1 sätestatud rikastumise äralangemise vastuväide, tuleb autori hinnangul otsustamaks, kumbast eeltoodud käsitlestest õiglase lahenduse jõudmiseks lähtuda, arvestada iga konkreetse üksikjuhtumi asjaoludega. Seejuures tuleb silmas pidada ka alusetu rikastumise õiguse eesmärki, milleks on alusetult rikastunu vara suurenemise ärahoidmine, millest tulenevalt ei tohiks soorituskondiktsiooni kohaldamine tuua kaasa ka võlgniku vara vähenemist tema alusetust rikastumisest suuremas ulatuses.

VÕS § 1032 lg-s 2 sätestatud saadu väljaandmise võimatus, mis tingib saadu hariliku väärtuse hüvitamise tagasinõudmise õiguse tekkimise ajal, võib eelkõige esineda juhul, kui saajale üleantud ese on hävinud, äratarvitatud või saaja valdusest ja/või omandist välja läinud. Kahjustumise korral tuleb lisaks eseme väljaandmisele hüvitada VÕS § 1032 lg 2 kohaselt selle kahjustusest tingitud hariliku väärtuse vähenemine.¹⁵⁶

Eseme harilikuks väärtuseks on TsÜS § 65 lause 2 kohaselt selle kohalik keskmine müügihind (turuhind). Seega tuleb hinnata, mida loetakse keskmiseks turuhinnaks. Kohaliku keskmise turuhinna määramine on suhteliselt lihtsalt määratletav olukorras, kus konkreetset liiki esemetega tehakse tehinguid ning vastavate esemete osas on välja kujunenud hinnatase. Problemaatilise võib olla olukord esemetega, mis on sedavõrd unikaalsed, et nende osas turg puudub, või millega tehinguid ei tehta. Tegelikult toimunud müügi hind võib olla tõendiks, mille abil saab tõendada eseme harilikku väärtust, seda näiteks juhul, kui näidatakse ära, et kõrgema hinnaga ei õnnestunud eset müüa ja selleks tehti mõistlikke pingutusi.¹⁵⁷

Ostja kohustus hüvitada lepingu alusel saadu tagastamise võimatuse korral selle väärtus rahas on sätestatud EÜM artikli 173 lg 1 lauses 1, mis näeb ette, et kui lepingu alusel saadut ja

¹⁵⁵ Tampuu, T (viide 97), lk 121.

¹⁵⁶ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 594-595.

¹⁵⁷ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 3), lk 211-212.

sellest saadud vilju ei ole võimalik tagastada, või digitaalse infosu puhul olenemata sellest, kas infosu anti üle füüsilisel andmekandjal või mitte, peab saaja hüvitama saadu väärtuse rahas. EÜM artikli 173 lg 2 kohaselt on kauba rahaline väärtus kauba väärtus, mis kaubal oleks olnud kauba väärtuse hüvitamise kuupäeval, kui saaja oleks kaupa säilitanud kuni selle kuupäevani nii, et kaup ei oleks hävinud ega kahjustunud. EÜM artikli 173 lg 2 sõnastusest jääb ebaselgeks, mida on peetud silmas kauba väärtuse hüvitamise kuupäeva all, ent nimetatud sätte kommentaaris on selgitatud, et väärtuse hindamisel tuleks lähtuda lepingu tühistamise või lõpetamise ajast. Samuti tuleb kommentaari kohaselt võtta arvesse igasugust kauba väärtuse tõusu või langust kauba saamise ja lepingu tühistamise või lõpetamise vahelisel perioodil.¹⁵⁸ Seega arvestab EÜM artikkel 173 lg 2 kauba väärtuse hindamisel aja jooksul kauba väärtuses toimuvaid muutusi. Küsimust sellest, milliste meetodite abil kauba väärtust hinnata, EÜM ei käsitle. Enim pooldatuks on peetud järeldust, et mõeldud on siiski mõiste väärtus harilikku tähendust, mis seondub objektiivse kriteeriumiga. Objektiivseks kriteeriumiks võib olla turuhind juhtudel kus selline turg on välja kujunenud. Kui turg puudub, tuleb kauba väärtust sõltuvalt siseriiklikest tsiviilprotsessi reeglitest hinnata eksperdil või kohtunikul.¹⁵⁹

Taganemisest tulenev lepingupoole kohustus hüvitada üleantu tagastamise või väljaandmise asemel selle väärtus on sätestatud VÕS § 189 lg-s 2, mille kohaselt tuleb juhul, kui üleantut ei ole enam võimalik tagastada või teisele poolele välja anda, hüvitada üleantu väärtus. VÕS § 189 lg 2 punktides 1-3 on loetletud juhud, millal lepingupool peab tagastamise või väljaandmise asemel hüvitama üleantu väärtuse. Nendeks juhtudeks on järgmised: tagastamine või väljaandmine on üleantu olemuse tõttu välistatud, muu hulgas, kui üleantu seisneb teenuse saamises või asja kasutamises (p 1); lepingupool on üleantud eseme ära tarvitanud, võõrandanud, koormanud kolmanda isiku õigusega või ümber töötanud (p 2) või üleantu on hävinud (p 3). VÕS § 189 lg 2 p-i 3 mõttes tuleks õiguskirjanduse kohaselt eelistada „hävimise“ laiemat tõlgendamist ja hõlmata sellega ka muud sarnased asja tagastamise võimatuse (kaotsimineku) juhud, eelkõige kui asi on näiteks varastatud. Samamoodi on Saksa kohtupraktikas tõlgendatud sarnast BGB § 346 lg 2 p-i 3.¹⁶⁰ EÜM näeb samuti lepingu alusel saadu tagastamise võimatuse korral ette selle väärtuse hüvitamise, kehtestades sama regulatsiooni nii tühistatud kui ka lõpetatud lepingute tagasitäitmise puhuks. Nimelt sätestab EÜM artikli 173 lg 1 lause 1, et kui lepingu alusel saadut ja sellest saadud

¹⁵⁸ Schulze, R (ed) (viide 32), p 698.

¹⁵⁹ Schulze, R (ed) (viide 32), p 698.

¹⁶⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 629.

vilju ei ole võimalik tagastada, või digitaalse infosisu puhul olenemata sellest, kas infosisu anti üle füüsilisel andmekandjal või mitte, peab saaja hüvitama saadu väärtuse rahas.

VÕS 189 lg 2 järgi hüvitamisel aluseks võetava üleantu väärtuse määramise osas on Eesti õiguskirjanduses leitud, et ilmselt tuleb lähtuda väärtusest üleandmise ajal ning aluseks võtta üleantu harilik väärtus¹⁶¹, milleks TsÜS § 65 järgi on kohalik keskmine müügihind (turuhind). Oluliselt täpsustab hüvitamiskohustust aga VÕS § 189 lg 3, mis seadusest tuleneva fiktsioonina sätestab, et kui üleantul oli lepinguga määratud hind, lähtutakse sellest ka taganemisel. See peaks tasakaalustama poolte huvisid ja välistama keeruka vaidluse väärtuste määramisel, samuti välistama odavalt müüdnud kauba müüjal võimaluse saada kauba tagastamise võimatuse korral hüvitist rohkem kui müügi eest. Samuti peaks vähemalt regulatsiooni mõttest tulenema, et kui sooritus ei vastanud lepingule, tuleb selle väärtuse puuduv osa hinnaga võrreldes § 189 lg-te 2 ja 3 järgi maha arvestada. Vastasel juhul peaks ostja defektse auto ostmise korral müügilepingust taganedes hüvitama auto varguse puhul korras auto hinna. Lisaks oleks vähemalt seadusest tuleneva taganemisõiguse kasutamise puhul ilmselt õiglane maha arvestada ka hinnas sisalduv võimalik kasumiosa.¹⁶² Sarnaselt Eesti õigusega lähtub ka Saksa õigus (BGB § 346 lg 2 lause 2) sellest, et lepingus määratud hind jääb kehtima ja sellest lähtutakse hüvitamisele kuuluva väärtuse arvutamisel.¹⁶³ Ühe meetodina üleantu väärtuse kindlaksmääramisel lähtutakse kokkulepitud hinnast ka DCFR-i regulatsioonis (DCFR III artikkel 3:512 lg 2 lause 1).

Kuivõrd EÜM näeb ette ühtse tagasitaitmise regulatsiooni nii lepingute tühistamise kui ka lõpetamise korral, siis tuleb ka taganemise puhul hüvitamisele kuuluva kauba väärtuse määramisel, nii nagu tühistatud lepingute tagasitaitmiselgi, lähtuda EÜM artikkel 173 lg-st 2, mille kohaselt on kauba rahaline väärtus kauba väärtus, mis kaubal oleks olnud kauba väärtuse hüvitamise kuupäeval, kui saaja oleks kaupa säilitanud kuni selle kuupäevani nii, et kaup ei oleks hävinud ega kahjustunud. Kuigi sätte sõnastusest jääb ebaselgeks, mida on peetud silmas kauba väärtuse hüvitamise kuupäeva all, tuleks sätte kommentaaris selgitatu kohaselt lähtuda lepingu tühistamise või lõpetamise ajast. Samuti tuleb EÜM artikkel 173 lg 2 kommentaari järgi võtta arvesse igasugust kauba väärtuse tõusu või langust kauba saamise ja lepingu tühistamise või lõpetamise vahelisel perioodil.¹⁶⁴ Küsimust sellest, milliste meetodite

¹⁶¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 630.

¹⁶² Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 630.

¹⁶³ Dannemann, G. *The German Law of Unjustified Enrichment and Restitution. A Comparative Introduction.* Oxford University Press, 2009, p 63.

¹⁶⁴ Schulze, R (ed) (viide 32), p 698.

abil kauba väärtust hinnata, EÜM ei käsitle, kuid enim pooldatuks on peetud siiski lähtuda mõiste „väärtus“ harilikust tähendusest, mis seondub objektiivse kriteeriumiga, milleks võib juhtudel, kus selline turg on välja kujunenud, olla turuhind. Seega olukorras, kus üleantud kaubal puudub lepingus kokkulepitud hind, erineb EÜM regulatsioon, kus väärtuse arvestamise aluseks võetakse lepingu lõpetamise aeg, Eesti õigusest, kus on leitud, et ilmselt tuleks lähtuda väärtusest üleandmise ajal. Ka juhul, kui kauba hind lepingus on kokkulepitud, tuleb EÜM-i kohaselt erinevalt Eesti õigusest lähtuda mitte lepingus kokkulepitud väärtusest, vaid kauba väärtusest lepingu lõpetamise ajal, võttes seejuures arvesse ka kauba üleandmise ja lepingu lõpetamise vahelisel ajal toimunud muutusi kauba väärtuses. Töö autori hinnangul ei saa sellist lähenemist pidada põhjendatuks. Pidades silmas, et lepingust taganemise tagajärjel ei muutu kehtetuks kokkulepe kauba väärtuse kohta, saab autori hinnangul pidada põhjendatuks vastavalt Eesti õiguskirjanduses leitud lähtuda ka tagasitaitmisel üleantu väärtuse määramisel kokkulepitud väärtusest.

Oluliseks erinevuseks hüvitamisele kuuluva kauba väärtuse määramisel, mis seab ostja EÜM regulatsiooni järgi VÕS-iga võrreldes ebasoodsamasse olukorda, on see, et EÜM artikkel 173 lg 2 paneb kauba hävimise või halvenemise riisiko ühepoolselt ostja kanda. Sätte kohaldamisel kohustub ostja hüvitama kauba väärtuse, nagu see oleks siis, kui kaup ei oleks hävinud ega kahjustunud, ka juhul, kui ta ei saanud hävimist ega kahjustumist ära hoida ega näinud seda ette.¹⁶⁵ EÜM artikkel 173 lg-t 2 on kritiseeritud erinevates allikates¹⁶⁶, kuna see ei võimalda väärtuse määramisel ja hüvitamisel arvestada olukorraga, kus kauba hävimine või kahjustumine on tingitud lepingutingimustele mittevastavusest, nt kauba defektist, mis oli olemas kauba üleandmise ajal. Erinevalt EÜM-i regulatsioonist on DCFR-is (DCFR III artikkel 3:512 lg 3 p a) saaja vastutust väärtuse hüvitamisel vähendatud ulatuseni, milles saadut ei ole võimalik tagastada seisundis milles see saadi tulenevalt teise poole kohustuse rikkumisest. Ka Eesti õiguses on ostja vastutus mitmetel juhtudel piiratud või välistatud. Kui tagastamisele kuuluv kaup on halvenenud asja korrapärase kasutamise tulemusel, on ostja vastutus kauba väärtuse vähenemise hüvitamiseks välistatud VÕS § 189 lg 4 alusel. Samuti välistab VÕS § 190 lg 2 p 2 ostja vastutuse sellise halvenemise eest, mis põhineb teisest poolest tulenevatel asjaoludel või tema kantaval riskil (esmajoones kui selle põhjustas asja defekt) või kui kahju oleks tekkinud ka teise lepingupoole juures. Ostja vastutuse väärtuse hüvitamiseks üleantu tagastamise asemel välistab ka VÕS § 190 lg 1 p 3, mille eesmärgiks on esmajoones üleantu juhusliku hävimise või halvenemise riisiko panek lepingut rikkunud

¹⁶⁵ Schulze, R (ed) (viide 32), p 698.

¹⁶⁶ Wendehorst, C (viide 133), p 17, Schulze, R (ed) (viide 32), p 699.

poolele. VÕS § 190 lg 1 p-i 3 kohaselt ei ole lepingupool seadusest tuleneva taganemisõiguse teostamise puhul kohustatud talle üleantu tagastamise asemel selle väärtust hüvitama, kui üleantu on halvenenud või hävinud vaatamata sellele, et lepingupool ilmutas niisugust hoolt, mida ta rakendab oma asjades. Seoses VÕS § 190 lg 1 p-i 3 piiritlemisega § 189 lg-st 4 on õiguskirjanduses leitud, et § 190 lg 1 p-i 3 tuleb lugeda täiendavaks reegliks ja lähtuda sellest, et seadusest tuleneva taganemisõiguse puhul ei pea lisaks tavalisest kasutamisest tingitud väärtuse vähenemisele hüvitama ka vastaspoolest tingitud või tema juures toimuda võinud väärtuse vähenemist (§ 190 lg 1 p 2), aga samuti juhuse läbi või kolmanda isiku põhjustatud ning ka tagastamiseks kohustatu ettevaatamatusest tekkinud väärtuse vähenemist, kui see jääb kohustatu poolt oma asjades rakendatava hoolsuse piiridesse. Seega on nt puudustega kauba üleandmise korral ostja vastutus asja halvenemise eest (vähemalt kuni § 189 lg 5 järgse vastutuse suurenemiseni) kokkuvõttes piiratud hoolsusega oma asjade ajamisel ning raske hooletuse ja tahtlusega.¹⁶⁷

Kuigi juhtudel, kus EÜM artikli 173 lg 2 regulatsioon ei võimalda väärtuse hüvitamisel arvestada põhjustega, millest lepingust taganemine on tingitud, on peetud võimalikuks kasutada EÜM artiklis 176 sätestatud kohustuste õiglasemaks muutmise klauslit¹⁶⁸, ei võimalda see autori hinnangul siiski tarbija olukorda EÜM-i kohasel kauba väärtuse hüvitamisel kuidagi parandada. Sellisele järeldusele võib jõuda seetõttu, et vastavalt sätte kommentaaridele¹⁶⁹ võib 17. peatükis sätestatud tagastamis- või maksekohustuste sisu muuta enamikel juhtudel siseriiklik kohus või poolte kokkuleppel vahekohus. Kuigi kohtu diskretsiooniotsus selle osas, mida konkreetsel juhul pidada EÜM artikli 176 mõttes äärmiselt ebaõiglaseks, võimaldab õiglase lahenduse leidmisel arvestada konkreetse üksikjuhu eripäradega, tooks see omakorda aga pooltele kaasa täiendavad kulud. Toodust tulenevalt võib järeldada, et arvestades Eesti õiguses selgesõnaliselt sätestatud regulatsiooni, mis loob pooltele selguse nende õiguste ja vastutuse osas tagasitäitmisel ja näeb ühtlasi ette mitmed ostja vastutust välistavad ja piiravad asjaolud kauba väärtuse hüvitamisel, võib tarbija seisundit Eesti regulatsiooni kohaldumisel pidada EÜM-iga võrreldes soodsamaks.

¹⁶⁷ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 636-637.

¹⁶⁸ Vastavalt EÜM artiklile 176 võib EÜM-i 17. peatükis sätestatud tagastamis- või maksekohustuse sisu muuta, kui kohustuse täitmine oleks äärmiselt ebaõiglane, võttes eelkõige arvesse seda, kas kohustatud pool põhjustas lepingu tühistamise või lõpetamise aluseks oleva asjaolu või teadis sellest.

¹⁶⁹ Schulze, R (ed) (viide 32), p 717.

2.2.2. Asenduskauba väljaandmine või selle väärtuse hüvitamine

Juhul kui kauba natuuras tagastamine ei ole näiteks kauba hävimise, äratarvitamise, kahjustumise või saaja valdusest ja/või omandist välja minemise tõttu võimalik, tõusetub küsimus asenduskauba väljaandmisest ja kauba väärtuse hüvitamisest. VÕS § 1032 lg 1 lause 2 näeb ette, et üleantud eseme hävimise, äratarvitamise, kahjustumise või äravõtmise korral võib nõuda ka selle eest hüvitise omandatu väljaandmist. Väljaandmise kohustus laieneb seega ka esemetele, mis astuvad saadu asemele. Sellisteks on eelkõige kahju- või kindlustushüvitised või -nõuded.¹⁷⁰ VÕS § 1032 lg 1 lause 2 ei anna õigust nõuda eset, mis saadi sooritus eseme vastu selle võõrandamisel.¹⁷¹ Juhul kui ostja on müünud saadud kauba või vahetanud selle teise kauba vastu, ei käsitleta Eesti õiguse kohaselt saadud raha või teist kaupa asendusena saadud kaubana, mille väljaandmist müüja võiks VÕS § 1032 lg 1 lause 2 alusel nõuda. Sellisel juhul on ostjal kohustus hüvitada müüjale saadud kauba väärtus VÕS § 1032 lg 2 alusel selle müüjalt saamise hetkel.¹⁷²

EÜM artikkel 173 lg 5 näeb sarnaselt Eesti alusetu rikastumise õigusega ette asendusena saadu väljaandmise kohustuse, kuid annab valikuvõimaluse asenduskauba väljaandmise või selle rahalise väärtuse hüvitamise vahel, kusjuures valiku eelnimetatute vahel võib saaja hea- või pahauskusest sõltuvalt langetada kas saaja või üleandja. EÜM artikkel 173 lg 5 sätestab, et kui saaja on vahetanud kauba raha või muu sama liiki kauba või digitaalse infosisu vastu ja saaja teadis või pidi teadma lepingu tühistamise või lõpetamise alusest, võib teine pool saajalt nõuda asenduskauba või selle rahalise väärtuse väljaandmist. Kui aga saaja ei teadnud ega pidanud teadma lepingu tühistamise või lõpetamise alusest, võib saaja valida, kas hüvitada asenduskauba rahaline väärtus või tagastada asenduskaup. Eeltoodust järeldeb, et see, mida EÜM artikli 173 lg-s 5 mõistetakse asenduskaubana, ei ühti esemetega, mis astuvad saadu asemele ja mille väljaandmise kohustus tuleneb VÕS § 1032 lg 1 lausest 2.¹⁷³

EÜM artikli 173 lg 5 mõju seisneb selles, et kui heauskne ostja on vahetanud kauba teise, vähemväärtuslikuma kauba vastu, võib ostja valida asenduskauba rahalise väärtuse hüvitamise või asenduskauba tagastamise vahel. See tähendab, et ostja vastutus kirjeldatud juhtudel võib olla väiksem kui müüjalt saadud kauba väärtus. Selline lahendus asetab ostja

¹⁷⁰ Tampuu, T (viide 97), lk 458.

¹⁷¹ Tampuu, T. Lepinguväliste võlasuhete õigus. Tallinn: Juura, 2007, lk 95.

¹⁷² Tampuu, T (viide 97), lk 119.

¹⁷³ Värv, A (viide 21), p 46.

paremasse positsiooni kui ta oleks Eesti õiguse kohaselt.¹⁷⁴ EÜM Artikli 173 lg-s 5 ettenähtud reeglit, mis annab heausksele saajale võimaluse valida asenduskauba rahalise väärtuse hüvitamise ja asenduskauba tagastamise vahel, ei ole peetud õigustatuks, kuivõrd heauskne saaja võib lihtsalt tagastada asenduskauba müüjalt saadu asemel vaatamata sellele, et asenduskaup võib olla väheväärtuslik, samas kui juhul, mil kaup ei ole võimalik tagastada, kuid seda ei ole vahetatud teise kauba vastu, peab saaja hüvitama saadu väärtuse rahas.¹⁷⁵ Õiguskirjanduses on leitud, et kui asenduskaup on veel saaja valduses, on saaja alusetu rikastumise üldpõhimõttest tulenevalt üksnes kohustatud tagastama asenduskauba ega tohi olla üleandja poolt kohustatud selle asemel hüvitama asenduskauba rahalise väärtuse. Üksnes juhul kui asenduskauba tagastamine natuuras ei ole võimalik, võib saaja vastavalt EÜM artikli 173 lg 1 lauses 1 sätestatud üldreeglist tulenevalt olla kohustatud selle rahalise väärtuse hüvitamiseks.¹⁷⁶ Lepingu tühistamise järgselt alusetu rikastumise õigusest tulenev nõue asendusena saadu tagastamiseks on tuntud ka Saksa õiguses (BGB § 818 lg 1), kus see sarnaselt Eesti õigusega kohaldub tavaliselt juhtudel, kus üleantud ese on hävinud, ära tarvitatud, kahjustunud või saaja valdusest tema tahte vastaselt välja läinud ja saajal on vastava sündmuse tagajärjel tekkinud nõue kolmanda isiku vastu, millise nõude alusel omandatu väljaandmist on üleandjal võimalik saajalt nõuda.¹⁷⁷

Sarnaselt EÜM artikkel 173 lg-s 5 sätestatuga annab tagasitaitmisel lepingu tühistamise korral ka DCFR VII artikkel 5:101 lg 4 heausksele rikastujale valiku asendusena saadu üleandmiseks ning rikastuja pahausksuse puhul on valik asendusena saadu üleandmiseks kahjustatud isikul. Seevastu juhul, kui pool, kellel on õigus langetada valik asendusena saadu üleandmise kasuks DCFR VII artikkel 5:101 lg 4 alusel, otsustab mitte valida asendusena saadu tagastamist, ei anna viidatud säte erinevalt EÜM-is sätestatust valiku tegemiseks õigustatud isikule õigust selle asemel valida asenduskauba rahalise väärtuse hüvitamist. Sellisel juhul kuulub DCFR VII artikli 5:101 lg 4 kommentaaride kohaselt¹⁷⁸ kohaldamisele üldreegel (DCFR VII artikkel 5:101 lg 3), mis näeb vara üleandmise võimatuse korral ette rikastumise kõrvaldamise saadu rahalise väärtuse hüvitamisega. DCFR-is heausksele rikastujale antud valikut asendusena saadu tagastamiseks on põhjendatud asjaoluga, et heauskset saajat ei tohiks kohustada asendusena saadud kaup endale jätma ja selle asemel hüvitama lepingu alusel algselt saadu rahalise väärtuse. Pahauskse rikastuja puhul teisele

¹⁷⁴ Ibid, p 46.

¹⁷⁵ Wendehorst, C (viide 133), p 20.

¹⁷⁶ Sirena, P (viide 106), p 994.

¹⁷⁷ Dannemann, G (viide 163), p 129.

¹⁷⁸ Bar, von C., Swann, S (eds.) (viide 24), pp 4107.

poolele antud õigus nõuda saadu rahalise väärtuse asemel asendusena saadud kaupa, on mõeldud vältima olukorda, kus pahauskne rikastuja teenib saadud kauba turuhinnast kallimalt müümise läbi kasu, hüvitab seejärel tagasitaitmisel saadud kauba väärtuse ja saab teenitud kasu endale jätta.¹⁷⁹

EÜM artikkel 173 lg-s 5 sätestatud, mis annab müüjale pahauskse ostja korral õiguse valida asenduskauba või selle rahalise väärtuse väljaandmise vahel, on tõlgendatud kui reeglit, mis annab õiguse nõuda pahaukselt saajalt ka alusetult saadud tulu väljaandmist.¹⁸⁰ Siiski loob EÜM Artikkel 173 lg 5 müüjale eeliseid vaid juhul, kui pahauskne ostja on teinud hea tehingu, näiteks teeninud kauba vahetamisega kasumit. Juhul kui ostja on vahetanud kauba vähemväärtuslikuma kauba vastu, on müüja algsega võrreldes halvemas olukorras vaatamata tema õigusele valida asenduskauba ja selle rahalise väärtuse hüvitamise vahel. Eesti õigus ei sisalda reeglit, mis näeks lepingute tagasitaitmisel ette pahauskse saaja vastutuse saadud tulu väljaandmiseks (*disgorgement of profits*), mis tähendab et ostja vastutus on isegi tema pahausksuse puhul mõõdetud saadu väärtusega.¹⁸¹ Eesti õiguse kohaselt juhul, kui ostja on vahetanud kauba raha või teise kauba vastu, on ostja lepingu tühistamise korral VÕS § 1032 lg-st 2 tulenevalt kohustatud hüvitama müüjale saadud kauba hariliku väärtuse tagasinõudmise õiguse tekkimise ajal. Nimetatud säte seob ostja vastutuse saadud kauba rahalise väärtusega ning selle kohaselt ei sõltu selline ostja kohustus tema hea- või pahausksusest. VÕS § 1032 lg 2 ei anna müüjale õigust nõuda ostjalt kauba edasimüümise korral hüvitist müügitulemi suuruses, mis võib iseenesest olla võrdne eseme suurusega, kuid selles võib sisalduda ka müüja kasum. Selline kasum ei kujuta endast kasu VÕS § 1032 lg 1 lause 1 mõttes.¹⁸² Seega võib asuda seisukohale, et pahauskne ostja võib Eesti õiguse alusel olla EÜM-iga võrreldes soodsamas positsioonis kui ta on saadust vabanemisega teeninud kasumit. Samas kui kasumit teenitud ei ole, on ostja vastutus Eesti õiguse kohaselt rangem kui EÜM-is.¹⁸³ Selline rangem vastutus on autori hinnangul ka põhjendatud, arvestades, et tühistatud lepingu tagasitaitmine peaks taastama lepingu sõlmimisele eelnenud olukorra. Sellest tulenevalt ei saa töö autori hinnangul vähemalt pahauskse ostja puhul pidada põhjendatuks EÜM regulatsiooni osas, milles see võimaldab saadu vahetamisel saadust vähemväärtuslikuma kauba vastu tühistatud lepingu tagasitaitmisel ostjal vastutada esialgsest rikastumisest väiksemas ulatuses, seades sellega müüja tagasitaitmise tulemusena halvemasse

¹⁷⁹ Bar, von C., Swann, S (eds.) (viide 24), p 4107.

¹⁸⁰ Wendehorst, C (viide 133), p 19.

¹⁸¹ Värvi, A (viide 21), pp 46-47.

¹⁸² Tampuu, T (viide 171), lk 97-98.

¹⁸³ Värvi, A (viide 21), pp 46-47.

olukorda, kui ta oluks ilma müügilepingut sõlmimata. Sellise ebaõiglase tulemuseni jõudmist aitaks vältida DCFR-i VII artikkel 5:101 lõikele 4 ja sellele antud tõlgendusele vastav regulatsioon, mis annab pahauskse ostja puhul müüjale valiku asendusena saadu väljaandmiseks ja sellise valiku kasutamata jätmisel kohaldub üldregulatsioon, mis näeb ette saadu väärtuse hüvitamise.

Lepingust taganemise korral piirdub Eesti õiguses poolte tagastamiskohustus üksnes üleantu tagastamise või üleantu väärtuse hüvitamisega. VÕS ei näe erinevalt EÜM artikkel 173 lg-s 5 sätestatust ette asenduskauba väljaandmise või selle rahalise väärtuse hüvitamist lepingust taganemisel. Regulatsioon, mis annaks lepingust taganemisel õiguse saadu asemel omandatu tagastamiseks või selle väärtuse hüvitamiseks, puudub ka Saksa õiguses¹⁸⁴ ja DCFR-is. EÜM artikkel 173 lg 5 kohaldamisel oleks aga heausksel ostjal, kes on vahetanud saadud kauba raha, muu sama liiki kauba või digitaalse infosisu vastu, lepingu lõpetamisel õigus valida, kas hüvitada müüjale asenduskauba rahaline väärtus või tagastada asenduskaup. Seevastu pahauskse saaja puhul oleks müüjal õigus valida, kas nõuda ostjalt asenduskauba või selle rahalise väärtuse väljaandmist. EÜM kohaldamisel oleks ostja, kes on lepingu alusel saadu vahetanud teise kauba vastu, erinevalt Eesti õigusest kohustatud mitte hüvitama lepingu alusel saadu väärtust, vaid välja andma asenduskauba või hüvitama asenduskauba rahalise väärtuse. Selliselt oleks pahauskne ostja Eesti õiguse alusel EÜM-iga võrreldes soodsamas positsioonis, kui ta on saadust vabanemisega teeninud kasumit, kuivõrd sellisel juhul kohustub ta VÕS § 189 lg 2 alusel hüvitama üksnes lepingu alusel saadu väärtuse. Kui aga ostja on vahetanud lepingu alusel saadu vähemväärtuslikuma kauba vastu, oleks ostja vastutus Eesti õiguse kohaselt rangem.

EÜM kommentaarides ei ole artikkel 173 lg-t 5, mis kohaldub nii tagasitaitmisel lepingu tühistamisel kui ka lepingu lõpetamisel, erinevalt tühistamisest peetud siiski õigustatuks tagasitaitmisel lepingu lõpetamise korral.¹⁸⁵ Selle põhjenduseks on näitena toodud olukord, kus pooled lepivad kokku kauba müümises hinnaga 5 eurot. Juhul kui ostjal õnnestub kaup müüa kolmandale isikule 10 euro eest, kuid ta jätab müüjale maksmata ostuhinna, on müüjal lepingu lõpetamisel nimetatud sätte alusel õigus nõuda ostjalt kokkulepitud ostuhinna 5 euro asemel asendusena omandatud 10 euro väljaandmist. Müüjal, kes on teinud halva tehingu, ei peaks olema lubatud teenida kasu ostja pingutustest ja võimekusest kauba kallimalt müümisel üksnes seetõttu, et ostja ei täida oma lepingulist kohustust. Sellisel juhul on müüjat peetud

¹⁸⁴ Dannemann, G (viide 163), p 68.

¹⁸⁵ Schulze, R (ed) (viide 32), pp 701, 703.

piisavalt kaitstuks läbi õiguse nõuda üleantu tagastamist ja kahju.¹⁸⁶ Autor nõustub õiguskirjanduses avaldatud seisukohaga ja leiab, et EÜM artikli 173 lg-s 5 ettenähtud võimalus asenduskauba või selle väärtuse hüvitamiseks ei ole kohane meede lepingust taganemise korral, sest erinevalt lepingu tühistamisest jäävad taganemise korral lepingust tulenevad õigused ja kohustused kehtima, millest tulenevalt ei oleks põhjendatud anda müüjale võimalus saada asenduskauba väljaandmise või selle väärtuse hüvitamise läbi rohkem kui ta oleks saanud ostja poolt ostuhinna tasumisel, st ostja ei peaks vastutama suuremas ulatuses kui see, mis tuleneb lepingust, seda vaatamata sellele, et ta lepingu lõpetamise alusest teadis või pidi teadma. Samamoodi ei saa lepingu lõpetamise korral pidada põhjendatuks EÜM artikli 173 lg 5 alusel tekkivat olukorda, kus heauskne ostja on vahetanud saadud kauba vähemväärtuslikuma kauba vastu või müünud selle edasi saadust odavamaga hinnaga ja omab seejärel lepingu tagasitaitmisel õigust valida asenduskauba rahalise väärtuse või asenduskauba tagastamise vahel, vähendades seeläbi oma lepingust tulenevat vastutust.

2.2.3. Rikastumise äralangemine

Kuivõrd alusetu rikastumise õiguse eesmärk on alusetult rikastunu vara suurenemise kõrvaldamine, siis ei tohi soorituskondiktsiooni kohaldamine tuua kaasa võlgniku vara vähenemist.¹⁸⁷ Eesti õigus võimaldab erinevalt EÜM-ist arvestada soorituskondiktsiooni puhul esialgse rikastumise äralangemisega. Nimelt sätestab VÕS § 1033 lg 1 erandi VÕS §-s 1032 sätestatud saadu natuuras väljaandmise või selle väärtuse hüvitamise kohustusest, nähes ette, et saaja ei pea saadut tagastama ega selle väärtust hüvitama ulatuses, milles ta ei ole saadu hävimise, äratarvitamise või kahjustumise tõttu või muul põhjusel saadu või selle väärtuse võrra rikastunud. VÕS § 1033 lg 1 näol on tegemist nn rikastumise äralangemise vastuväitega, milles on väljendatud alusetu rikastumise õiguse üldine põhimõte, mille kohaselt isik, kelle vastu alusetu rikastumise nõue esitatakse, ei tohi rikastumisnõude täitmise korral olla halvemas seisundis, kui ta olnuks ilma alusetu rikastumise kaasa toonud tehinguta.¹⁸⁸ Sarnaselt Eesti õigusega sisaldub rikastumise äralangemise vastuväide ka Saksa õiguses, täpsemalt BGB § 818 lg-s 3 (*Wegfall der Bereicherung*).¹⁸⁹ Samuti on rikastumise äralangemisega arvestatud DCFR regulatsioonis (DCFR VII artikkel 6:101).

¹⁸⁶ Schulze, R (ed) (viide 32), p 703.

¹⁸⁷ Tampuu, T (viide 97), lk 98.

¹⁸⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 596.

¹⁸⁹ Dannemann, G (viide 163), p 138.

Müügilepingute kui vastastikuste lepingute puhul on esialgse rikastumise äralangemisele tuginemine siiski piiratud, kuivõrd VÕS § 1034 lg 1 kohaselt ei saa saaja reeglina tühise vastastikuse lepingu järgi tugineda VÕS § 1033 lg-le 1. VÕS §-s 1034 mõeldakse tühiste lepingute all ka lepinguid, mis on kehtetud algusest peale nende tühistamise tõttu (TsÜS § 90 lg 1 lause 3).¹⁹⁰ Siiski kaitseb VÕS § 1034 lg 1 saajat, kes sai midagi vastastikuse lepingu alusel, mis oli tühine saaja piiratud teovõime või üleandja õigusvastase ähvarduse või vägivalla tõttu. Sellisel juhul võib saaja tugineda VÕS § 1033 lg-le 1, mis tähendab lähtumist lahutatud kondiktsioonidest¹⁹¹ ning sellisel juhul ei saa üleandja tugineda VÕS § 1034 lg-le 3.¹⁹² Seega näiteks juhul, kui tarbija on ostnud teises riigis asuva müüja käest viimase ähvarduse mõjul kaupa, mis hiljem juhuslikult hävib, siis ei pea ostja seega Eesti õiguse kohaselt müügilepingu ähvarduse tõttu tühistamisel hüvitama müüjale VÕS § 1032 lg 2 alusel kauba väärtust, kuna tal on VÕS § 1034 lg 1 järgi õigus esitada rikastumise äralangemise vastuväide (VÕS § 1033 lg 1). Lähtudes sellisel juhul kahest teineteisest lahutatud kondiktsioonist, ei saa müüja VÕS § 1034 lg-le 3 tuginedes keelduda ostja poolt tasutud ostuhinna tagastamisest.

EÜM artikkel 176 sätestab üldise kohustuste õiglasemaks muutmise klausli, nähes ette, et EÜM 17. peatükis sätestatud tagastamis- ja maksekohustuste sisu võib muuta, kui kohustuse täitmine oleks äärmiselt ebaõiglane, võttes eelkõige arvesse seda, kas kohustatud pool põhjustas lepingu tühistamise või lõpetamise aluseks oleva asjaolu või teadis sellest. Õiguskirjanduses on eeldatud, et EÜM artiklit 176 võetakse kui garantiid, et isegi kui EÜM-is sätestatud reeglid ei võimalda jõuda vastuvõetavate tulemusteni, on kohtul õigus seda parandada. See eeldus rajaneb muidugi poolte usaldusel siseriiklike kohtute vastu.¹⁹³ EÜM kommentaarides on märgitud, et kuigi EÜM artiklis 176 ei ole täpsustatud, kes võib 17. peatükis sätestatud tagastamis- või maksekohustuste sisu muuta, on selleks enamikel juhtudel siseriiklik kohus või poolte kokkuleppel vahekohus.¹⁹⁴ EÜM artikli 176 sõnastusest tulenevalt ei ole selles toodud kriteeriumid tagastamis- või maksekohustuste muutmiseks ammendavad, millest tulenevalt võiks selle sätte rakendamine tulla kõne alla ka olukorras, kus esialgne rikastumine on ära langenud. Sellele vaatamata jagab autor õiguskirjanduses¹⁹⁵ avaldatud arvamust, et selline lahendus ei ole heakskiidetav, kuna raske on ette kujutada, kuidas võiks selline regulatsioon hõlbustada piiriülest kaubandust ja võimaldada tarbijatel vältida

¹⁹⁰ Tampuu, T (viide 171), lk 102.

¹⁹¹ Tampuu, T (viide 97), lk 459.

¹⁹² Tampuu, T (viide 171), lk 102.

¹⁹³ Wendehorst, C (viide 133), p 25.

¹⁹⁴ Schulze, R (ed) (viide 32), p 717.

¹⁹⁵ Värvi, A (viide 21), p 49.

täiendavate kulutuste tegemist. Vastupidi, selline regulatsioon võib heidutada tarbijaid kohaldamast EÜM-i.¹⁹⁶ Rikastumise äralangemise regulatsiooni olemasolu VÕS-is tagab võrreldes EÜM artikliga 176 suurema selguse, mis on soodne nii ostja kui ka müüja jaoks.¹⁹⁷

Kuigi BGB § 818 lg 3, mis näeb samuti ette rikastumise äralangemise vastuväite, ei sisalda selgesõnalist erandit vastastikuste kohustuste tagasitaitmise osas, peaks pooltel põhimõtteliselt siiski olema lubatud rikastumise äralangemisele tugineda juhul kui tegemist on alusetu rikastumise regulatsiooni alla käiva juhtumiga. Kui pooled on teinud soorituse tühise lepingu alusel, võib kumbki pool nõuda soorituse tagasi ja tugineda eraldi ka rikastumise äralangemisele kui saadu on hävinenud vms. Seda vaadet tuntakse kui kahe kondiktsiooni teooriat (*Zweikondiktionenlehre*). Sellele vastupidine doktriin on nn saldoteooria (*Saldotheorie*), mis baseerub eeldusel, et pooltevaheline leping, vaatamata selle tühisusele, tagab sideme soorituse ja vastusoorituse vahel, mis takistab ühel poolel saamast tagasitaitmist samal ajal omapoolsel tagasitaitmisel rikastumise äralangemisele tuginedes. Sellisel juhul saab nõuda üksnes soorituste vahet. Diskussioon nende kahe doktriini vahel on Saksamaal endiselt lahenduseta. Üldjoontes kohaldab Saksa Ülemkohus (*Bundesgerichtshof*) saldoteooriat, kuid võtab appi kahe kondiktsiooni teooria ka juhtudel, kui leping on tühistatud pettuse tõttu.¹⁹⁸

Seoses rikastumise äralangemise vastuväite esitamisega müügilepingu tagasitaitmise korral on oluline märkida, et VÕS § 1034 lg 1 ei kaitse pettuse ohvrit. Seda, kas sätte alusel väärriks kaitset ka pettuse ohver, on õiguskirjanduses¹⁹⁹ peetud küsitavaks. Saksa õigusteoorias ja -praktikas leitakse teisiti. Saksa õiguses on asunud seisukohale, et kuna saldeerimine tähendab praktiliselt tühise lepingu teostamist, ei tule saldoteooriat kindlasti kohaldada alaealiste või muidu piiratud teovõimega isikute puhul ning samuti tuleb kahe kondiktsiooni teooria juurde jääda ka pahatahtliku pettuse ohvrite puhul, nii et müügilepingu vaidlustamise korral pahatahtliku pettuse tõttu võib ostja müügihinna täielikult tagasi nõuda ka juhul, kui ta ise asja tagastada ei saa. Osalt tuleb aga arvestada ka põhjusi, mille tõttu ühe osapoole juures toimus rikastumise kaotamine või selle väärtuse vähenemine. Saldoteooria kohast lepingust kinnihoidmist on kindlasti peetud õigustatuks juhul, kui oma süü tõttu põhjustatud asja hävimise tõttu oleks ka lepingust taganemine välistatud.²⁰⁰ Eesti õiguses tagab VÕS § 1034 lg

¹⁹⁶ Värvi, A (viide21), p 49.

¹⁹⁷ Ibid, p 49.

¹⁹⁸ Dannemann, G (viide 163), pp 142-143.

¹⁹⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 600.

²⁰⁰ Schlechtriem, P. Völaõigus. Eriosa. Õpik. Tallinn: Juura, 2000, lk 241

2 regulatsioon, et tehingu tühistamise tagajärjel toimuva tagasitaitmise korral ei erineks lepingu tühistanud isiku õiguslik olukord olukorrast, mis tekiks lepingust taganemise korral.²⁰¹

VÕS § 1034 lg-te 1 ja 3 rakendamisel on peetud põhjendatuks kohaldada Saksa õiguspraktika eeskujul nn saldoteooriat, mille järgi peab saadu tagastamist nõudev isik oma nõudest maha arvama saadud soorituse väärtuse, mida ta ise ei saa tagastada.²⁰² Viiteid saldoteooria kohaldamisele leiab ka Eesti kohtupraktikast.²⁰³

Arvestades, et EÜM regulatsioon ei sisalda rikastumise äralangemise vastuväite esitamise võimalust ning ka artikli 176 sellekohane kohaldamine kohustuste õiglasemaks muutmiseks on ebaselge, on müüja ähvarduse tõttu kauba ostnud tarbija tühistatud müügilepingu tagasitaitmisel Eesti õiguse kohaselt soodsamas positsioonis kui ta oleks EÜM-i järgi.

2.3. Hüvitis kauba kasutamise eest

Tühistatud lepingu tagasitaitmisel võimaldab alusetu rikastumise regulatsioon, täpsemalt VÕS § 1032 lg 1, lisaks saadu tagastamisele üleandjal nõuda ka sellest saadud kasu. Kasu mõiste on defineeritud TsÜS §-s 65, mille lg 1 kohaselt on esemest saadav kasu eseme viljad ja eseme kasutamisest saadavad eelised (kasutuseelised). Eesti õigusega on kooskõlas EÜM artikkel 172 lg 2, mis näeb ette, et lepingu alusel saadu tagastamise kohustus hõlmab ka sellest saadud loodus- ja õigusviljade väljaandmist. Lisaks EÜM artiklis 172 sätestatud üldistele poolte kohustustele tagasitaitmisel kehtestab EÜM artikkel 174 täiendavad kohustused tagasitaitmisel.²⁰⁴ Üheks selliseks kohustuseks on EÜM artikli 174 lg-s 1 sätestatud saaja kohustus tasuda kauba kasutamise aja eest.

EÜM artikkel 174 lg 1 sätestab, et kui saaja on kaupa kasutanud, peab saaja tasuma teisele poolele kasutamise aja eest selle väärtuse rahas, kui : a) lepingu tühistamise või lõpetamise aluseks olev asjaolu on saaja põhjustatud; b) saaja teadis enne kauba kasutamist lepingu tühistamise või lõpetamise aluseks olevast asjaolust või c) võttes arvesse kauba olemust, kasutamise olemust ja ulatust ning õigust kasutada muid õiguskaitsevahendeid peale lepingu

²⁰¹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 600.

²⁰² Tampuu, T (viide 171), lk 103.

²⁰³ RKTko nr 3-2-1-136-05 p 27.

²⁰⁴ Schulze, R (ed) (viide 32), p 705.

lõpetamise, oleks ebaõiglane lubada saajal kaupa nimetatud ajavahemiku jooksul tasuta kasutada. Esmapilgul kujuneb sätte põhjal arusaam, et üksnes pahauskne saaja, kes põhjustas lepingu tühistamise aluseks oleva asjaolu või teadis enne kauba kasutamist sellisest asjaolust, on vastutav kauba kasutamisel selle hüvitamise eest.²⁰⁵ See kaldub kõrvale Eesti õigusest (VÕS § 1032 lg 1), mis paneb saajale kohustuse saadud kasu väljaandmiseks sõltumata tema hea- või pahausksusest. Riigikohus on leidnud²⁰⁶, et võõrast asja kasutades saadakse eelduslikult alati kasutuseeliseid, muu hulgas hoitakse ise kokku sellega seotud kulusid. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahendi nr 3-2-1-67-05 punktis 11 väljendatu kohaselt saab hea usu põhimõttest tulenevalt välja nõuda üksnes selle tulu, mida soorituse teinud isik oleks ise võinud sooritusese korrapärase majandamise reegleid järgides saada juhul, kui alusetut rikastumist ei oleks aset leidnud. Eeltoodu põhjal võiks järeldada, et heauskne saaja on EÜM-i kohaselt paremas positsioonis, kuivõrd ta ei ole kohustatud maksma hüvitist kauba kasutamise eest.²⁰⁷ Siiski see nii ei ole, kuivõrd EÜM artikkel 174 lg 1 p c näeb ette saaja kohustuse tasuda teisele poolele kauba kasutamise aja eest selle väärtuse rahas, kui võttes arvesse kauba olemust, kasutamise olemust ja ulatust ning õigust kasutada muid õiguskaitsevahendeid peale lepingu lõpetamise, oleks ebaõiglane lubada saajal kaupa nimetatud ajavahemiku jooksul tasuta kasutada.²⁰⁸ Kuigi heauskse ostja vastutus kauba kasutamise eest selle väärtuse hüvitamiseks võib siiski tõusetuda EÜM artikli 174 lg 1 punktis c sätestatud asjaoludel, ei pea autor põhjendatuks nimetatud artikli punktide a ja b regulatsiooni heauskse ostja vastutuse välistamisest kauba kasutamise eest hüvitise maksmisel. Olukorras, kus ostja on kauba kasutamisest saanud kasu, ei ole autori hinnangul põhjendatud EÜM kohane heauskse ostja vastutuse välistamine sellise kasu väljaandmiseks, kuivõrd sellisel juhul rikastuks ostja põhjendamatult müüja arvel. EÜM regulatsiooni on osas, milles see välistab heauskse ostja kohustuse tasuda saadud kauba kasutamise eest selle väärtuse rahas, kritiseeritud ka õiguskirjanduses²⁰⁹, kus on muu hulgas osundatud selle vastuolule alusetu rikastumise õiguse üldpõhimõtte ja EÜM artikli 172 lg-st 1 tuleneva üldreegliga, mis näeb nii lepingu tühistamise kui ka lepingu lõpetamise korral ette lepingupoolte kohustuse lepingu alusel saadu tagastamiseks.

Üldjoontes saab ostja positsiooni lepingu tühistamise korral kauba kasutamisest saadava kasu hüvitamisel pidada EÜM kohaldamisel samaväärseks Eesti õigusega. Eesti õiguse eeliseks

²⁰⁵ Värvi, A (viide 21), p 48.

²⁰⁶ RKTko 3-2-1-136-05 p 26.

²⁰⁷ Värvi, A (viide 21), p 48.

²⁰⁸ Värvi, A (viide 21), p 48.

²⁰⁹ Sirena, P (viide 106), p 998.

saab siiski pidada regulatsiooni selgust, mis tagab ostjale suurema kindluse tema vastutuse osas tühistatud lepingu tagasitaitmisel.

Ka lepingust taganemise korral ei piirdu VÕS § 189 lg 1 kohaselt tagastamiskohustus mitte üksnes lepingu täitmiseks üleantu tagastamisega, vaid tagastada tuleb ka viljad ja muu kasu, mis üleantust vahepeal on saadud. Säte kannab ideed, et vahepeal on lepingupool kasutanud võõrast hüve, mille tagastamisega tuleb teisele poolele võimaldada maksimaalselt olukord, kui ta oleks hüve ise kasutanud. Seetõttu tuleb vastastikku välja anda ka kogu vili või muu kasu, mis vahepeal on saadud. TsÜS §-i 62 kohaselt on kasu formuleeritud laialt ja hõlmab nii loodusvilja, õigusvilja kui ka eseme kasutamisest saadavaid eeliseid (kasutuseelised).²¹⁰ Kui saadud kasu väljaandmine ei ole selle olemuse tõttu võimalik, nii nagu see on nt kauba kasutamisest saadud kasutuseeliste kui kasu puhul, kuulub see saadu väljaandmise asemel hüvitamisele VÕS § 189 lg 2 p-i 1 järgi.

Eesti ja Saksa õigussüsteemid on ühed vähestest, mis näevad ette hüvitamise kohustuse kasu eest, mis on saadud asja kasutamisest.²¹¹ Reeglid kauba kasutamise eest tasumiseks on sätestatud ka EÜM artikli 174 lg-s 1 ja DCFR artikli III:513 lg-s 1. EÜM artikli 174 lg 1 p-des a ja b sätestatu seab erinevalt Eesti õigusest kauba kasutamise eest makstava hüvitise sõltuvusse kauba saaja hea- või pahausksusest, välistades nimetatud punktide alusel heauskse saaja vastutuse kauba kasutamisest saadava kasu hüvitamiseks. Eesti õiguses on ostja kauba kasutamisest kasu saamisel kohustatud selle hüvitama sõltumata sellest, kas lepingu lõpetamise aluseks olev asjaolu oli tema põhjustatud või kas ta enne kauba kasutamist teadis lepingu lõpetamiseks olevast asjaolust. Sellise regulatsiooniga tagatakse olukord, milles müüja oleks olnud, kui ta oleks ise saanud kauba kasutamisest tulenevaid ja tagastamisele kuuluvaid hüvesid sama aja jooksul kasutada.

Juhul kui ei esine EÜM artikli 174 lg 1 punktides a ega b nimetatud asjaolusid, st ostja ei põhjustanud lepingu lõpetamise aluseks olevat asjaolu ega teadnud enne kauba kasutamist lepingu lõpetamise aluseks olevast asjaolust, võib ostja vastutus saadud kauba kasutamise eest selle väärtuse hüvitamiseks tuleneda artikli 174 lg 1 punktist c. Vastav säte viitab kolmele kriteeriumile, millega tuleb arvestada, otsustamaks, kas oleks ebaõiglane lubada saajal kaupa nimetatud ajavahemiku jooksul tasuta kasutada. Esimesega neist – kauba olemus – võib sätte kommentaarides osundatu kohaselt olla tegemist näiteks juhul, kui kaupa ei ole pärast

²¹⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 628.

²¹¹ Schulze, R (ed) (viide 32), p 706.

põhimõtteliselt võimalik enam müüa, nt aluspesu. Kauba kasutamise olemus ja ulatus võib mängida rolli juhul kui kaup on äratarvitatav, nt kosmeetika või toidukaup. Viimase sättes nimetatud kriteeriumi – õigus kasutada muid õiguskaitsevahendeid – mõtteks on, et juhtudel, kus poolel on kahju hüvitamise nõue, mis hõlmab ka asja kasutamisest saadud kasu hüvitamist, puudub vajadus anda poolele täiendav kauba kasutamise eest väärtuse hüvitamise nõue EÜM artikli 174 lg 1 punkti c alusel.²¹² Seejuures on sõnaselgelt välistatud lepingu lõpetamise kui õiguskaitsevahendi kasutamise õigusega arvestamine, millest võib järeldada, et lepingu lõpetamisel on siiski ka heauskne ostja kohustatud tasuma müüjale kauba kasutamise aja eest selle väärtuse rahas. EÜM artikkel 174 lg 1 punkti c regulatsioon on mõeldud tasakaalustama mõnevõrra liigset kaitset, mis on tarbijast ostjale muu EÜM regulatsiooniga antud, nt ei sõltu tarbijast ostja õigus kasutada õiguskaitsevahendeid müüja õigusest kohustuse rikkumine heastada (EÜM artikkel 106 lg 3 p a), samuti puudub tarbijast ostjal kohustus teatada müüjale lepingu lõpetamisest mõistliku aja jooksul pärast lepingu lõpetamise õiguse tekkimist või lepingurikkumisest teada saamist või teada saama pidamist (EÜM artikkel 119 lg 2 p a).²¹³ EÜM artikkel 174 lg 1 punkti c osas on leitud, et see võib teatud juhtudel küll mõjuda tasakaalustavana, kuid tõenäoliselt kallutab see pooli mitte langetama valikut EÜM kohaldamise kasuks ja kui pooled on siiski valinud EÜM regulatsiooni kohaldamise, pärsib see tarbijate soovi kasutada lepingust taganemise õigust. Seda põhjusel, et regulatsioon võib ajendada tarbijaid mitte lepingust taganema, et seeläbi võimalikult kaua kasutada kaupa tasuta. Samuti võib tarbijaid kallutada mitte valima lepingust taganemise õigust ebakindlus selles, kas kohus peab ebaõiglaseks lubada ostjal kaupa tasuta kasutada ja millistest asjaoludest lähtuvalt määratakse sellisel juhul kindlaks väärtus kasutamise aja eest. Isikute majandusliku käitumise osas tehtud uuringu tulemuste põhjal tajuvad isikud kaotuse riski olulisemana võimalikust kasust,²¹⁴ millest tulenevalt eelistavad tarbijad pigem olemasoleva olukorra säilitamist ega ole valmis lepingust taganema, kuivõrd see võib neile kaasa tuua negatiivseid tagajärgi kauba kasutamise eest selle väärtuse hüvitamise näol.

EÜM artikkel 174 lg 1 ei sisalda suuniseid selleks, kuidas hinnata väärtust kauba kasutamise aja eest. EÜM kommentaaride kohaselt²¹⁵ tuleks lähtuda ilmselt objektiivsest väärtusest, mille kindlaksmääramine praktikas on äärmiselt keerukas. Eesti õiguskirjanduses märgitu kohaselt saab kohus kasutuses olnud asja kasutuseelise väärtuse kindlaksmääramisel ilmselt tugineda TsMS § 233 lg-le 2 ja määrata hüvitise õiglase hinnangu järgi diskretsiooniõiguse alusel.

²¹² Schulze, R (ed) (viide 32), pp 707-708.

²¹³ Wendehorst, C (viide 133), p 21.

²¹⁴ Wendehorst, C (viide 133), p 21.

²¹⁵ Schulze, R (ed) (viide 32), p 708.

Vallasasjade, nt autode, puhul tuleb arvestada nende väärtuse langust kasutamise (nn amortisatsiooni). Saksa praktikas arvestatakse selliste asjade kasutuseeliste väärtust nn ajaliselt proportsionaalse lineaarse väärtuse vähenemise kaudu, võttes ostuhinna (mida vajadusel tuleb vähendada defektidest tingitud väärtuse vähenemise võrra), jagades selle kogu eeldatava ajaga, mil asja saab kasutada (st kuni selle eeldatava kasutuskõlbmatuks muutumiseni) ning korrutades saadud päevamäära tegeliku kasutuspäevade arvuga. Näiteks autode puhul lähtutakse aga tegelikult sõidetud kilomeetritest ning sõiduautode puhul hinnatakse kohtupraktikas iga 1000 km kohta hüvitist 0,4-1%-ga auto soetushinnast.²¹⁶ Eesti kohtupraktikas on autode puhul kasutuseeliste väärtuse määramisel sarnaselt Saksa praktikale peetud põhjendatuks lähtuda sõidetud kilometraazist²¹⁷, samuti on väärtuse määramisel võetud aluseks keskmise kohtupraktikas kasutatava hüvitise protsendina 0,7% auto soetushinnast.²¹⁸ Arvestades, et EÜM-i kohaldamise osas puudub Eesti õigusega võrreldav praktika kasutuseeliste väärtuse määramisel, ei ole selles osas ka võimalik teha järeldusi ühe või teise regulatsiooni soodsamast mõjust ostjale, seda nii tagasitaitmise osas lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral.

Tulenevalt asjaolust, et EÜM regulatsioon kasutamise aja eest selle väärtuse hüvitamise osas on mõneti raskestimõistetav ning selles puudub Eesti õigusega võrreldes selge arusaam sellest, kas heauskne tarbija on lepingust taganemisel kohustatud tasuma hüvitist kauba kasutamise eest, võib sel põhjusel pidada Eesti õigust vähemalt heauskne tarbija puhul soodsamaks.

²¹⁶ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 630.

²¹⁷ RKTko 3-2-1-29-06 p 27.

²¹⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 29.06.2012 otsus tsiviilasjas nr 2-11-38407.

3. MÜÜJA KOHUSTUSED TAGASITÄITMISEL MÜÜGILEPINGU TÜHISTAMISE JA LEPNIGUST TAGANEMISE KORRAL

3.1. Ostuhinna tagastamine ja intressi maksmine tagastavalt rahalt

Nii müügilepingu tühistamise kui ka lepingust taganemisega kaasneb poolte kohustus lepingu alusel saadu tagastamiseks, st ostja kohustub tagastama saadud kauba ja müüja talle tasutud ostuhinna. Müüja kohustus ostuhinna tagastamiseks lepingu tühistamise korral tuleneb VÕS § 1032 lg 1 lausest 1. Lepingust taganemise korral on müüja vastav kohustus sätestatud VÕS § 189 lg-s 1. Kummagi lepingupoole kohustuse saadu tagastamiseks nii lepingu lõpetamise kui ka lepingust taganemise korral näeb sarnaselt Eesti õigusega ette ka EÜM artikkel 172 lg 1.

Erinevalt EÜM regulatsioonist saab sarnaselt ostja positsioonile kauba tagastamisel ka müüja positsiooni ostuhinna tagastamisel pidada Eesti õiguse järgi soodsamaks eelnevalt töös kauba tagastamise kohustuse juures käsitletud asjaolu tõttu, et Eesti õigus näeb ette poolte tagastamiskohustuste samaaegse täitmise tingimuse. Kuivõrd müügilepingu kui vastastikuse lepingu puhul on pooltel nii lepingust tühistamise korral VÕS § 1034 lg 1 alusel kui ka lepingust taganemisel VÕS § 189 lg 1 teise lause alusel kohustus täita tagastamiskohustused samaaegselt ja vastavalt kohaldatakse VÕS §-i 111, võib ka müüja keelduda ostuhinna tagastamisest seni kuni ostja pakub tagasisooritust kas kauba tagastamise või selle väärtuse hüvitamise näol.

Müüjapoolsel ostuhinna tagastamisel lepingu tühistamise või lepingust taganemise korral tõusetub küsimus sellest, kas müüja on kohustatud tagastatavalt rahalt tasuma intressi. Vastusest sellele küsimusele sõltuvad omakorda ostja õigused tagasitaitmisel.

Tühistatud lepingu tagasitaitmisel omab intressi tasumise kohustuse osas tähendust VÕS § 1035 lg 3 p 2, mis näeb ette pahauskse saaja kohustuse maksta saadud raha eest intressi seadusega sätestatud suuruses. Ähvardamisel, raskete asjaolude ärakasutamisel ja petmisel on pool kindlasti pahauskne ja seega kohustatud maksma saadud raha eest intressi. Samale tulemusele saab jõuda ka EÜM-i kohaldamisel, mille artikkel 174 lg 2 p b sätestab saajal raha tagastamise kohustuse korral ka intressi maksmise kohustuse, kui saaja põhjustas lepingu tühistamise pettuse, ähvarduse või raskete asjaolude ärakasutamise tõttu.

Eesti õiguskirjanduses²¹⁹ on VÕS § 1035 lg 3 p-i 2 sõnastusest, mis näeb ette intressi maksmise kohustuse üksnes saaja pahausksuse korral üleantu omandamise aluse olemasolu suhtes, järeldatud, et raha iseenesest ei anna kasutuseeliseid ja samuti ei arvestata üleantud rahalt §-s 1028 nimetatud nõude esitamise korral intressi. Siinkohal nõustub töö autor õiguskirjanduses avaldatud seisukohaga²²⁰, pidades nimetatud järeldust küsitavaks, eelkõige kui raha saajaks on ettevõtja. Seisukoht, et kaupleja peab maksuma saadud rahalt intressi üksnes tema pahausksuse korral, eiraks majanduslikku reaalsust, et pigem erandlik on olukord, kus kaupleja, olenemata tema hea- või pahausksusest, ei ole saadud raha kasutanud.²²¹ Kui Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-136-05 punktist 26 tulenevalt on elamiskõlbmatu maja ostja kohustatud hüvitama selle kasutamisest saadud kasutuseelised, kuna eelduslikult on ta ise hoidnud kokku sellega seotud kulusid, siis tekib küsimus, miks ei eeldata, et ostjalt raha saamisel on müüja hoidnud kokku kulusid, mida ta kannaks selle raha laenamise korral. See küsimus on Eesti õiguses senini lahenduseta.²²² Autori hinnangul on üheks võimaluseks lahendada osundatud küsimus Saksa lähenemise eeskujul²²³ selliselt, et juhul kui võlgnikuks on ettevõtja, kehtib võlausaldaja kasuks eeldus, et võlgniku kasuks on intress määras, mis on toodud asjaoludel tavapärase. Teiseks võimaluseks on probleem lahendada selliselt, et alusetu rikastumise nõude esitamise korral peab müüja maksuma intressi seaduses (VÕS § 94) sätestatud määras, nii nagu see on ette nähtud VÕS § 1035 lg 3 punktis 2. Sellekohaste vaidluste tõusetusel ei oleks põhjendatud jätta ka heauskselt müüjalt, sõltumata vastava regulatsiooni puudumisest, välja mõistmata intress raha tagastamise kohustuselt. Lahendis nr 3-2-1-54-08 on Riigikohus vaidluses selle üle, kas alusetu rikastumise nõude korral peab kohustatud isik maksuma ka viivist, leidnud, et kuigi alusetu rikastumise sätetes ei nähta ette viivise maksmise kohustust, et tähenda see, et alusetu rikastumise korral ei tuleks kohaldada VÕS §-i 113.

EÜM artikkel 174 lg 2 p a näeb ette saaja kohustuse maksta saadud rahalt intressi juhul, kui teisel poolel on kohustus tasuda kauba kasutamise eest, mis tähendab, et sellisel juhul tekib intressi maksmise kohustus ka heausksel saajal. Kuivõrd sõltumata lepingu tühistamise põhjustest on saajal olnud võimalus saadud raha kasutada, ei ole vastavat lahendust peetud nii

²¹⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 594.

²²⁰ Värvi, A (viide 21), p 48.

²²¹ Värvi, A (viide 21), p 48.

²²² Värvi, A (viide 21), p 48.

²²³ BGH 04.06.1975, BGHZ 64, 322.

ebaõiglaseks kui see võib näida.²²⁴ Autor jagab toodud seisukohta ja leiab, et kohustus tasuda saadud rahalt intressi peaks lasuma ka heausksel saajal, kuna ka sellisel juhul on saaja hoidnud kokku kulusid, mis ta oleks kandnud raha laenamisel. Seejuures ei pea aga autor põhjendatuks EÜM artikli 174 lg 2 punkti a regulatsiooni osas, milles see seob saaja intressi maksmise kohustuse teise poole kohustusega tasuda kauba kasutamise eest. Arvestades, et tegemist ei ole vastastikuste kohustustega, ei saa nende üksteisest sõltuvusse seadmist pidada põhjendatuks. Ka osundatud sätte kommentaarides on märgitud, et kuigi sätte sõnastus viitab intressi maksmise kohustuse ja artikli 174 lg-s 1 sätestatud kauba kasutamise eest tasumise kohustuse vastastikusele seosele, on nende kohustuste erinevus siiski märkimisväärne: ostja on kohustatud tasuma kasutamise aja eest väärtuse, mille ta on tegelikkuses kauba kasutamisest saanud, samas kui müüja on kohustatud maksma intressi sõltumata sellest, kas ta on raha kasutanud või mitte. Selline lahendus viib ebaõiglase tulemuseni juhul, kui ostja on põhjendanud lepingu tühistamise aluseks oleva asjaolu või oli sellisest asjaolust teadlik (EÜM artikkel 174 lg 1 punktid a ja b).²²⁵ See tekitaks müüja vastutuse tasuda intressi üksnes põhjusel, et pahausksel ostjal on EÜM artikli 174 lg 1 punktide a ja b alusel tekkinud kohustus tasuda müüjale kauba kasutamise eest.

EÜM kohaldamisalasse kuuluvate piiriüleste tarbijalemüügi lepingute puhul, kus müüjaks on kaupleja ja ostjaks tarbija, ei saa pidada õiglaseks olukorda, kus müüja vastutus saadud rahalt intressi tasumiseks vaatamata müüjal olnud võimalusele raha kasutada ja hoida seoses sellega kokku kulusid, sõltub ostja kohustusest kauba eest tasuda.

EÜM artikkel 174 lg 2 punkti b sisaldab märgatavat erinevust ostja ja müüja kohtlemisel, mis kaldub müüja kasuks. Kui EÜM artikkel 174 lg 1 p-de a ja b kohaselt on ostja kohustatud tasuma kauba kasutamise aja eest mh juhul, kui lepingu tühistamise aluseks olev asjaolu on tema põhjustatud või kui ta teadis enne kauba kasutamist lepingu tühistamise aluseks olevast asjaolust, on müüja EÜM artikkel 174 lg 2 punkti b alusel kohustatud maksma intressi üksnes juhul, kui ta põhjustas lepingu tühistamise pettuse, ähvarduse või raskete asjaolude ärakasutamise tõttu. See tähendab, et nimetatud asjaoludest teadmise korral või muude kui eelnimetatud lepingu tühistamiseks alust andvate asjaolude põhjustamisel ei ole müüja kohustatud maksma saadud rahalt intressi kui ostjal ei ole vastavalt EÜM artikli 174 lg 2 p-le a kohustust tasuda kauba kasutamise eest. EÜM artikli 174 lg 2 võimaldatavat lahendust,

²²⁴ Värvi, A (viide 21), p 48.

²²⁵ Schulze, R (ed) (viide 32), p 710

mille puhul on ostjal kauba kasutamise eest tasumise kohustuse puudumisel ka pahauskne müüja vabastatud saadud rahalt intressi tasumisest, on kritiseeritud ka õiguskirjanduses.²²⁶

Kokkuvõttes võib järeldada, et ei Eesti õigus ega ka EÜM regulatsioon ei näe müüja intressi tasumise kohutuse osas tühistatud lepingu tagasitaitmisel ette selgeid ega arusaadavaid lahendusi. Seetõttu ei ole võimalik öelda, milline võrreldavatest regulatsioonidest on tarbijast ostjale soodsam. Vastus sellele sõltub iga konkreetse üksikjuhtumi eripärast.²²⁷

Lepingust taganemise korral näeb Eesti õigus erinevalt lepingu tühistamisest selgesõnaliselt ette müüja kohustuse maksta saadud rahalt intressi. VÕS § 189 lg 1 kolmanda lause kohaselt tuleb tagastatavalt rahalt tasuda intressi raha saamisest alates. Vastavalt õiguskirjanduses märgitule²²⁸ tuleb üleantud rahalt tasuda intressi sõltumata tegelikult saadud kasust või korrapärase majandamise reeglitele vastavast raha kasutamisest ning muude kokkulepete puudumisel on selleks VÕS § 94 lg 1 järgne intressimäär. Intressi saab nõuda üksnes siis, kui üleantud raha tuleb välja anda, st mitte lahus raha tagastamisest.²²⁹ Intress võib olla tasu raha kasutamise eest – kasutusintress – või rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral õiguskaitsevahend – viivitusintress. VÕS § 94 sätestab kasutusintressi määra, viivitusintressi kohta käivad sätted sisalduvad VÕS §-s 113.²³⁰ VÕS § 113 lg 1 esimese lause kohaselt võib võlausaldaja nõuda võlgnikult rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral viivitusintressi (viivis), arvates kohustuse sissenõutavaks muutumisest kuni kohase täitmiseni. Müügilepingust taganemisel tekkiva ostuhinna ja sellelt arvestatud intressi tagastamise kohutuse osas on oluline pidada silmas VÕS §-st 94 tuleneva kasutusintressi ja §-s 113 sätestatud viivitusintressi omavahelist seost. Riigikohus on lahendi nr 3-2-1-80-10 punktis 15 selgitanud, et tagastamiskohustuse sissenõutavaks muutumisest asendub intressinõue VÕS §-s 113 ettenähtud viivisega.²³¹ Samuti on Riigikohus nimetatud lahendis märkinud, et kuna müügilepingust taganemisel tekkiva müügihinna tagastamise kohustuse täitmise tähtpäev ei ole kindlaks määratud, peab müüja VÕS § 82 lg 3 järgi täitma kohustuse ning ostja võib VÕS § 82 lg 7 kolmanda lause järgi nõuda selle kohustuse täitmist kohustuse täitmiseks mõistlikult vajaliku aja jooksul. Seega muutub taganemise korral ostja nõue sissenõutavaks mõistliku aja jooksul pärast lepingust taganemist (Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-33-09, p 10).

²²⁶ Sirena, P (viide 106), p 998.

²²⁷ Värvi, A (viide 21), p 49.

²²⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 628.

²²⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 628.

²³⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 288.

²³¹ VÕS § 113 lg 1 teise lause järgi loetakse viivise määraks sama seaduse §-s 94 sätestatud intressimäär, millele lisandub seitse protsenti aastas.

Tagastatavalt rahalt lepingu lõpetamise korral intressi tasumise kohutust reguleerib sarnaselt lepingu tühistamisele EÜM-is artikkel 174 lg 2, mille punkt a sätestab, et kui saajal on kohustus tagastada raha, peab saaja maksma intressi artiklis 166 sätestatud määras, kui teisel poolel on kohustus tasuda kauba kasutamise eest. Säte põhineb vastastikkuse põhimõttel²³², sidudes müüja kohustuse tasuda tagastatavalt rahalt intressi ostja kohustusega tasuda kauba kasutamise eest. Siiski on nende kohustuste erinevus aga märkimisväärne, kuivõrd ostja peab tasuma kauba kasutamise eest üksnes väärtuse, mille ta on tegelikkuses kauba kasutamisest saanud, samas kui müüja kohustub tasuma intressi sõltumata sellest, kas ta on raha kasutanud või mitte.²³³ EÜM kommentaarides toodud käsitlus, mille kohaselt ei sõltu müüja intressi tasumise kohustus sellest, kas müüja saadud raha ka tegelikult kasutas või mitte, on kooskõlas Eesti õigusega, kus lähtutakse samuti sellest, et müüjal oli võimalus saadud raha kasutada ning sõltumata tegelikult saadud kasust peab müüja tagastatavalt rahalt tasuma intressi.

Autori hinnangul ei saa pidada põhjendatuks EÜM regulatsiooni (artikkel 174 lg 2 punkt a) tagastatavalt rahalt intressi tasumise kohustuse sidumise osas kauba kasutamise eest tasumise kohustusega. Olukorras, kus müügilepingust taganemise põhjuseks on asjaolu, et müüja ei andnud kaupa ostjale üle ja seega ei saanud ostja kaupa kasutada, oleks müüja vaatamata ostuhinna tagastamise kohustusele EÜM regulatsiooni kohaselt vabastatud tagastatavalt rahalt intressi tasumise kohustusest, mida ei saa ilmselgelt pidada õiglaseks ega taganemisele järgneva tagasitaitmise eesmärgiga kooskõlas olevaks lahenduseks. Müüja poolt lepinguga võetud põhikohustuse täitmata jätmine ei saa asetada müüjat tagasitaitmisel paremasse olukorda, kui ta oleks olnud siis, kui ta oleks lepingut täitnud. Kirjeldatud olukorras oleks tarbija müügilepingust taganemise korral selle tagasitaitmisel EÜM kohaldumisel Eesti õigusega võrreldes ebasoodsamas positsioonis, kuivõrd tal puuduks intressi tasumise nõue müüja vastu. Põhjuseks, miks EÜM-i artikkel 174 võimaldab intressi tasumise kohustuse osas jõuda ebavõrdsele, müüjat soodustavale lahendusele, on peetud tahet mitte ülemäära koormata ettevõtjaid artikli 166 alusel tasumisele kuuluva ranga intressimääraga.²³⁴

Juhtudel, kus mõlemad EÜM artikli 174 lg 2 punktis a nimetatud intressi maksmise kohustuse eeldused on täidetud, st müüjal on kohustus tagastada raha ja ostjal on kohustus tasuda saadud kauba kasutamise eest, võib tarbija olukorda Eesti õigusega võrreldes pidada EÜM

²³² Schulze, R (ed) (viide 32), p 705.

²³³ Schulze, R (ed) (viide 32), pp 708.

²³⁴ Schulze, R (ed) (viide 32), pp 710.

regulatsiooni alusel siiski veidi soodsamaks tulenevalt kohaldamisele kuuluvatest intressimääradest. Nimelt viitab EÜM artikkel 174 lg 2 EÜM artiklis 166 sätestatud intressi määrale, mis on kõrgem Eesti õiguses kohaldatavast intressimäärast. EÜM artikli 166 lg 2 punkti a kohaselt on viivise määraks juhul kui võlausaldaja peamine tegevuskoht on liikmesriigis, mille valuuta on euro või kolmandas riigis Euroopa Keskpanga viimati toimunud põhirefinantseerimistoimingute puhul kohaldatav intressimäär enne asjaomase poolaasta esimest kalendripäeva või intressi piirmäär, kui Euroopa Keskpanga viimati toimunud põhirefinantseerimistoimingud on teostatud muutuva intressimääraga, millele lisandub kaks protsendipunkti. Viimatinimeatud kahe protsendipunkti võrra oleks tarbijast intressi nõue lepingust taganemisel Eesti õigusega võrreldes suurem.

Arvestades, et erinevalt EÜM regulatsioonist ei sea Eesti õigus müüja intressi tasumise kohustust sõltuvusse muudest tingimustest kui müüja kohustusest raha tagastada, võib kokkuvõttes tarbija jaoks lepingu lõpetamise korral intressi saamise osas soodsamaks pidada siiski Eesti õigust.

3.2. Kulutuste hüvitamine

Kui ostja on müügilepingu alusel saanud asjale teinud enne lepingu tühistamist või lepingust taganemist kulutusi, tekib nii lepingu tühistamise kui ka lõpetamise korral küsimus sellest, kas müüja on kohustatud hüvitama ostjale viimase poolt kaubale tehtud kulutused.

Tagasitaitmisel lepingu tühistamise korral sätestab VÕS § 1033 lg 2, et kui saaja uskus saadu omamise kestmesse ja on sellest tulenevalt teinud kulutusi, peab ta saadu välja andma või selle väärtuse hüvitama üksnes juhul, kui talle hüvitatakse tema poolt tehtud kulutused. Viidatud sättest võib järeldada, et lisaks saadu hävimisele või äratarvitamisele võib saaja rikastumise äralangemine seisneda ka tema poolt tehtud kulutustes.²³⁵ Seejuures on oluline, et VÕS § 1035 lg-test 1 ja 2 tulenevalt sätestab VÕS § 1033 lg 2 üksnes heauskse saaja poolt saadule tehtud kulutuste hüvitamise saadu väljaandmise eeltingimusena.²³⁶ VÕS § 1033 lg 2 sõnastust ei ole õiguskirjanduses²³⁷ peetud kõige õnnestunumaks, kuna sellest ei järeldu, kas sättest tuleneb üksnes saadu väljaandmisest keeldumise õigus või ka kulutuste hüvitamise nõue. Samuti ei sisalda VÕS § 1033 lg 2 hüvitamisele kuuluvate kulutuste määramiseks täpsemaid kriteeriume, eelkõige lähtuvalt sellest, kas kulutused on vajalikud, kasulikud või toreduslikud,

²³⁵ Värvi, A (viide 21), p 49.

²³⁶ Tampuu, T (viide 97), lk 458.

²³⁷ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 597.

samuti ei ole sätte alusel võimalik määrata, millises ulatuses vastavad kulutused hüvitamisele kuuluvad, eelkõige ei tulene sättest, kas kulutuste hüvitamise nõue võiks eksisteerida üksnes selliste kulutuste osas, mille ulatuses rikastumisnõude esitanud isik oleks saadu tagasisaamise korral (alusetult) rikastunud.²³⁸ Seetõttu on peetud mõistlikuks tõlgendada VÕS § 1033 lg-t 2 selliselt, nagu sisalduks selles üksnes saadu väljaandmisest keeldumise õigus, saadu väljaandmiseks kohustatud isikul eksisteeriv kulutuste hüvitamise nõue tuleneks aga sellisel juhul VÕS §-st 1042 ning eksisteeriks vastavas paragrahvis sätestatud eeldustel ja ulatuses.²³⁹ Samas on aga õiguskirjanduses asutud ka vastupidisele seisukohale ja leitud, et VÕS § 1033 lg-t 2 tuleb tõlgendada selliselt, et see annab nii iseseisva kulutuste nõude aluse kui ka õiguse keelduda omapoolsest kohustuse täitmisest, kui kulutusi ei hüvitata.²⁴⁰

Erinevalt EÜM (artikkel 175) regulatsioonist ei ole DCFR-i alusetu rikastumise õiguses eraldi kulutuste hüvitamise regulatsiooni, vaid see on hõlmatud DCFR VII artiklis 6:101 sätestatud rikastumise äralangemise vastuväitega²⁴¹, mida saab aga reeglina kasutada üksnes heauskne saaja.²⁴² Autor nõustub õiguskirjanduses avaldatud seisukohaga, mille kohaselt ei saa pidada põhjendatuks seda, kui pahausksel saajal puudub igasugune kulutuste hüvitamise nõue.²⁴³ Samuti on põhjendatult leitud, et vajalike kulutuste hüvitamise nõude esitamine ei peaks olema takistatud saaja pahausksuse tõttu, seda ka põhjusel, et saaja peaks olema ajendatud võtma tarvitusele abinõusid teisele isikule kuuluva vara säilitamiseks.²⁴⁴ Keelates pahauskse saaja poolt saadud kaubale tehtud vajalike kulutuste hüvitamise võimaluse, rikastuks teine pool saadule tehtud kulutuste ulatuses, mis ei oleks kooskõlas alusetu rikastumise õiguse eesmärgiga.

Kulutuste hüvitamise regulatsioon tühistatud lepingu tagasitäitmisel sisaldub EÜM artiklis 175, mille lg 1 näeb ette, et kui saaja on teinud kaubale või digitaalsele infosisule kulutusi, on saajal õigus nõuda tehtud kulutuste hüvitamist ulatuses, milles teine pool saab kulutustest kasu, tingimusel et kulutuste tegemise ajal saaja ei teadnud ega pidanud teadma lepingu tühistamise või lõpetamise aluseks olevast asjaolust. Sama artikli lg 2 kohaselt kui saaja teadis

²³⁸ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 5), lk 598.

²³⁹ Ibid, lk 598.

²⁴⁰ Tampuu, T (viide 171), lk 126.

²⁴¹ Sirena, P (viide 106), p 999.

²⁴² Bar, von C., Swann, S (eds.) (viide 24), p 4152.

²⁴³ Sirena, P (viide 106), p 999.

²⁴⁴ Wendehorst, C. The Draft Principles of European Unjustified Enrichment Law Prepared by the Study Group on a European Civil Code: A Comment. – ERA-Forum, 2006, Nr. 2, p 254.

või pidi teadma lepingu tühistamise või lõpetamise aluseks olevast asjaolust, on saajal õigus nõuda ainult selliste kulutuste hüvitamist, millega kaitstakse kaupa või digitaalset infosisu hävimise või selle väärtuse vähenemise eest, juhul kui saajal ei olnud võimalust teise poole seisukohta küsida. Üldjoontes võib asuda seisukohale, et nii VÕS § 1042 kui ka EÜM artikkel 175 kohaselt isik, kellel oli võimalus küsida teise poole seisukohta kulutuste osas, kuid ei teinud seda, ei oma õigust nõuda kulutuste hüvitamist, samas kui heauskne saaja võib kulutuste hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui kulutused on teisele poolele kasulikud.²⁴⁵

VÕS § 1042 lg 1 esimese lause järgi tuleb ilmselt kulutuste kasulikkuse hindamisel kohaldada TsÜS § 63 lg-t 2²⁴⁶, mille kohaselt on kulutused kasulikud, kui nendega eset oluliselt parendatakse. TsÜS § 63 lg 2 kommentaaris²⁴⁷ on selgitatud, et kasulikeks kulutusteks on kulutused, mille tagajärjel muutub ese paremaks, eseme funktsionaalsus või väärtus suureneb. EÜM artikli 175 lg 1 osas on leitud, et otsustamaks, kas kulutused on teisele poolele kasulikud, tuleb võtta arvesse teise poole isiklikku, subjektiivset olukorda. Kui teine pool ei saa kaubale tehtud parendusi kasutada, ei kujuta need endast tema jaoks väärtust ega ole seega ka kasulikud. Üksnes fakt, et kaupa on objektiivselt vaadatuna parendatud, ei tähenda iseenesest, et tegemist oleks kasulike kulutustega.²⁴⁸ Sama tulemust on silmas peetud ka VÕS § 1042 lg-s 1.²⁴⁹

Kulutuste hüvitamist puudutava erisusena Eesti õiguse ja EÜM-i vahel võib välja tuua, et kui EÜM artikli 175 lg 2 kohaselt on pahausknel saajal õigus üksnes vajalikele kulutustele, s.o kulutustele, millega kaitstakse kaupa või digitaalset infosisu hävimise või selle väärtuse vähenemise eest juhul, kui saajal ei olnud võimalust teise poole seisukohta küsida (EÜM artikkel 175 lg 2), siis VÕS § 1042 lg 1 seab kulutuste hüvitamise nõude sõltuvusse sellest, kas kulutused olid teisele isikule kasulikud. EÜM artikli 175 lg 2 kohaste vajalike kulutuste hüvitamise nõude osas väärrib lisaks märkimist, et juhul, kui saaja on teinud vajalikke kulutusi kauba kaitsmiseks selle hävimise või väärtuse vähenemise eest, kuid saaja jõupingutused ei ole kandnud vilja, st kaup on sellele vaatamata hävinenud, võib käsitletav säte viia ebaõiglase olukorrani, kus pahauskne saaja on EÜM artikkel 175 lg-st 2 tulenevalt paremas positsioonis kui heauskne saaja sama artikli lg 1 alusel, sest sellisel juhul ei ole teine pool saanud

²⁴⁵ Värv, A (viide 21), p 50.

²⁴⁶ Tampuu, T (viide 171), lk 142.

²⁴⁷ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 3), lk 211.

²⁴⁸ Schulze, R (ed) (viide 32), p 713.

²⁴⁹ Värv, A (viide 21), p 50.

kulutustest kasu, millest aga sõltub heausksele saajale kulutuste hüvitamine.²⁵⁰ Seetõttu võib EÜM regulatsiooni selle tänasel kujul pidada VÕS-iga võrreldes pahauskse saaja suhtes sõbralikumaks.²⁵¹

Ka enne lepingust taganemist poole valduses olnud asja hoidmine või säilitamine võib tuua kaasa vajaduse teha selleks kulutusi.²⁵² Sestap tasakaalustab VÕS § 191 lg 2 mõneti üleantu väljaandmiseks või hüvitamiseks kohustatud poole huvisid ja annab talle õiguse nõuda ka üleantud esemele tehtud kulutuste hüvitamist. See on ka õiglane, kui arvestada, et üleantu ja kogu sellest saadav kasu tuleb teisele poolele välja anda – vastasel korral rikastuks teine pool väljaandmiseks kohustatu arvel põhjendamatult.²⁵³ VÕS § 191 lg 2 sätestab, et kui lepingupool tagastab eseme, hüvitab selle väärtuse või kui väärtuse hüvitamise kohustus on vastavalt VÕS § 190 lg 1 punktile 1 või 2 välistatud, peab teine lepingupool hüvitama esemele tehtud vajalikud kulutused. VÕS § 190 lg 2 kohaldamise eelduseks on, et üleantu tõepoolest tagastatakse või hüvitatakse vastavalt VÕS § 189 lg-le 1 või 2. Ilma tagastamise või väärtuse hüvitamiseta kulutuste hüvitamise nõuet esitada ei saa, st tegemist on vastastikuste kohustustega. Seetõttu tuleb VÕS § 189 lg 1 teise lause järgi kohaldamisele ka VÕS § 111. Erandina lubab säte vajalike kulutuste hüvitamist nõuda ka omapoolset sooritust tegemata, nimelt VÕS § 190 lg 1 p-des 1 ja 2 nimetatud juhul, st kui üleantut ei pea tagastama ega selle väärtust hüvitama põhjusel, et üleandja rikkus lepingut ja puudus ilmses ümbertöötamisel või kui üleandja põhjustas tagastamise võimatuse või halvenemise või kandis selle riski või kui see oleks toimunud ka tema juures.²⁵⁴ Vajalikeks kulutusteks, milliste hüvitamine on tagatud vastavalt VÕS § 191 lg 2 esimeses lauses ettenähtule, on TsÜS § 63 punkti 1 järgi kulutused, millega säilitatakse eset või kaitstakse seda täieliku või osalise hävimise eest.

Muude kulutuste – kasulike (millega eset oluliselt parendatakse) ja toreduslike (kui nendega taotletakse peamiselt eseme mugavust, meeldivust või ilu) – hüvitamist võib lepingust taganemise korral väljaandmiseks kohustatu nõuda vaid siis, kui teine pool nende kulutuste läbi tegelikult rikastub (VÕS § 191 lg 2 lause 2). Sel juhul toimub kulutuste hüvitamine vastavalt alusetu rikastumise sätetele ja lähtuda tuleb VÕS §-st 1042. Muu hulgas tuleb arvestada, kas need kulutused on teisele poolele subjektiivselt kasulikud ja silmas pidada ka

²⁵⁰ Wendehorst, C (viide 133), p 22.

²⁵¹ Värvi, A (viide 21), p 50.

²⁵² Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V (viide 4), lk 313.

²⁵³ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 638-639.

²⁵⁴ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 640.

teise poole kavatsusi eseme suhtes. Kulutuste hüvitamine võib VÕS § 1042 lg 2 punkti 1 järgi olla mh välistatud, kui kulutustega tehtud parendused saab neid kahjustamata esemest eraldada ja teine pool seda nõuab. Küll võib tekkida probleeme VÕS § 1042 lg 2 punktide 2-4 kohaldamisega, mis lähtuvad sellest, et kulutusi tehti tõesti võõrale varale ja see oli õigustatu tahtega vastuolus. Eelistada tuleks siin ilmselt kitsendavat tõlgendust ja nimetatud sätteid mitte kohaldada, kuna taganemise puhul tehakse kulutusi uskudes, et neid tehakse oma varale, ja teise poole tahe ei ole siin määrav, ammugi ei peaks talle kulutuste tegemisest teatama.²⁵⁵

VÕS-is sätestatud kulutuste hüvitamise regulatsioon vastab BGB § 347 lg-le 2, mis näeb lepingust taganemise korral ette kulutuste hüvitamise nõude samadel tingimustel. Ka EÜM artikkel 175 tagab lepingust taganemisel lepingu järgi üleantud kaubale tehtud kulutuste hüvitamise. EÜM artikkel 175 põhineb sellel, et heauskne saaja omab õigust nõuda kõikide kulutuste hüvitamist, millest teine pool on saanud kasu, samas kui pahausktsel saajal on õigus nõuda üksnes vajalike kulutuste hüvitamist.²⁵⁶ Seega eristab EÜM-i regulatsioon ka lepingust taganemisel sarnaselt Eesti õigusega vajalike ja muude kulutuste hüvitamist, ent peab erinevalt VÕS regulatsioonist saajale kulutuste hüvitamisel oluliseks ka saaja hea- või pahauskstust. VÕS-i kohast kulutuste hüvitamise regulatsiooni saab võrreldes EÜM-iga pidada ostjale soodamaks põhjusel, et see näeb olenemata saaja hea- või pahauskstusest ette lisaks vajalike kulutuste hüvitamisele ka muude kulutuste hüvitamise juhul, kui teine pool nende läbi tegelikult rikastub. Pahaukse saaja positsiooni saab Eesti õiguse alusel pidada soodsamaks ka põhjusel, et erinevalt EÜM artikli 175 lg-st 2 ei sea VÕS § 192 lg 2 esimene lause vajalike kulutuste hüvitamise nõuet sõltuvusse võimalusest küsida teise poole seisukohta. Autori hinnangul ei saa pidada põhjendatuks EÜM vastavat reeglit, mille eesmärgiks on peetud motiveerida saajat enne kauba või digitaalse infosu säilitamiseks kulutuste tegemist küsima teise lepingupoole seisukohta.²⁵⁷ Samuti toetab autor õiguskirjanduses leitud, mille kohaselt ei peaks lepingust taganemisel ka muude kui vajalike kulutuste hüvitamisel VÕS § 1042 alusel kitsendavast tõlgendusest lähtudes mitte kohaldama sellisel juhul ka VÕS § 1042 lg 2 punktist 2 tulenevat nõuet kulutuste tegemisest teisele poolele teatada.

²⁵⁵ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M (viide 4), lk 641.

²⁵⁶ Schulze, R (ed) (viide 32), p 711.

²⁵⁷ Schulze, R (ed) (viide 32), p 713.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli VÕS-is ja EÜM-is sisalduvate tagasitaitmise regulatsioonide võrdlemise abil selgitada välja, millised on regulatsioonide vahelised erinevused tagasitaitmisel müügilepingu tühistamise ja lepingust taganemise korral ning kas ja kuidas mõjutavad need tarbija õigusi ja kohustusi tagasitaitmisel. Seeläbi sooviti saada vastus küsimusele, millisel juhul on tarbija õigused paremini kaitstud. Tulenevalt asjaolust, et EÜM on tänaseks päevaks asendatud digitaalse infosisu ja kaupade kaugmüügi direktiivide ettepanekutega, milles ühtlustatud tagasitaitmise normid lepingu tühistamise ja taganemise kui õiguskaitsevahendi puhuks puuduvad, ja millises osas saab direktiivide vastuvõtmisel kehtima VÕS-i regulatsioon, sooviti VÕS-i ja EÜM-i normide võrdlemisel selgitada ka välja, kas tarbijate kaitsetaseme tõstmiseks oleks EÜM-i eeskujul vajalik liikmesriikide õigust ühtlustada. Võrreldavate regulatsioonide analüüsimisel sooviti ühtlasi saada vastus küsimusele, kas ja millistel kaalutlustel võib erinevalt EÜM-is sätestatud ühtsest tagasitaitmise režiimist pidada õigustatuks VÕS-is ja sellega sarnaselt DCFR-is ja BGB-s ettenähtud kahte režiimi tühistatud või ühepoolselt lõpetatud lepingute tagasitaitmiseks. Magistritöö koostamisel püstitati hüpotees, et EÜM-is sisalduva tagasitaitmise regulatsiooni puhul on tarbijast ostja positsioon lepingu tühistamisel või lepingust taganemisel parem võrreldes Eesti vastavasisulise regulatsiooniga.

VÕS-is sisalduva kauba tagastamise kohustuse regulatsiooni võrdlemisel EÜM-is sisalduva tagasitaitmise vastava regulatsiooniga lepingu tühistamise ja lepingu lõpetamise korral selgus, et Eesti õiguses on nii lepingute tühistamise kui ka taganemise korral tagasitaitmisel valdav kohustus lepingu alusel saadu tagastamiseks natuuras, samas kui EÜM näeb naturaalistitutsiooni põhimõttest ette mitmeid erandeid, millest üheks on saajale antav valik kauba tagastamise asemel selle väärtuse hüvitamiseks olukorras, kus saadu tagastamine on küll võimalik, kuid nõuaks ebamõistlikke pingutusi või kulutusi. Vastus küsimusele, kas selline valikuõigus asetab ostja Eesti õigusega võrreldes paremasse positsiooni, sõltub sellest, kumma poole kanda on võrreldavates regulatsioonides kauba tagastamise kulud, mis piiriüleste müügilepingute puhul võivad osutada märkimisväärsed. Kui EÜM artikli 173 lg 1 lause 2 tõlgendamine võimaldab asuda seisukohale, et EÜM järgi peab kauba tagastamise kulud nii tagasitaitmisel lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral kandma ostja, siis Eesti õigus näeb siin tühistamise ja taganemise juhtudel ette erinevad regulatsioonid. Nimelt peab VÕS-i kohaselt lepingu tühistamise korral kandma saadud kauba tagastamise

kulud müüja, samas kui lepingust taganemise korral kannab kauba tagastamise kulud ostja. Kui ostja kasutab lepingust taganemise korral EÜM-is ettenähtud võimalust kauba tagastamise asemel selle väärtuse hüvitamiseks, on ta EÜM-i kohaselt VÕS-iga võrreldes soodsamas positsioonis, kuna hoiab seeläbi kokku kauba tagastamisega kaasnevad kulud. Kui ostja aga saadud kauba tagastab, on ostja olukord nii EÜM-i kui ka VÕS-i kohaselt samaväärne, kuivõrd mõlemal juhul kohustub ostja kandma kauba tagastamise kulud. Lepingu tühistamise korral on ostja juhul, kui tema tahe on suunatud kauba endale jätmise ja selle väärtuse hüvitamise asemel kaubast lahtisaamisele ja ostuhinna tagasisaamisele, EÜM-i kohaselt VÕS-iga võrreldes ebasoodsamas positsioonis, kuna erinevalt VÕS-i regulatsioonist kannab EÜM-i järgi kauba tagastamise kulud ostja. EÜM-i regulatsiooni, mis paneb lepingu tühistamise korral kauba tagastamise kulud ostja kanda, ei saa pidada alusetu rikastumise õiguse eesmärgiga kooskõlas olevaks, kuivõrd see seab ostja kauba tagastamise tagajärjel varaliselt halvemasse olukorda, kui ta oleks olnud alusetu rikastumise kohustuse kaasa toonud lepingu sõlmimiseta.

Oluliseks erandiks naturaalistitutsiooni põhimõttest on EÜM-is ka artikkel 173 lg-st 1 tulenev ostja kohustus tagastada tagasitäitmisel lepingu tühistamise või lõpetamise korral digitaalne infosisu ka juhul, kui ostja ei ole andmekandjat avanud. Selles osas on ostja seisund Eesti õiguse kohaselt soodsam, kuivõrd VÕS ei kohusta ei lepingust taganemise ega ka tühistamise korral ostjat hüvitama digitaalse infosisu väärtust selle tagastamise asemel, kui see on avamata pakendis.

Lepingu alusel üle antud kauba tagastamise küsimuses võib nii lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral pidada tarbijast ostja seisundit EÜM-iga võrreldes VÕS-i kohaselt soodsamaks põhjusel, et EÜM ei näe müügilepingute kui vastastikuste lepingute tagasitäitmisel ette poolte tagastamiskohustuste samaaegse täitmise tingimust. Selliselt on VÕS-s tagatud, et ostja, kellelt nõutakse lepingu tühistamise või lepingust taganemise korral kauba tagastamist, ei satuks kauba müüjale väljaandmisega ebasoodsasse olukorda seeläbi, et müüja keeldub ostuhinna tagastamisest.

Lepingu tühistamisest ja taganemisest tuleneb ostjale nii VÕS-i kui ka EÜM-i kohaselt kohustus saada tagastamise võimatuse korral hüvitada selle väärtus. Oluliseks erinevuseks hüvitamisele kuuluva kauba väärtuse määramisel, mis seab ostja EÜM-i regulatsiooni järgi VÕS-iga võrreldes ebasoodsamasse olukorda, on see, et EÜM artikkel 173 lg 2 paneb kauba hävimise või halvenemise riisiko ühepoolset ostja kanda. Sätte kohaldamisel kohustub ostja

hüvitama kauba väärtuse, nagu see oleks siis, kui kaup ei oleks hävinud ega kahjustunud, ka juhul, kui ta ei saanud hävimist ega kahjustumist ära hoida ega näinud seda ette. Vaatamata sellele, et juhtudel, kus EÜM artikli 173 lg 2 regulatsioon ei võimalda väärtuse hüvitamisel arvestada põhjustega, millest lepingust taganemine on tingitud, on peetud võimalikuks kasutada EÜM artiklis 176 sätestatud kohustuste õiglasemaks muutmise klauslit, võib selliselt tagastamis- või maksekohustuste sisu muuta enamikel juhtudel siseriiklik kohus või poolte kokkuleppel vahekohus, mis tooks aga omakorda pooltele kaasa täiendavad kulud. Toodust tulenevalt võib järeldada, et arvestades Eesti õiguses selgesõnaliselt sätestatud regulatsiooni, mis loob pooltele selguse nende õiguste ja vastutuse osas tagasitaitmisel ja näeb ühtlasi ette mitmed ostja vastutust välistavad ja piiravad asjaolud kauba väärtuse hüvitamisel, võib tarbija seisundit VÕS-i kohaldumisel pidada tagasitaitmisel lepingu alusel saadud kauba väärtuse hüvitamise osas EÜM-iga võrreldes soodsamaks.

VÕS-s puudub nii tühistatud kui ka taganatud lepingute tagasitaitmisel EÜM artikli 173 lg 5 kohane regulatsioon, mis annab juhtudel, kui ostja on vahetanud kauba raha või muu sama liiki kauba või digitaalse infosu vastu, heausksele ostjale õiguse valida asenduskauba tagastamise või selle rahalise väärtuse hüvitamise vahel ja pahauskse ostja korral müüjale õiguse valida asenduskauba või selle rahalise väärtuse väljaandmise vahel. VÕS-is piirdub poolte tagastamiskohustus nii lepingu tühistamise kui ka lepingust taganemise korral üksnes üleantud tagastamise või selle väärtuse hüvitamisega. Seega oleks pahauskne ostja VÕS alusel EÜM-iga võrreldes soodsamas positsioonis juhul, kui ta on kaubast vabanemisega teeninud kasumit, kuivõrd sellisel juhul kohustub ta siiski hüvitama üksnes lepingu alusel saadud väärtuse. Kui aga ostja on vahetanud lepingu alusel saadud vähemväärtuslikuma kauba vastu, on ostja vastutus VÕS-i kohaselt rangem. Et erinevalt lepingu tühistamisest jäävad lepingust taganemise korral lepingust tulenevad õigused ja kohustused kehtima, ei saa EÜM artikkel 173 lg-s 5 ettenähtud võimalust asenduskauba või selle väärtuse hüvitamiseks pidada siiski kohaseks meetmeks lepingust taganemise korral. Seda põhjusel, et sellise võimaluse läbi võib ostja lepingu tagasitaitmisel vastutada oma lepingulisest vastutusest kas suuremas või väiksemas ulatuses, vastavalt sellele, kas ta on vahetanud saadud kauba väärtuslikuma või vähemväärtuslikuma kauba vastu.

Oluline tegur, mis VÕS-s tagab tarbijast ostjale tagasitaitmisel lepingu tühistamise korral EÜM-iga võrreldes soodsama positsiooni, on ostja võimalus tugineda rikastumise äralangemisele. Kuigi EÜM artikli 176 kohast klauslit kohustuste õiglasemaks muutmiseks on

peetud kohaldatavaks ka juhtudel, mil esialgne rikastumine on ära langenud, kaasnevad sellega täiendavad kulutused, mistõttu ei ole EÜM-i kohane lahendus heakskiidetav.

Nii VÕS kui ka EÜM regulatsioonid näevad ette ostja kohustuse hüvitada kasu, mis on saadud kauba kasutamisest. Olulisema erinevusena vastavate regulatsioonide vahel võib esile tuua, et kui VÕS ei erista seejuures hea- või pahauskset saajat, siis EÜM-is on selline vahetegu saajate vahel ette nähtud. Kui üldjoontes võib võrreldavaid regulatsioone ning seega ka ostja positsiooni kauba kasutamisest saadava kasu hüvitamisel nii lepingu tühistamisel kui ka lepingust taganemisel pidada sellegipoolest samaväärseks, võib EÜM-i regulatsiooni selle mõneti raskestimõistetavuse tõttu pidada vähemalt heauskse tarbija puhul, kelle kohustus tasuda hüvitist kauba kasutamise eest lepingust taganemise korral on ebaselge, pidada ebasoodsamaks kui see on VÕS-s.

Müüja intressi tasumise kohustuse osas tühistatud lepingu tagasitaitmisel näeb VÕS § 1035 lg 3 p 2 ette pahauskse saaja kohustuse maksta saadud raha eest intressi seadusega sätestatud suuruses. Samale tulemusele saab jõuda ka EÜM-i kohaldamisel, mille artikkel 174 lg 2 p b sätestab saajal raha tagastamise kohustuse korral ka intressi maksmise kohustuse, kui saaja põhjustas lepingu tühistamise pettuse, ähvarduse või raskete asjaolude ärakasutamise tõttu. Muudeks juhtudeks näe müüja intressi tasumise kohustuse osas tühistatud lepingu tagasitaitmisel ei VÕS ega ka EÜM ette selgeid ega arusaadavaid lahendusi. See, milline regulatsioonidest on tarbijast ostjale intressi saamise õiguse juhul soodsam, sõltub ilmselt konkreetse üksikjuhtumi eripärast. Lepingust taganemise korral võib tarbijast ostja seisundit VÕS-i järgi pidada intressi saamise õiguse osas EÜM-ist soodsamaks, kuna erinevalt EÜM regulatsioonist ei sea VÕS müüja intressi tasumise kohustust sõltuvusse muudest tingimustest kui müüja kohustusest raha tagastada. EÜM artikli 174 lg 2 p a seevastu seob tagastavalt rahalt intressi maksmise kohustuse kauba kasutamise eest tasumise kohustusega. Olukorras, kus müügilepingust taganemise põhjuseks on asjaolu, et müüja ei andnud kaupa ostjale üle ja seega ei saanud ostja kaupa kasutada, oleks müüja vaatamata ostuhinna tagastamise kohustusele EÜM regulatsiooni kohaselt vabastatud tagastatavalt rahalt intressi tasumise kohustusest, mida ei saa ilmselgelt pidada õiglaseks ega taganemisele järgneva tagasitaitmise eesmärgiga kooskõlas olevaks lahenduseks.

Nii VÕS-i kui ka EÜM-i regulatsioonid võimaldavad tühistatud lepingu tagasitaitmisel kulutuste hüvitamise kohustuse osas asuda samale järeldusele, et isik, kellel oli võimalus

küsida teise poole seisukohta kulutuste osas, kuid ei teinud seda, ei oma õigust nõuda kulutuste hüvitamist, samas kui heauskne saaja võib kulutuste hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui kulutused on teisele poolele kasulikud. Taganatud lepingu tagasitäitmisel võib VÕS-i kohast kulutuste hüvitamise regulatsiooni võrreldes EÜM-iga pidada ostjale soodamaks põhjusel, et see näeb olenemata saaja hea- või pahauskusest ette lisaks vajalike kulutuste hüvitamisele ka muude kulutuste hüvitamise juhul, kui teine pool nende läbi tegelikult rikastub. Pahaukse saaja positsiooni saab Eesti õiguse alusel pidada soodsamaks ka põhjusel, et erinevalt EÜM-ist ei sea VÕS vajalike kulutuste hüvitamise nõuet sõltuvusse võimalusest küsida teise poole seisukohta.

Magistritöös püstitatud hüpotees ei leidnud regulatsioonide analüüsimisel kinnitust. Vaatamata sellele, et paljude tagasitäitmiskohustuste puhul võib EÜM regulatsiooni kohaldamisel tarbijast ostja seisundit pidada konkreetsetel juhtudel VÕS-iga võrreldes soodsamaks, ei anna analüüsi tulemused siiski alust absoluutseks järelduseks, et EÜM-is sisalduva tagasitäitmise regulatsiooni puhul on tarbijast ostja positsioon lepingu tühistamisel või lepingust taganemisel paremini kaitstud võrreldes VÕS-i vastavasisulise regulatsiooniga. Seetõttu ei saa analüüsi tulemuste põhjal pidada vajalikuks liikmesriikide õigust EÜM-i eeskujul ühtlustada osas, milles digitaalse infosisu ja kaupade kaugmüügi direktiivide ettepanekud tagasitäitmist ei reguleeri.

Ühtlasi andis VÕS ja EÜM regulatsioonide võrdlemine tunnistust sellest, et kuigi EÜM-is sätestatud ühtsele tagasitäitmise režiimile ei saa paljudel juhtudel, mil ka Eesti õigus ei näe tagasitäitmisel lepingu tühistamise ja taganemise korral ette olulisi erisusi (nt hüvitis kauba kasutamise eest), etteheiteid teha, on palju ka olukordi, kus ühtse režiimi kehtestamine, ilma lepingust taganemise ja tühistamise erinevat toimet ja tagajärgi arvestamata, viib ebaõiglase tulemuseni. Samuti mängib ebaõiglase tulemusteni jõudmisel suurt rolli mitte tingimata ühtse režiimi kehtestamine, vaid puudujäägid EÜM regulatsioonis.

Restitution After Avoidance and Termination of Sales Contract under the Estonian Law of Obligations Act and the Common European Sales Law Proposal

Where a sales contract, including cross-border sales contract, is avoided or terminated by either party, the question of restitution arises. Differing national regimes constitute an obstacle to efficient enforcement of consumer rights. Estonian Law of Obligations Act (LOA) recognises two regimes of restitution of contracts - special set of norms for unwinding the contracts after termination and rules of unjustified enrichment for avoided contracts. In October 2011, the European Parliament and the Council proposed to accept the Common European Sales Law regulation (CESL), which aimed to improve the establishment and the functioning of the internal market. The CESL rules would apply to cross-border transactions within the member states of the EU upon agreement of the parties. For the moment the CESL has been replaced with two proposals for a directives, one on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content, and other on certain aspects concerning contracts for the online and other distance sales of goods. These two proposals draw on the experience acquired during the negotiations on CESL and contain fully harmonised set of rules, including those prescribing main effects of the right of termination.

This Master thesis compared the rules of LOA and CESL regarding termination and avoidance of consumer sales contract and restitution made under such contract. The thesis is based on a comparative-analytical research method. A regulation of restitution on avoidance and termination enacted in the CESL (Articles 172-177) were compared to those of LOA. The comparative-analytical research method was used to find out the differences between the comparable legal regulations to identify which of the two regimes is more advantageous for a consumer as a buyer. The postulated hypothesis was: the rules about restitution in CESL offer a greater level of protection for the consumer. The objective of the research was also to find, whether and on which considerations could the LOA's two restitution regimes unlike from CESL's one be justified.

Comparing the LOA and CESL regulations on the general principle of restitution in natura, it appeared, that when under LOA, both in cases of termination and avoidance, the primary obligation is aimed at return of the received item or benefit in kind, whereas CESL contains several amendments to the principle of reversal in natura, stating that where return is possible

but would create unreasonable effort or expense, the recipient may choose to pay the monetary value instead. The answer to the question, whether this approach favours the consumer, depends on who shall bear the costs of restitution, which in case of cross-border transactions can be considerable. Comparable regulations revealed, that when according to CESL the costs of restitution must be borne by the seller both in the case of termination and avoidance, than LOA foresees different solutions for termination and avoidance, leaving costs of restitution in case of avoidance borne by the seller. Thus, with regard to restitution of terminated contract, the buyers position under CESL is better when he chooses to pay the monetary value instead of reversal in natura, thereby saving the costs of restitution. However, when the buyer returns the item in kind, the solution under CESL and LOA is the same. Where a contract is avoided and the buyer chooses to return the item, the LOA favours the buyer since the restitution costs under LOA shall be borne by the seller.

Due to the fact that CESL compared to LOA does not include the condition of reciprocity nor the defence of disenrichment, may be concluded that the buyer is in a better position under LOA when it comes to question of returning the item received under contract.

A significant difference where a contract is avoided or terminated, that is unfavourable to the buyer, is that the CESL, namely art 173 (2) puts the allocation of risk of loss, where the item received cannot be returned, to the buyer. Although in cases, where CESL art 173 (2) does not take into account the circumstances, that caused the termination, the clause of equitable modification (CESL art 176) could be used, this in turn can mean considerable efforts and costs. That said, the buyer can be considered to be in a better position under Estonian law in the aforementioned aspect.

Where a contract is avoided or terminated, LOA unlike CESL (art 173 (5)), in cases where the performance received under contract, cannot be returned, doesn't provide the principle of returning the substitute neither combine it with the choice of compensation for the value of the substitute, whereas the right to choose may be exercised either by the recipient or by the giver, depending on the recipients state of mind. Under LOA the buyers obligation to restitution is restricted only by the performance received under the contract or its value. Therefore, if the buyer who is in good faith has bartered the received goods against some

other, less expensive goods as a substitute, he may choose between giving up the substitute and compensating for its value. This means that the buyer's liability in the situation described may be lower than the value of the original goods he received from the seller. That solution puts the buyer in a better position than he would be under LOA. The author finds, that this is not an acceptable solution where a contract is terminated. The reason for this is, that hence termination unlike avoidance doesn't make the contract ineffective *ex tunc*, but makes it ineffective *ex nunc*, which means that certain obligations arising from the contract survive, it is not justified for the party to diminish or increase his contractual liability.

Although the regulations of CESL and LOA on payment for use are broadly the same, both where the contract is terminated or avoided, the CESL can be evaluated as unfavourable to the consumer due to its regulation being hard to understand and lacking clear solutions.

Similarly, both CESL (art 174 (2) (b) and LOA (§ 1035 lg 3 p 2) meet the same outcome when the contract is avoided, stating that the seller acting in bad faith must pay interest. To the question, whether and to what extent the seller is in other cases obliged to pay interest, has no clear answers neither in CESL nor LOA. Therefore, it is not possible to say which rules would be generally more advantageous for the buyer.

Where a contract is avoided, the CESL and LOA both see, that a person who had the opportunity to ask the other person's consent but did not, is barred from making a claim for compensation at all, whereas a person in good faith may claim compensation only if the expenditure is useful for the other party. Where a contract is terminated, the regulation on compensation for expenditure under LOA is more advantageous for the buyer, because its regulation compensates dependent of the buyer's state of mind not only necessary expenditures, but also expenditures, from what the other gained.

In conclusion, the hypothesis does not hold true that with regard to restitution of terminated or avoided contracts the CESL is more advantageous for the consumer as a buyer compared to LOA, although in some particular issues the CESL offers a greater level of protection for the consumer. As a result of the analysis of the aforementioned regulations it was also found that at many occasions, where the LOA similarly to the CESL also makes no fundamental

distinctions between the effects of restitution on termination or avoidance, no criticism can be done towards single set of restitution rules in CESL. On the other hand, the analysis occurred numerous occasions, where single set of restitution rules in CESL, both for terminated and avoided contracts, while not taking into account the different effects and consequences of termination and avoidance, lead to inequitable results.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. Bar, von C., Clive, E., Schulte-Nölke (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference. Interim Outline Edition. München: Sellier, 2008. Arvutivõrgus: <http://www.law-net.eu> (13.02.2015).
2. Bar, von C., Clive, E (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference. Full Edition. Volume 4. München: Sellier, 2009.
3. Bar, von C., Clive, E (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference. Full Edition. Volume I. München: Sellier, 2010.
4. Bar, von C., Swann, S (eds.). Principles of European Law: Study Group on a European Civil Code. Unjustified Enrichment (PEL.Unj.Enr.). München: Sellier, 2010.
5. Caemmerer, von E., Schlechtriem, P (eds.). International Encyclopedia of Comparative Law, Vol. 10, 2007.
6. Dannemann, G. The German Law of Unjustified Enrichment and Restitution. A Comparative Introduction. Oxford University Press, 2009.
7. Dannemann, G., Vogenauer, S. The common European sales law in context: interactions with English and German law. Oxford University Press, 2013.
8. Eidenmüller, H., Jansen, N., Kieninger, E-M., Wagner, G., Zimmermann, R. The Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law: Deficits of the Most Recent Textual Layer of European Contract Law. – Edinburgh Law Review, 2012, Vol. 16.
9. Eesti seisukohad Komisjoni roheline raamatu „Euroopa lepinguõiguse loomise võimalused tarbijate ja ettevõtjate jaoks“ kohta. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/contributions/205_fi.pdf (10.04.2016).
10. Euroopa Komisjon. Ühine müügiõigus Euroopas: Eestit käsitlev teabeleht. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/sales_law_estonia_et.pdf (15.04.2016).
11. Euroopa Komisjoni teatis. Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia. KOM (2010) 2020. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:ET:PDF>.

12. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 09.12.2015.a ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv kaupade internetimüügi ja muu kaugmüügi lepingutega seonduvate teatavate aspektide kohta KOM (2015) 635 lõplik. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1461756540991&uri=CELEX:52015PC0635> (15.04.2016).
13. Euroopa Komisjon. Roheline Raamat „Euroopa lepinguõiguse loomise võimalused tarbijate ja ettevõtjate jaoks“ KOM (2010) 348 lõplik. Arvutivõrgus: http://www.koda.ee/public/roheline_raamat_KOM_2010_348.pdf, lk 2 (15.04.2016).
14. Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta.
15. European Parliament. Restitution in the Proposal for a Common European Sales Law. Briefing Note, 2012.
16. Giglio, F. A Systematic Approach to Unjust and Unjustified Enrichment. – Oxford Journal of Legal Studies, 2003, Vol. 23.
17. Jansen, N. The Concept of Non-Contractual Obligations: Rethinking the Divisions of Tort, Unjustified Enrichment, and Contract Law. – Journal of European Tort Law, 2010, Vol. 1, Nr. 1.
18. Johnston, D., Zimmermann, R (eds.). Unjustified Enrichment: Key Issues in Comparative Perspective. Cambridge University Press, 2002.
19. Kalamees, P. *Speculum practici*. Müügilepingust taganemise õigus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Kommentaar Riigikohtu otsusele tsiviilasjas 3-2-1-11-10. – Juridica, 2010, nr 10.
20. Kull, I. Euroopa Ühine müügiõigus – uus instrument Euroopa lepinguõiguses. – Juridica, 2013, nr 3.
21. Kõve, V. Draft Common Frame of Reference and Estonian Law of Obligations Act: Similarities and Differences in the System of Contractual Liability. – Juridica International, 2008, Nr. 14.
22. Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses. – Juridica, 2003, Nr. 4.
23. Kõve, V. Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Tartu 2009.
24. Lilleholt, K. The Draft Common Frame of Reference and „Cancellation“ of Contracts. – Juridica International, 2008, Nr. 14.
25. Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A. Tehingu tühistamise aluseks oleva eksimuse ja pettuse piiritlemine. – Juridica, 2007, Nr. 10.
26. Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A. The Buyer’s Free Choice Between Termination and

- Avoidance of a Sales Contract. – *Juridica International*, 2008, Nr. 15.
27. Schermaier, Josef M. Performance-Based and Non-Performance Based Enrichment Claims: The German Pattern. – *European Review of Private Law*, 2006, Vol. 14, Nr. 3.
 28. Schlechtriem, P. *Võlaõigus. Üldosa. Õpik*. Tallinn: Juura, 1999.
 29. Schlechtriem, P. *Võlaõigus. Eriosa. Õpik*. Tallinn: Juura, 2000.
 30. Schlechtriem, P., Coen, C., Hornung, R. Restitution and Unjust Enrichment in Europe – *European Review of Private Law*, 2001, Vol. 9, Nr. 2-3.
 31. Schulze, R (ed). *Common European Sales Law (CESL): Commentary*. München: Beck, 2012.
 32. Sein, K. . *Speculum practici*. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? Kommentaar Riigikohtu otsustele tsiviilasjades nr 3-2-1-11-01, 3-2-1-80-10 ja 3-2-1-147-11. – *Juridica*, 2012, nr 9.
 33. Sein, K. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks?. – *Juridica*, 2013, nr 1.
 34. Seletuskiri Vabariigi Valitsuse istungi päevakorrapunkti „Eesti seisukohad lepinguõiguse algatuste kohta“ juurde. Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#dZDJWLW6> (29.04.2016).
 35. Sirena, P. The Rules about Restitution in the Proposal on a Common European Sales Law. – *European Review of Private Law*, 2011, Vol. 19, Nr. 6.
 36. Sirena, P. The DCFR – Restitution, unjust enrichment and related issues. – *European Review of Contract Law*, 2008, Vol 4, Nr 3.
 37. Smits, J. A European Law on Unjustified Enrichment? A Critical View of the Law of Restitution in the Draft Common Frame of Reference. – *European Private Law Beyond the CFR*. A. Vaquer (ed.). Tilburg, 2008. Arvutivõrgus kättesaadav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1103826
 38. Smits, J. Party Choice and the Common European Sales Law, or: How to Prevent the CESL From Becoming a Lemon on the Law Market. – Maastricht European Private Law Institute Working Paper No 2012/13.
 39. Tampuu, T. *Lepinguväliste võlasuhete õigus*. Tallinn: Juura, 2007.
 40. Tampuu, T. *Lepinguvälised võlasuhted*. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura, 2012.
 41. Tampuu, T. Alusetu rikastumise õigus võlaõigusseaduses. Lühitulevaade. – *Juridica*, 2002, nr. 7.
 42. Unger, K. *Eraõigus I osa. Abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse eraõiguse õppegrupile*. Tallinn: Justiitsministeerium, 2001.

43. Varul, P. Performance and Remedies for Non-Performance: Comparative Analysis of the PECL and DCFR. – *Juridica International*, 2008, nr. 14.
44. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§1-107). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2006.
45. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007.
46. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2009.
47. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010.
48. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Saare, K. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura, 2012.
49. Vutt, M. Alusetu rikastumise õiguse kohaldamine ringkonnakohtute praktikas. Tartu, 2008.
50. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise seaduse eelnõu 505 SE seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/92103f72-2ac3-4f7f-8446-419ec63bf4db/V%C3%B5la%C3%B5igusseaduse%20ja%20tarbijakaitseaduse%20muutmise%20seadus/> (11.12.2015).
51. Värv, A. Restitution of Performances after Avoidance of Contracts Under the CESL and Estonian Law. – *Juridica International*, 2013, Vol. 20.
52. Värv, A. Soorituse teinud isiku eksimuse arvestamine õigusliku aluseta soorituse tagasitaitmisel. – *Juridica*, 2013, nr. 10.
53. Värv, A. Alusetu rikastumise regulatsiooni ühtlustamine Euroopa Liidus. – *Juridica*, 2008, nr. 4.
54. Värv, A. The Draft Common Frame of Reference's Regulation of Unjustified Enrichment: Some Observations from Estonia's viewpoint. – *Juridica International*, 2008, Vol. 15.
55. Wendehorst, Christiane. The Draft Principles of European Unjustified Enrichment Law Prepared by the Study Group on a European Civil Code: A Comment. – ERA-Forum, 2006, Nr. 2.
56. Wendehorst, Christiane. Restitution in the Proposal for a Common European Sales Law. European Parliament.
57. Zimmermann, R. Unjustified Enrichment: The Modern Civilian Approach. – *Oxford Journal of Legal Studies*, 1995, Vol. 15, No 3.

58. Zimmermann, R. The New German Law of Obligations : Historical and Comparative Perspectives. Oxford University Press, 2005.

Kasutatud normatiivmaterjal

59. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL, 25.10.2011, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ. – ELT L 304, lk 64-88.
60. Võlaõigusseadus. 26. september 2001 – RT I 2001, 81, 487; RT I, 29.11.2013, 4.
61. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27. märts 2002 – RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2010, 12.
62. Bürgerliches Gesetzbuch (Saksamaa Liitvabariigi tsiviilseadustik), vastu võetud 18. august 1896. Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html
63. Riigivastutuse seadus. 02.05.2001 – RT I 2001, 47, 260; RT I, 13.09.2011, 11.

Kasutatud kohtupraktika

64. RKTko 3-2-1-57-11.
65. RKTko 3-2-1-53-11.
66. RKTko 3-2-1-80-10.
67. RKTko 3-2-1-153-09.
68. RKTko 3-2-1-54-08.
69. RKTko 3-2-1-62-08.
70. RKTko 3-2-1-111-07.
71. RKTko 3-2-1-140-07.
72. RKTko 3-2-1-32-06.
73. RKTko 3-2-1-136-05.
74. RKTko 3-2-1-129-05.
75. RKTko 3-2-1-93-05.
76. RKTko 3-2-1-67-05.
77. RKTko 3-2-1-114-03.
78. Tallinna Ringkonnakohtu 29.06.2012 otsus tsiviilasjas nr 2-11-38407.
79. BGH 4.6.1975, BGHZ 64, 322.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kaidi Palu
(sünnikuupäev: 15.12.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Tagasitaitmine müügilepingu tühistamise ja müügilepingust taganemise korral võlaõigusseaduses ja Euroopa ühise müügiõiguse ettepanekus,

mille juhendaja on Age Värvi,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02. mai 2016.